

Anul XXII (serie nouă), nr. 4 (88) 2025

Mesager bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni

Românii ortodocși din Ucraina și politicile eclesiastice ale statului

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI – RĂDĂUȚI – CHIȘINĂU

IMAGINI PE COPERTĂ:

Pag. 1: Catedrala Mântuirii Neamului, cu hramul „Înălțarea Domnului” (*principal*) și „Sfântul Apostol Andrei” (*secundar*), simbol al unității spirituale și naționale a românilor, ridicată în capitala României, București, pe Dealul Arsenalului, și sfințită la 26 octombrie 2025.

Pag. 2: Catedrala Ortodoxă „Pogorârea Sfântului Duh” din Cernăuți, cu inscripția istorică în limba română „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu” realizată cu litere chirilice aurite și sfințită de episcopul Eugenie Hacman la 4 iulie 1864. Inscripția a fost demontată de pe frontispiciul Catedralei Ortodoxe din Cernăuți în perioada păstoririi episcopului Onufrie (1992) și repusă la locul ei de cinste în timpul păstoririi mitropolitului Meletie (1–3 decembrie 2020), la insistențele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți. Faptul că inscripția a fost reinstalată discret și fără o ceremonie oficială, reflectă tensiunile identitare din jurul acestei catedrale istorice.

Foto: Dragoș OLARU

Pag. 3: În după-amiaza zilei de duminică, 16 februarie 2025, mai mulți orașeni adunați în strada Olga Kobileasca din Cernăuți, sub două drapele, galben-albastru al Ucrainei și roșu-negru al naționaliștilor ucraineni, votează reînregistrarea oficială a Catedralei ortodoxe din Cernăuți în cadrul Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (PȚU).

Pag. 4: În aceeași zi de duminică, 16 februarie 2025, parohienii Catedralei Ortodoxe din Cernăuți votează menținerea sfântului lăcaș în cadrul Bisericii Ortodoxe Ucrainene (UPT).

Foto: Vladimir ACATRINI

Editor: Societatea pentru Cultura și Literatură Română în Bucovina,
în parteneriat cu Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi"
din Cernăuți și Asociația Social-culturală "Bucovina" din Chișinău

Director onorific: Arcadie SUCEVEANU

Director: Prof. univ. dr. Liviu-George MAHA

Redactor-sef: Ștefan HOSTIUC

**Colegiul
de redacție:** Prof. univ. dr. Mircea A. DIACONU (Suceava)
Prof. univ. dr. Ștefan PURICI (Suceava)
Dr. habil. Constantin UNGUREANU (Suceava)
Conf. dr. Cristina PALADEAN (Cernăuți)
Av. dr. Eugen PATRAȘ, senior editor (Cernăuți)
Jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți)
Arhivist Dragoș OLARU (Cernăuți)
Prof. Nicolai COSTAȘ (Cernăuți)
Dr. Irina VASILE AIRINEI (București)
Ing. Mihai ONCIUL (București)
Ing. Mircea IRIMESCU (Rădăuți)
Prof. Carmen ANDRONACHI (Rădăuți)
Dr. Marian OLARU (Rădăuți)
Publicist Malina ANIȚOAEI (Rădăuți)
Dr. Ion BOTOȘ (reg. Transcarpatică)
Prof. Zinaida PINTEAC (reg. Odesa)

**Design/
Tehnoredactare:** Angela BASARABA,
Maria COSTAȘ

Adresa redacției: Rădăuți, Piața Unirii nr. 67, c. 35-38, cod poștal 725400

Adresa electronică: mesager.bucovinean@gmail.com

Bun de tipar: 2025

Apărut: 2025

Tipărit la: DRUK-ART

Tiraj: 500 exemplare

ISSN 1841-0499

Răspunderea pentru conținutul textelor publicate în revistă
aparține în exclusivitate autorilor.

DEPARTAMENTUL PENTRU
ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Proiect finanțat de Departamentul
pentru Românii de Pretutindeni

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul De-
partamentului pentru Românii de Pretutindeni,
<https://dprp.gov.ro/web/>

Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția
oficială a Departamentului pentru Românii de
Pretutindeni

SE DIFUZEAZĂ GRATUIT

CUPRINS

Editorial

Ștefan HOSTIUC , Strigat-am către tine, Doamne!	3
--	---

Identitate și credință

Eugen PATRAȘ , Biserica românească – ultima reductă în fața înstrăinării	4
---	---

Evaluări, reflecții, analize

Dorin POPESCU , Pe frontul confesional de (v)est – nimic nou. În așteptarea unui Petru al Bisericii ortodoxe românești în Ucraina	42
---	----

Principii de drept și rânduială canonică

Adriana Anca BOGHIU , Libertatea religioasă a românilor ortodocși din Ucraina Între drept, conștiință și rânduială canonică	46
---	----

Statul și biserica

Dumitru MAZILU , Neutralitatea statului cu privire la Asociația Bisericii Ortodoxe a Românilor din Ucraina	54
--	----

Modele de continuitate canonică

Mihai ISAC , Românii din Ucraina și precedentul Mitropoliei Basarabiei, o soluție europeană	63
---	----

Simpozioane, conferințe, colocvii

Maria TOACĂ , Putna a adunat mesageri ai moștenirii în duh pentru tinerele generații	72
--	----

Eveniment cultural

Irina AIRINEI , Universitatea de Vară „Izvoru Mureșului” – Ediția XXII –	79
---	----

Golgota Bucovinei

Constantin UNGUREANU , Masacrele de la Lunca și Fântâna Albă, din anul 1941	84
---	----

Vitrina editorială

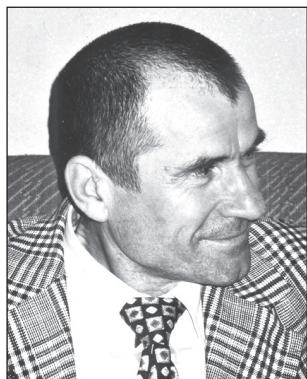
Viorica STAN , Destinul Bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică	90
--	----

Semnal editorial: o nouă carte din colecția „Scriitori români din Cernăuți”, editată cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni	93
---	----

Românii din dreapta Tisei

Vasile ȚIPLE , Un nou muzeu de Istorie, Etnografie și Artă populară în Maramureșul istoric	94
--	----

Ștefan HOSTIUC

Strigat-am către tine, Doamne!

Până în 2019, elita politică ucraineană a fost alături de patriarhul schismatic Filaret. Dar președintelui Poroșenko nu i s-a părut îndestulător acest poclon și, la sfârșitul mandatului, și-a pus în gând să confere autocefaliei schismatice ucrainene statut canonic, învăluindu-l cu promisiuni (care s-au dovedit a fi deșarte) pe patriarhul schismatic și promovând cu mult zel un episcop tânăr, școlit în vechea Eladă, cu care a plecat la Istanbul, la Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, să ceară tomosul. Veneau alegerile prezidențiale și avea mare nevoie de sprijinul bisericii. Îi avea alături pe greco-catolicii vestici, dar mai puțin pe ortodocșii din zonele centrale sau estice. Tocmai pentru acest important segment al electoratului îi trebuia urgent tomosul.

Fiind însă foarte nepopular, din cauza stării deplorabile în care a adus Ucraina după Maidanul din 2014 (în care cetățenii simpli își puseseră mari speranțe de redresare economică și socială), încerca acum să-și ridice cota de susținere din partea electoratului ortodox. Numai că reacția populară a fost inversă. Și inversă a rămas până în zilele noastre.

Din cauza implicării excesive a statului în chestiunile bisericești, marea masă de credincioși nu prea răspunde chemării de a adera cu celeritate la noua structură ecleziastică. Ba chiar îi opune rezistență. Iar românii au un motiv în plus să se opună, câtă vreme noua structură ecleziastică acționează cu sprijinul vădit al clasei politice care, în trei decenii de guvernare, i-a lipsit de jumătate din numărul inițial de școli în limba română.

Biserica strămoșească și-a păstrat identitatea chiar și în timpul sovieticilor, care i-au făcut multe rele, dar nu i-au silit pe credincioșii români să se roage în limba statului, nu au

scos limba română din lăcașele de cult. Dacă în școală limba română a funcționat ca „limbă moldovenească”, în biserici ea a continuat să funcționeze cu statutul ei firesc de limbă română. La adăpostul bisericii, limba română s-a simțit protejată.

Un alt motiv care îi determină pe români să nu se grăbească să adere la noua biserică ucraineană, considerată de ei naționalistă (și au tot motivul să o considere astfel), e legătura canonică a bisericii strămoșești cu biserica-mamă, de la care aceasta a fost ruptă cu forța în 1940 și 1944. Niciodată bisericiile românilor din Ucraina nu au aparținut canonic Patriarhiei Moscovei; ele au fost doar administrate ecleziastic de această patriarhie.

Nici după destrămarea URSS-ului, bisericiile românești rămase în teritoriile ocupate nu și-au pierdut legătura canonică cu Patriarhia Română. Dar fiind lăsați să se roage în pace în limba lor maternă, ei nu au resimțit acut nevoia refacerii grabnice a acestei legături. Abia în momentul în care s-au văzut oarecum dezlegați prin lege de vechea structură ecleziastică, și-au pus întrebarea către cine să se îndrepte. Iar dacă au încercat să se organizeze și au înființat Asociația religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, și-au atras oprobiul autorităților. Asociația, care urma să fie înregistrată, conform legii, într-o lună sau, în cazuri excepționale, în cel mult trei luni, stă neînregistrată de doi ani, la Kiev. Și încă va mai sta, pentru că în viziunea oficialilor, ortodocșii români din Ucraina trebuie să urmeze orwellian calea trasată de autorități, nicidecum să-și aleagă ei înșiși calea.

După ce școala românească e la pământ, biserica strămoșească strigă la ceruri. Dumnezeu e mare și nu o va lăsa să se prăpădească.

Eugen PATRAȘ

Biserica românească – ultima redută în fața înstrăinării

Mitropolia Basarabiei și ecoul rezistenței bisericești în spațiul românesc

În Comunicatul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 9 aprilie 1992 se menționa, printre altele, că „Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nu a recunoscut niciodată desființarea Mitropoliei Basarabiei, cu sediul la Chișinău, și a Mitropoliei Bucovinei, cu sediul la Cernăuți”, astfel proiectându-se obiectivul refacerii unității administrative bisericești. Or, nu există niciun document prin care Patriarhia Română, după anexarea prin ultimatum de către U.R.S.S. a Basarabiei, nordului Bucovinei și Ținutului Herța, să fi consfințit cumva transferul parohiilor din aceste două mitropolii către Patriarhia Rusă. Ceea ce a putut să facă atunci Patriarhia Română a fost să ia act de o stare de fapt, impusă de noua situație geopolitică după cel de-al Doilea Război Mondial. Atât și nu mai mult. Deci, Patriarhia Română, nu a cedat către Patriarhia Rusă nicio biserică, nu a negociat cu ea vreun fel de transfer de biserici rămase fără voia lor pe teritoriul ocupat de sovietici, nu a semnat nicio hârtie, cu alte cuvinte nu s-a dezis niciodată de bisericile înstrăinate cu forța de către sovietele lui Stalin. În consecință, toate aceste parohii, deși desprinse cu sila de la sânul bisericii-mamă, și-au păstrat statutul de biserici legate canonic de Patriarhia Română. Această stare de suspans a durat cam tot atât cât a durat stăpânirea sovietică. Și faptul că în 1992, adică imediat după destrămarea imperiului roșu, Patriarhia Română a venit cu un

comunicat prin care își exprimă ferm poziția în legătură cu statutul bisericilor înstrăinate în 1944, nu e deloc întâmplător.

Odată cu proclamarea independenței Republicii Moldova, în mod firesc s-a pus problema reactivării Mitropoliei Basarabiei, solicitată Patriarhiei Române atât de clerul, cât și de fruntașii intelectualității basarabene. Astfel, la 14 septembrie 1992, Mitropolia Basarabiei a fost reactivată, iar Actul patriarhal și sinodal al Bisericii Ortodoxe Române din 19 decembrie 1992, privind reactivarea acesteia, preciza că rațiunile și temeiurile unei asemenea decizii istorice sunt Libertatea, Comuniunea și Adevărul – apanaje ale Duhului Sfânt dator de viață.

A urmat un lung și anevoios drum prin hățișurile administrative și judiciare, până când autoritățile de la Chișinău au recunoscut legal Mitropolia reactivată. Sub diverse pretexte, ele s-au opus timp de nouă ani să o pună în legalitate. Refuzul guvernanților, încă legați de trecutul comunist, dar și presați de foștii stăpâni moscoviți, nu se justifica nici legal, nici canonic, ci era o consecință a politicii nesănătoase, uneori camuflat prorusești, alteori afișată astfel în modul cel mai clar, promovate în toate domeniile: social, economic, spiritual. Drept urmare, periplul judiciar pe plan național s-a mutat la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, sesizată pentru a tranșa problema. Procesul în dosarul 45901/99 – „Mitropolia Basarabiei și alții contra Republicii Moldova” – s-a finalizat cu pronunțarea,

în unanimitate, a Hotărârii din 13 decembrie 2001, constatându-se că statul moldovean a încălcat prevederile art. 9 (libertatea de gândire, de religie și de conștiință), precum și art. 13 (dreptul la un remediu efectiv în instanță) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Rejudecarea cazului la Marea Cameră a Curții Europene, solicitată de guvernanții de la Chișinău, n-a făcut decât să confirme decizia anterioară. La data de 27 martie 2002, cinci judecători CEDO, din nou cu unanimitate de voturi, au pus punctul pe „i” în această chestiune, iar la 30 iulie 2002, prin Ordinul nr. 1651 emis de Secretariatul de Stat pentru Culte de pe lângă Guvernul Republicii Moldova, Mitropolia Basarabiei a fost pusă în legalitate. Actualmente, între Prut și Nistru, sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Române funcționează circa 300 de biserici.

Frământări bisericești și apărarea limbii române în Ucraina

Tulburările din societatea ucraineană, declanșate încă la începutul anilor '90, odată cu declararea independenței statului, au atras după sine, în mod inevitabil, și frământări în sânul bisericii. Un prim val s-a consumat odată cu înființarea unei structuri bisericești ortodoxe paralele, avându-l ca actor principal pe fostul mitropolit al Patriarhatului Moscovei, Filaret, autodeclarat Patriarh al Bisericii Ortodoxe Ucrainene – Patriarhatul Kievului, anatemizat de Biserica Ortodoxă Rusă în 1997. Având susținerea unor forțe politice naționaliste în ascensiune, schismaticii au purces la acaparea cu forță a locașurilor sfinte.

La Cernăuți, o primă încercare de luare cu asalt a Catedralei Ortodoxe a avut loc în 1992. Catedrala încă mai păstra pe frontispiciu inscripția în limba română, executată cu litere chirilice aurite în 1864, când a fost sfințită de episcopul Eugen Hacman: „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu”. Asaltul însă n-a reușit, comunitatea credincioșilor ortodocși, printre care mulți erau români, au manifestat o solidaritate exemplară în apărarea locașului sfânt. Alegerea, la 27 mai 1992, a Mitropolitului Vladimir ca Întâistătător al Bisericii

Ortodoxe Ucrainene (în locul schismaticului Filaret) a calmat parțial spiritele, însă situația a rămas în continuare anormală. Curenții politici pătrundeau din ce în ce mai agresiv în biserică, amplificându-se.

Perioada post-Maidan a fost marcată de sloganul electoral al președintelui Poroșenko; „Армія – Мова – Біпа” („Armata – Limba – Credința”), preluat de unii blogeri sub forma prescurtată, „ARMOVIR”, cu evidentă miză politică, slogan care a dat tonul unor noi frământări în biserică. În aprilie 2018, Poroșenko a propus Radei Supreme a Ucrainei înființarea unei noi biserici naționale, „importantă din punct de vedere geopolitic”; biserică pe care a înființat-o, iar la scurtă vreme a folosit-o din plin în campania sa electorală din 2019. Mitropolitul Epifanie, pe care l-a pus în fruntea acestei noi structuri eclesiastice, a devenit o figură frecventă pe bannerele electorale. Conflictul intraortodox n-au întârziat, producând adevărate falii într-o societate dezbinată și pe alte criterii – de limbă, apartenență etnică sau regionalizare. Imixtiunea fățișă a autorităților în viața bisericească, prin diverse mijloace „neortodoxe”, inclusiv folosirea structurilor de forță, a generat un cumul de factori care excludea din start dialogul creștin. Detonatorul în biserică a fost declanșat, iar efectele se resimt și astăzi. Ba chiar s-a ajuns la o criză religioasă evidentă, iar situația a devenit și mai explozibilă.

Faptul că Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I al Constantinopolului a acordat, la 6 ianuarie 2019, Bisericii Biserica Ortodoxă a Ucrainei tomosul de autocefalie, fără a fi consultat toate Bisericile ortodoxe surori, a declanșat un conflict deschis în ortodoxia universală, dar mai ales în cea ucraineană, de izbucnirea căruia statul nu este deloc străin. La 3 noiembrie 2018, a fost încheiat un acord de colaborare între Ucraina, reprezentată de președintele Poroșenko, și Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, prin care părțile se obligă la „colaborare sistematică pentru constituirea Bisericii Autocefale Ortodoxe a Ucrainei în cadrul Tomosului autocefaliei, eliberat de Patriarhul Ecumenic”, angajându-se să faciliteze

contactele dintre organizația religioasă „Misiunea Stavropighia Patriarhului Ecumenic în Ucraina” și noua Biserică autocefală.

În pofida faptului că Sinodul Patriarhiei Ecumenice s-a adresat către „toate părțile implicate să evite orice intrare în posesie de biserici, mănăstiri sau alte proprietăți, ca și orice act de violență sau măsură de retaliere”, adică de represiune, situația din teren a fost cu totul alta. Or, tocmai problema patrimonială deveni mărul discordiei în perioada post-Tomos, căci în lipsa locașurilor sfinte pentru noua structură ecleziastică, statul nu putea să o ajute, practic cu nimic. Deși își dorea foarte tare. În plus, la 27 octombrie 1990, Biserica Ortodoxă Ucraineană obține din partea Moscovei statutul de „biserică cu drepturi de autonomie extinsă”, iar la 27 mai 2022 Sinodul Bisericii Ortodoxe Ucrainene își declară „totala independență canonică și separarea definitivă de Patriarhatul Moscovei”, fapte care au determinat autoritățile ucrainene să-și revadă proiectul inițial.

În aceste condiții dificile, de maximă turbulență în viața ortodoxiei ucrainene, românii s-au văzut prinși într-o bătălie improprie până atunci spațiului bisericesc postbelic și chiar postsovietic, în care au fost lăsați să se roage fără opreliști în limba română. E adevărat că, în perioada sovietică s-au închis sau chiar s-au demolat biserici, în special în sudul Basarabiei, însă la fel de adevărat este și faptul că în bisericile care au rămas funcționale, limba română a fost păstrată ca limbă liturgică. Și chiar dacă au existat câteva mici excepții, ele nu au fost în măsură să schimbe regula. Iar în ce privește regiunea Cernăuți, aici, în mai multe localități cu populație majoritar românească, precum Colincăuți, Molodia, Corovia, Valea Cosminului, Corcești, Broscăuții Vechi, Maidan-Storjineț, Seliște etc., unde școlile au fost ucrainizate forțat imediat după venirea sovieticilor, în biserică, totuși, limba română a continuat să slujească enoriașilor ca limbă liturgică. Preoții erau liberi să-și țină cuvintele de învățătură, cazaniile în limba maternă a enoriașilor. Astfel, nu școlii (forțat deznaționalizate), ci bisericii îi revine meritul

principal că limba română se mai vorbește și astăzi în aceste vechi sate românești.

Noul curent politico-bisericesc din Ucraina a pus în gardă comunitatea românească, conștientă că, mai devreme sau mai târziu, conflictul nu o va ocoli. Ceea ce a urmat a confirmat din plin temerile.

Înțelegând responsabilitatea care apasă în noua conjunctură și ce se dorește din partea politicului, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” a inițiat demersuri, mai întâi către Biserica Ortodoxă Ucraineană, pentru înființarea unui vicariat românesc cu trei protopopiate în regiunile cu populație românească compactă, iar mai pe urmă, văzând că nu primește niciun răspuns din partea Bisericii Ortodoxe Ucrainene, s-a adresat Patriarhiei Române în vederea facilitării trecerii bisericilor românești din Ucraina sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Române. Cităm un fragment din memoriul pe care mediul asociativ românesc din Ucraina la adresat Întâistătătorului Onufrie al Bisericii Ortodoxe Ucrainene și Mitropolitului Meletie al Cernăuților și Bucovinei la data de 27 august 2019: „...pentru a păstra unitatea bisericească a comunității românești și a preîntâmpina scindarea acesteia în două structuri ecleziastice rivale, vă rugăm să analizați oportunitatea înființării, în cadrul bisericii ucrainene din care fac parte cele 127 de parohii și 6 așezăminte monahale românești din Ucraina, a unui vicariat românesc cu centrul la sediul Mitropoliei Cernăuților și Bucovinei, cu trei protopopiate în regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia”. În acest sens s-au purtat discuții la Mitropolia Cernăuților și Bucovinei, toate însă fără vreun rezultat.

Între timp, presiunile asupra bisericilor au luat amploare.

În 2022, un oarecare Nikolai Ghergheliuk, registrator de stat în cadrul Administrației regionale de stat Cernăuți, a efectuat din oficiu modificări în Registrul unic de stat, unde, la rubrica „Denumirea organizației religioase”, 139 de biserici, dintre care 12 parohii cu serviciul divin în limba română au fost trecute scriptic, în mod samavolnic, în subordinea Patriarhatului Moscovei. Această acțiune nu

putea fi realizată decât cu consimțământul superiorilor. Ea a blocat activitatea administrativă a tuturor acestor biserici. A fost nevoie de implicarea Ministerului Justiției pentru deblocarea situației. Iar aceasta s-a întâmplat după luni întregi de insistențe și demersuri.

În ofensiva contra bisericii noastre s-au aliniat, la comandă, și aleșii locali. Exact așa ca pe vremurile regimului sovietic, când lucrările congreselor și plenarelor partidului unic erau discutate și aprobate unanim în „colectivele de muncă”. Astfel, din partea consiliilor locale au început să curgă apeluri peste apeluri, către Președintele Ucrainei, către Rada Supremă și către Cabinetul de Miniștri pentru scoaterea în afara legii a Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Menționăm doar câteva dintre aceste înfocate apeluri trimise Kievului din partea oficialităților din regiunea Cernăuți:

Adresarea deputaților Consiliului Raional Cernăuți către Președintele Ucrainei și Rada Supremă, adoptată la 28.12.2022 de sesiunea a XVI-a a legislaturii a VIII-a (Hotărârea Nr. 61-16/22);

Adresarea deputaților Consiliului Local al orașului Cernăuți către Președintele Ucrainei și Rada Supremă, adoptată la 10.11.2022 de sesiunea a XXV-a a legislaturii a VIII-a (Hotărârea Nr. 921);

Adresarea Consiliului de Deputați al Regiunii Cernăuți către Rada Supremă, Președintele Ucrainei și Cabinetul de Miniștri, adoptată la 27.12.2022 de sesiunea a X-a a legislaturii a VIII-a (Hotărârea Nr. 72-10/22).

A fost declanșată și procedura de lipsire forțată de proprietăți a bisericilor, devenită brusc „ilegală” pentru autorități. Prin Hotărârea privind încetarea dreptului de folosință permanentă asupra terenurilor de către persoane juridice, adoptată de Consiliul Local Cernăuți la 27.04.2023 sub nr. 1177, s-a invocat faptul că respectivele entități religioase ar avea „centrul de comandă” într-o țară care a invadat Ucraina. Astfel, 22 de biserici din regiunea Cernăuți au fost anunțate că li s-a revocat dreptul de folosință asupra terenurilor aferente.

În această „listă neagră” au fost incluse și biserici în care slujba se desfășoară integral

sau parțial în limba română: Biserica „Sfântul Nicolae” din Cernăuți (ctitorită de regele României Carol II și sfințită în 1939), Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din suburbia Roșa, Biserica „Înălțarea Domnului” din suburbia Horecea, Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din satul Corovia (recent integrat administrativ în orașul Cernăuți).

Capela închisă, bisericile contestate: linia de foc a înstrăinării

Odată cu eliberarea Tomosului, contrar îndemnului Patriarhului Ecumenic de a soluționa toate litigiile într-un spirit creștin, s-a declanșat cruciada acaparării cu forța a bisericilor de către autocefali. Era deja al doilea val de violențe, după cel din anii '90. Iar linia „frontului bisericesc” s-a apropiat și de locașurile sfinte ale românilor. La data de 27.04.2023, prin Hotărârea nr. 1179 adoptată în sesiunea a XXXII-a a legislaturii a VIII-a, a Consiliului Local Cernăuți s-a abrogat pct. 3.5 din Hotărârea nr. 141/6 din 24.04.1990 a Comitetului Executiv al Consiliului Local Cernăuți privind transferarea către Biserica „Sf. Nicolae” a Capelei Mitropoliților Bucovinei, situată în Sectorul 17 al Cimitirului orașenesc central de pe strada Zelena (fostul Cimitir „Horecea”). Capela a fost construită în 1881 pentru a adăposti rămășițele pământești ale ierarhilor bucovineni. Vandalizat în perioada sovietică, locașul a fost reabilitat de comunitatea românească în anii '90, avându-l ca preot-paroh pe Mihai Ivăsiuc, președinte al Societății religioase „Mitropolitul Silvestru”. Preotul Mihai Ivăsiuc a primit binecuvântarea Mitropoliei să-l preia în grija sa. După decesul părintelui Ivăsiuc, Capela a fost preluată de părintele Cristofor Gabor, care supraveghea și partea românească din cimitir. Se formase o comunitate religioasă bine încheagată, iar slujbele, ținute sistematic în zilele de duminică în limba română, bucurau sufletele enoriașilor români. Intervenția mediului asociativ românesc către primarul Roman Kliciuk n-a schimbat cu nimic situația. Prin procesul-verbal întocmit la 26 mai 2023, Capela a încetat să mai aparțină Bisericii „Sf. Nicolae”, iar la ușă au

apărut lacătele. La scurt timp, printr-un acord cu primăria, Capela a fost dată spre folosință noii biserici autocefale. Încercările stângace ale acesteia de a aduna o nouă comunitate de credincioși au eșuat lamentabil. Cele 2–3 liturghii, oficiate practic din oficiu, fără enoriași, n-au făcut decât să arate adevărul crud al efectelor unui partizanat politic.

Inițial, edilii orașului își justificau gestul prin faptul că în capelele din cimitire, din lipsă de spațiu, nu pot fi ținute slujbe religioase. Dar pentru municipalitatea cernăuțeană, spațiul îngust al Capelei nu permite slujbe, decât doar dacă acestea se țin în limba română. Altfel cum poate fi înțeles transferul locașului către cealaltă structură ecleziastică (fondată și agreată de stat), care a și numit un preot pentru a oficia acolo slujbe religioase, ca și până la „sechestrarea” Capelei? În prezent, Capela Mitropoliților Bucovinei stă în capătul aleii Sectorului 17, românesc, cu lacătul la ușă, ca un simbol al disprețului autorităților față de biserică, dar și față de comunitatea românească, deposedată abuziv de un loc al rugăciunii pe care l-a reabilitat cu forțe proprii.

Încercările de preluare cu forța, la 9 ianuarie 2025, a bisericilor „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” și „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” din Storojineț (unde își doarme somnul de veci Iancu Flondor), prin niște adunări stradale improvizate la care a fost adunată toată funcționăria orașului, au eșuat. Aceste biserici, în care slujbele s-au ținut integral sau parțial în limba română, au fost înregistrate de curând, prin mijloace dolosive, pe numele noii biserici autocefale (PȚU), numită în popor „biserica-stat”.

Cu un scenariu asemănător a fost regizată și tentativa din 17 iunie 2025 de luare cu forța a Catedralei Ortodoxe din Cernăuți de către un comando cu cagule, adus din Galiția, cu acordul tacit al autorităților, inclusiv al forțelor de ordine. Și această „operațiune specială” a demonstrat fața adevărată a noii biserici autocefale și a sprijinitorilor ei. Reînregistrarea frauduloasă a Catedralei, a Bisericii „Sf. Nicolae” și a Bisericii „Sfinții Petru și Pavel” din Cernăuți pe numele personal al lui Teognost,

ierarhul local al bisericii autocefale (galițian de origine), în urma unor adunări improvizate (adunături stradale) și a unor procese-verbale falsificate, nu face decât să arate adevăratele intenții ale acestei structuri, iar mai presus de toate – gradul de abuz al autorităților.

Încercuirea de către forțele de ordine a Mănăstirii Bănceni, percheziționarea chiliilor și a călugărilor pe niște motive fantasmagorice, judecarea prelaților, atacurile concertate în mass-media – toate acestea au umplut paharul.

La 7 februarie 2019, în fața Administrației Raionale de Stat Hliboca, iar pe 14 februarie, în fața Administrației de Stat Storojineț, sute de credincioși au protestat împotriva acaparării violente și abuzive a bisericilor, denunțând totodată presiunile permanente ale autorităților. În aceste condiții, protopopiatele Storojineț, Hliboca și Herța s-au adresat conducerii Ucrainei, României, dar și organismelor internaționale, solicitând încetarea acțiunilor violente de acaparare a bisericilor.

Adoptarea de către Rada Supremă, la 20 august 2024, a Legii Ucrainei privind apărarea ordinii constituționale în domeniul activității organizațiilor religioase (Legea nr. 48944-IX), având ca obiectiv principal interzicerea Bisericii Ortodoxe Ucrainene – din care fac parte și cele 130 de biserici românești – a pus comunitatea românească din Ucraina într-o situație și mai delicată, determinând-o să caute cea mai bună soluție pentru a-și pune la adăpost locașurile sfinte.

Consiliul Bisericilor și Organizațiilor Religioase din Ucraina a susținut interzicerea Bisericii Ortodoxe Ucrainene (UPT). Mai recent, acțiunea în instanță a acesteia de către Serviciul de Stat pentru Libertatea de Conștiință și Organizații Religioase, în vederea interzicerii activității, a complicat și mai mult situația.

Timpul deciziilor: încotro?

Modul în care a reacționat Patriarhia Română la noua situație bisericească a ortodocșilor români din Ucraina reflectă felul în care comunitatea românească din Ucraina a înțeles să formuleze problema organizării parohiilor românești în contextul creat de înființarea

Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (autocefale) (PTU). Eșecul demersului incipient al românilor bucovineni de înființare a unui vicariat românesc în cadrul Mitropoliei Bisericii Ortodoxe Ucrainene – ca urmare a lipsei unui răspuns din partea Întâistătătorului Onufrie, dar și a presiunilor crescânde din partea autorităților de a trece la noua biserică autocefală – a condus la reorientarea către Biserica Ortodoxă Română, cea mai puternică Biserică Ortodoxă din Uniunea Europeană.

Demersurile, în special ale românilor bucovineni, către Patriarhia Română au întâlnit o deschidere tot mai mare. Solicitățile comunității ortodoxe românești din Ucraina au venit în consens cu anunțul emis de Sfântul Sinod la 9 aprilie 1992. Pentru a-și exprima preocupările, la 29 ianuarie 2019, o delegație a românilor din Cernăuți, condusă de academicianul Vasile Tărățeanu, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, a fost primită în audiență de către Preafericitul Patriarh Daniel. La întâlnire s-a discutat îndeaproape situația bisericească din Ucraina, cu referiri speciale la bisericile românești.

În scrisoarea de mulțumire pentru audiența acordată, pe care Vasile Tărățeanu i-a adresat-o Preafericitului Părinte Patriarh la 13 februarie 2019, se menționa, printre altele: „Scopul vizitei noastre a fost să vă facem cunoscut punctul de vedere al mediului asociativ românesc, al intelectualilor și al dreptcredincioșilor creștini ortodocși din Ucraina privind geopoliticile lingvistice, educaționale și, mai nou, ecleziastice ale statului ucrainean, care acționează concertat în vederea șubrezirii și scoaterii grabnice a limbii române din puținele instituții în care aceasta mai funcționează.” Din aceeași scrisoare reies temerile profunde care stăpânesc comunitatea: „Îngrijorarea noastră față de viitorul sumbru al bisericii românești din Ucraina provine din experiența pe care ne-o dă școala cu limba română de educație din Ucraina. Președintele și parlamentul Ucrainei au dat undă verde deznaționalizării școlilor românești prin adoptarea și promulgarea unei legi discriminatorii, în răspăr cu însăși Constituția

Ucrainei. Nu va face oare același lucru sinodul și întâistătătorul bisericii ucrainene autocefale cu bisericile românești, smulse de sub tutela Patriarhiei Moscovei, în cazul în care nu se va reuși crearea unei structuri ecleziastice patronate de Biserica-mamă română?”

Vom adăuga doar că cifrele confirmă îngrijorările: 132 de școli cu limba română de predare – în 1991 /*versus*/ cca 50 – în 2025. Prin comparație, numărul de biserici în care serviciul divin se face în limba română nu doar că n-a scăzut, dimpotrivă, a crescut.

Au urmat și alte demersuri, toate în sensul revenirii la Biserica Mamă, de unde comunitățile de creștini ortodocși români au fost rupte cu forța de către regimul totalitar sovietic.

Într-o primă reacție a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din 21 februarie 2019, se menționa că „este necesară o consultare reală a acestor ortodocși români, care sunt preocupați de păstrarea identității lor etnice și lingvistice. În acest sens, este necesară obținerea unei garanții scrise din partea autorităților bisericești și ale statului ucrainean că identitatea etnică și lingvistică a românilor va fi respectată, precum și că acești ortodocși români vor avea posibilitatea de a se organiza într-un Vicariat Ortodox Român și de a cultiva legături spirituale cu Patriarhia Română, spre a fi sprijiniți prin trimiterea de cărți de cult și de teologie în limba maternă, adică limba română.” În comunicat nu se preciza în cadrul cărei Biserici s-ar dori înființarea vicariatului român, dar se menționa faptul că în România funcționează deja un Vicariat Ortodox Ucrainean.

Această viziune, de moment, constituia un prim pas către o nouă abordare a relației Patriarhiei Române cu ortodocșii români din Ucraina – un gest de solidaritate într-o perioadă care se anunța cu multe turbulențe. Circumstanțele s-au schimbat rapid și în așa mod încât ideea vicariatului a căzut în desuetudine.

Referitor la situația bisericească tensionată din Ucraina, Sfântul Sinod s-a exprimat în sensul identificării, prin dialog, a unei soluții a diferendului bisericesc, prin păstrarea unității

de credință, respectarea libertății administrativ-pastorale a clerului și credincioșilor din această țară și restabilirea comuniunii euharistice. În cazul în care dialogul între Moscova și Constantinopol nu va avea sorți de izbândă, atât Patriarhia Română, cât și Patriarhia Siriei au propus convocarea unei sinaxe a tuturor Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe pentru soluționarea diferendului. Doar că ideea n-a fost agreată în Fanar.

În răspunsul din 8 aprilie 2022 al Patriarhiei către Vasile Tărățeanu, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, se arăta că „în situația în care comunitatea ortodoxă română din Ucraina se va mobiliza și va face demersuri concrete în acest sens, Sfântul Sinod va analiza cu toată dragostea și responsabilitatea această dorință de trecere în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, solicitând și autorităților Statului Român să sprijine diplomatic acest efort.”

Un prim pas a fost făcut în aprilie 2022 de către bisericile românești aflate în perimetrul primăriei Slatina, regiunea Transcarpatică, care s-au disociat de Biserica Ortodoxă Ucraineană, printr-o simplă declarație a unei adunări convocate la sediul primăriei. A fost mai mult o declarație de intenție, întrucât în urma adunării nu au urmat și alți pași. În preajma adunării însă, Mitropolitul Mark Petrovții de Hust și Vinogradov a binecuvântat trecerea acestor parohii la Patriarhia Română. Dar se pare că scenariul, destul de pripit, pus la cale mai mult de autorități decât de cler, era diferit de ceea ce-și doreau credincioșii. Autoritățile și-ar fi dorit ca prin acea adunare parohiile locale să treacă la biserica autocefală. Nu s-a reușit, iar situația a rămas până azi în suspans.

În comunicatul său din 9 februarie 2023, Sfântul Sinod al BOR menționa că „în legătură cu situația parohiilor ortodoxe românești din zona Bucovinei de Nord, aflate în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române își menține ferm poziția favorabilă respectării drepturilor și libertăților comunităților românești din toată Ucraina, după cum sunt respectați ucrainenii în România.”

După un an, la 29 februarie 2024, având în vedere noile evoluții în plan ecleziastic din Ucraina, precum și solicitările tot mai insistente ale comunității ortodoxe românești, în special din nordul Bucovinei, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-a pronunțat tranșant „pentru binecuvântarea, încurajarea și susținerea inițiativelor comunităților ortodoxe românești din Ucraina de a reface comuniunea cu Biserica Mamă, Patriarhia Română, prin organizarea lor juridică în structura religioasă numită Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” (punctul 11 pe agenda sinodală).

Era o evoluție firească, comparativ cu pozițiile exprimate în 2019 și 2023, dar în deplin consens cu declarația Sfântului Sinod din 9 aprilie 1992. Astfel s-a profilat mai clar viziunea de acțiune a Patriarhiei Române în raport cu cele 130 de biserici românești din Ucraina. Important de remarcat este faptul că, pentru prima dată, în mod public, Biserica Ortodoxă Română și-a asumat responsabilitatea față de bisericile românești din Ucraina.

Ortodoxia românească din Ucraina între două lumi – rusă și ucraineană. Reacții și presiuni

Reacțiile bisericilor ortodoxe, atât din Ucraina cât și din Rusia, la decizia Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române privind înființarea unei structuri bisericești românești în Ucraina au avut un element comun: toate s-au pronunțat împotriva. Motivele și interesele fiecăreia dintre ele, însă, au fost diferite. Deși intențiile Patriarhiei Române au fost prezentate de actorii sus-menționați ca necanonice sau contrare prevederilor Tomosului din 2019, în realitate, ele nu corespundeau intereselor nu atât bisericești, cât politice. Prin vocea Bisericilor „surori” vorbeau, de fapt, autoritățile. Iar acest fapt s-a confirmat ulterior, imediat după depunerea cererii de înregistrare a Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, proaspăt înființată la Cernăuți.

Nu atât numărul bisericilor românești din Ucraina contează pentru actorii în cauză, cât simbolismul prezenței acestora într-o Biserică sau alta. Astfel ei pot să-și demonstreze multi-

culturalismul bisericesc și să țină comunitatea religioasă sub control propriu. În fapt, a intra sub oblăduirea bisericii autocefale ucrainene (care nu se bucură de autoritate nici măcar din partea masei principale a ortodocșilor de etnie ucraineană) echivalează cu intrarea sub un control total al statului. Neaderarea la biserica autocefală, pentru unii, sau plecarea de la biserică zisă (pro) moscovită, pentru alții, ar știrbi în mare măsură imaginea acestora. Iar interesele credincioșilor, în ambele cazuri, contează mai puțin.

Prin comunicatul din 7 martie 2024 al Departamentului de Informare și Educație, **Biserica Ortodoxă Ucraineană (UPT)** menționa: „Decizia Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cu privire la intenția de a-și extinde structura pe teritoriul canonic al Bisericii Ortodoxe Ucrainene ne-a surprins și ne-a îngrijorat, considerând-o în contradicție cu organizarea canonică a vieții bisericești, care se construiește pe principii teritoriale, nu naționale. Având în comunitatea noastră parohii vorbitoare de limba română, Biserica Ortodoxă Ucraineană apreciază prezența lor, deoarece evidențiază natura universală a Bisericii. Facem tot posibilul pentru ca vorbitorii de limba română să se simtă confortabil în cadrul Bisericii noastre, având libertate deplină în desfășurarea slujbelor în limba română și păstrarea tradițiilor lor național-spirituale. Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Ucraineană au fost întotdeauna calde și constructive, așa că sperăm că decizia luată de partea română va fi reconsiderată și nu va umbri relațiile tradițional bune dintre Bisericile noastre.”

În plan local, la Cernăuți, mitropolitul Meletie și-a păstrat neutralitatea, cel puțin în declarațiile publice.

Biserica Ortodoxă a Ucrainei (PTU), autodeclarată autocefală, subordonată canonic Patriarhiei de la Constantinopol, prin comunicatul din aceeași zi, 7 martie 2024, s-a pronunțat și mai ferm împotriva înființării unei structuri bisericești a Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina, trimițând scrisori către Patriarhul Ecumenic Bartolomeu și către Pa-

triarhul Daniel, prin care și-a exprimat dezacordul. PTU a făcut referire, pe de o parte, la Tomosul de autocefalie, care – în opinia sa – conferă jurisdicție exclusivă asupra întregului teritoriu al Ucrainei, iar pe de altă parte, a scos în evidență înființarea unui așa-numit vicariat ortodox român, după modelul vicariatului ucrainean din cadrul Bisericii Ortodoxe Române.

În acest context, în numele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, am solicitat de trei ori, în scris, mitropolitului Epifanie o copie certificată după decizia din 27 iulie 2019 de înființare a vicariatului românesc. Dar și de la mitropolitul Epifanie ca și de la rivalul său, mitropolitul Onufrie, nu am obținut nici până astăzi vreun răspuns. Nu înțelegem cum putea fi înființat un vicariat român fără nicio parohie. De ce n-a fost numit, timp de șase ani, un vicar român? Apoi, care este statutul acestui vicariat? Preafericitul ierarh care luptă pentru întâietate în ortodoxia ucraineană nu ne-a edificat deloc în aceste probleme, fapt care ne îndreptățește să concluzionăm că așa-numitul vicariat românesc din cadrul PTU este o făcătură și nimic altceva, o momeală propagandistică pentru a-i atrage în mrejele sale pe ortodocșii români din Ucraina. Numai că aceștia s-au prins la timp și refuză să muște din momeală. Ei nu doresc nicidecum să adere la noua biserică autocefală.

Printr-un comunicat oficial dat publicității după ședința sa din 7 noiembrie 2024, Sinodul PTU și-a reafirmat dezacordul față de înființarea în Ucraina a unei structuri bisericești subordonate canonic Bisericii Ortodoxe Române, insistând pe ideea că Tomosul presupune existența unei singure Biserici Ortodoxe în Ucraina.

Acapararea cu forța a bisericilor de către biserica autocefală, mesajele descurajante transmise de mitropolitul Epifanie către comunitatea românească, strânsa legătură a acesteia cu statul, precum și nerecunoașterea bisericii autocefale de către toate Bisericile Surori – în special de către Biserica Ortodoxă Română – fac puțin probabil ca bisericile românești din Ucraina să-și dorească aderarea la PTU. Iar

o ipotetică trecere forțată ar duce, implicit, la ruperea totală a comuniunii euharistice cu Biserica Ortodoxă Română.

Un alt motiv, deloc de neglijat, îl constituie strategiile noii structuri ecleziastice și ale mitropolitului Epifanie de a înlocui, treptat, limba română din bisericile românești cu limba ucraineană. La 19 iunie 2019, într-un interviu acordat postului de radio BBC, fiind întrebat în ce limbă se va sluji în bisericile românești dacă acestea vor adera la vicariatul românesc, mitropolitul Epifanie preciza: „Românii și minoritățile naționale, deocamdată, vor putea să folosească în comunități acea limbă care le este maternă și înțeleasă. Nu vom folosi metode violente, deși cu timpul comunitățile vor înțelege că trecerea la limba de stat reprezintă o necesitate obiectivă. De exemplu, în astfel de parohii, citirea Evangheliei poate fi făcută, la final, în limba ucraineană și, paralel, în limba română, într-o primă etapă, dar cu timpul, în viitor, comunitatea se va ucrainiza lent.” A spus-o cât se poate de limpede care sunt intențiile noii biserici față de credincioșii români. De luat aminte! Gura păcătosului adevăr vorbește.

La 9 februarie 2024, în cadrul unei vizite la Cernăuți, mitropolitul Epifanie a îndemnat din nou parohiile românești din regiune să treacă în subordinea sa, asigurându-le că le va crea „condiții adecvate, confortabile, pentru ca toată lumea să rămână și împreună, într-un singur stat, într-o singură biserică, ne vom construi viitorul nostru comun. Vom construi lumea noastră ucraineană.” Iată cum înaltul cleric înțelege să slujească lui Dumnezeu, construind în contradicție cu „lumea rusă” o „lume ucraineană”.

Înlocuirea conceptului de „lume rusă” cu „lumea ucraineană”, în sens bisericesc, prin paralelismul care se impune, ne duce cu gândul la un proiect de asimilare etnică prin intermediul bisericii – similar celui promovat de „mireanul” Poroșenko în domeniile educației, mass-media, culturii etc. Liderul bisericii autocefale s-a pronunțat constant pentru nevoia de a se ruga în limba maternă, cu referire însă exclusivă la etnicii ucraineni. Asta cum se numește?

Avem toate motivele să ne punem întrebarea: În aceste condiții, mai poate spera cetățeanul ucrainean de etnie română că limba română, ca limbă de cult, va fi păstrată în biserică și că nu se va întâmpla acolo ceea ce deja se întâmplă în școli? Răspunsul este cât se poate de clar: Nu. Nu poate. Câtă vreme la adoptarea Legii Educației și a legilor aferente nu au fost respectate Constituția țării și angajamentele internaționale ale Ucrainei, câtă vreme comunitatea românească a pierdut, în ultimii zece ani, grație politicilor educaționale, lingvistice, mediatice „înțelepte”, mai mult decât în întreaga perioadă postbelică, cum am mai putea să credem că o biserică inițiată și controlată de stat și-ar respecta angajamentele? În condițiile în care biserica autocefală a fost înființată mai degrabă din inițiativa politicianilor, cine ar mai putea crede că politicul nu va interfera și în direcția asimilării etnice prin intermediul bisericii – cu efecte poate chiar mai dure? E cazul să observăm ce se întâmplă cu fostele biserici românești din Valea Timocului, din Serbia, în care limba română este astăzi pusă la index, prin conivența Statului cu Biserica.

Biserica Ortodoxă Rusă, la rândul ei, prin decizia Sfântului Sinod din 12 martie 2024, și-a exprimat un „dezacord puternic” față de decizia Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de a înființa o structură bisericească pentru etnicii români din Ucraina, considerând că aceasta reprezintă un „atac necanonic”. Ați auzit bine? Necanonic? Canonicitatea nu se cucerește cu tancurile. Nu cu tancurile au fost aduse în Patriarhia Moscovei bisericile românești în 1940? Nu tot cu tancurile au fost recucerite acestea în 1944? Moscova a avertizat că, dacă vor fi puse în aplicare deciziile, vor exista „consecințe grave” atât pentru relațiile bilaterale, cât și pentru Ortodoxie în ansamblu. E în tradiția moscovită să vină mereu cu amenințări. Doar că, în condițiile în care Biserica Ortodoxă Ucraineană, începând cu data de 27 mai 2022, și-a declarat „independența canonică totală și separarea definitivă de Patriarhatul Moscovei”, iar o altă structură bisericească aflată sub oblăduirea Moscovei în

Ucraina nu mai există, nu e clar de ce ar trebui Patriarhia Rusă să-și manifeste un asemenea „dezacord puternic”.

Speranța românilor din Ucraina – Biserica Ortodoxă Română (BOR)

În Statutul BOR, art. 5, paragraful 2, este precizat că „Biserica Ortodoxă Română este națională și majoritară potrivit legii apostolice, tradiției, numărului de credincioși și contribuției sale deosebite la viața și cultura poporului român. Biserica Ortodoxă Română este Biserica neamului românesc.” În același articol se mai spune că „Biserica Ortodoxă Română cuprinde pe credincioșii ortodocși din țară și pe creștinii ortodocși români din afara granițelor țării, precum și pe cei primiți canonic în comunitățile ei...”.

Noul context politico-bisericesc a pus și continuă să pună la grea încercare pe credincioșii ortodocși români din Ucraina, forțându-i să caute soluții de salvare. În 1940, respectiv 1944, bisericile românești din teritoriile ocupate au fost incluse cu forța într-o altă patriarhie, această includere fiind opera unui regim totalitar. Odată cu imperiul rus (chiar și bolșevic!) s-a lăsat și Biserica Rusă. Destrămându-se U.R.S.S.-ul, biserica rusă ar fi trebuit să se împace cu gândul că parohiile luate cu japca de către comuniști și dăruite ei ca pradă de război au tot dreptul să se întoarcă acasă. Dar nici acei care le-au moștenit din oficiu fără să le fi avut vreodată în propriul patrimoniu spiritual nu acceptă întoarcerea canonică a bisericilor românești la sânul Patriarhiei-mame. Ar fi imoral și de neiertat ca astăzi, într-o țară cu vector european în Constituție, cu angajamente internaționale clare privind drepturile omului și cu legislație internă de protejare a minorităților naționale, să se procedeze la fel ca în anii de tristă amintire 1940 sau 1944.

Înțelegând grava situație în care s-au trezit, fără voia lor, bisericile românești, conștientizând că Biserica a fost dintotdeauna un reazem al identității naționale, dar și pentru a ieși din starea de conflict intraortodox, trei organizații religioase din regiunile Cernăuți și Odesa au decis, în ședința din 25 august 2024,

înființarea Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”.

Conform statutului, Asociația este „persoană juridică ucraineană de drept privat, cu caracter nepatrimonial (nonprofit), apolitică și neguvernamentală, care cuprinde comunitățile religioase (parohiile și mănăstirile) și alte organizații religioase ale Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina, unite în mod voluntar pentru împlinirea comună a nevoilor religioase, pentru exercitarea comună a dreptului la libertatea de confesiune și răspândirea credinței ortodoxe în limba minorităților naționale – limba română – precum și pentru îngrijirea educației religioase și morale.” Se menționează, totodată, că Biserica se înființează cu binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (punctul 2 al hotărârii sinodale nr. 1775 din 29 februarie 2024), în baza legislației ucrainene, și cuprinde întreg teritoriul Ucrainei.

În virtutea alegerii mele de către cele trei organizații în cadrul Adunării de constituire, am primit împuternicirea să le reprezint pentru înregistrarea Asociației la Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DESS) din Kiev. În acest sens, la data de 28 august 2024, am expediat la DESS cererea de înregistrare, însoțită de toate actele aferente cerute de lege. Conform art. 14 din Legea privind Libertatea de Conștiință și Organizațiile Religioase, este stabilit un termen de o lună pentru examinarea și soluționarea cererii de înființare, iar pentru cazuri mai complexe – trei luni.

Important de menționat este și faptul că, prin același articol 14, Ucraina recunoaște dreptul organizațiilor religioase de a se subordona canonic sau organizatoric unor centre din afara țării – ceea ce este și cazul Asociației noastre. Am îndeplinit și condiția acceptării de către centrul extern, prin binecuvântarea dată de Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române (nr. 9702/19.09.2024), copia căreia am transmis-o la DESS.

În penultima zi a termenului legal de o lună, am primit răspunsul lui Viktor Yelensky, președintele DESS, prin care ni se confirma primirea cererii, fără obiecții. În schimb, pe

fondul problemei de înregistrare, ni se aducea la cunoștință că: „Având în vedere cele de mai sus, precum și faptul că subiectul în cauză cuprinde probleme ale relațiilor interstatale româno-ucrainene și ucraineano-române, de asemenea se referă la bazele păcii interconfesionale și a bunei înțelegeri în societate, la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DESS) va desfășura consultări extinse atât în țară, inclusiv cu oameni de știință, cât și în afara țării, inclusiv cu partea română. Serviciul va emite un răspuns asupra actelor transmise, drept urmare a consultărilor și a concluziilor primite din partea experților.”

Au urmat și alte demersuri către DESS, fără rezultat. Ulterior, ne-am adresat Președintelui Ucrainei, Premierului și Împuternicitului Ra-dei Supreme pentru Drepturile Omului – toate acestea fiind redirecționate către... DESS, care de fiecare dată a răspuns cu aceleași cuvinte.

La abuzurile autorităților ucrainene a reacționat și Biserica Ortodoxă Română. În ședința sa din 25 octombrie 2024, Sfântul Sinod al BOR „a luat act cu regret de faptul că autoritățile ucrainene au amânat nejustificat, pe termen neprecizat, recunoașterea juridică a Asociației Biserica Ortodoxă Română din Ucraina, deși aceasta îndeplinește toate condițiile solicitate de legislația ucraineană în vigoare și a aprobat continuarea demersurilor către autoritățile publice centrale din România și Ucraina pentru soluționarea acestei probleme legitime.”

În cadrul conferinței de presă din 25 iunie 2025, Ihor Prokopchuk, ambasadorul Ucrainei în România, a făcut un apel public către Patriarhia Română de a recunoaște deplin și cat mai rapid posibil Biserica Ortodoxă a Ucrainei, precizând că acest lucru „ar întări relațiile și încrederea dintre popoarele și țările noastre”. Drept răspuns, la 30 iunie 2025, Biserica Ortodoxă Română a explicat, cu date istorice, de ce chestiunea este atât de complicată, precizându-se totodată următoarele:

„Urmare consultărilor cu clericii și mirenii ortodocși români din Ucraina, majoritatea

acestora resping cu fermitate, chiar cu spaimă, o eventuală trecere a lor în jurisdicția Bisericii Ortodoxe a Ucrainei.

Ortodocșii români din Ucraina consideră că recunoașterea de către Biserica Ortodoxă Română a acestei Biserici ar duce automat la un asediu mai puternic din partea autorităților ucrainene pentru a-i forța să treacă sub jurisdicția mitropolitului Epifanie.

Pe de altă parte, Statul ucrainean nu respectă propriile legi, refuzând recunoașterea Asociației Religioase (Administrația) „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” care îndeplinește toate criteriile legale prevăzute de legislația ucraineană în vigoare. Mai mult, promisiunile autorităților ucrainene de a garanta oficierea slujbelor în limba română par lipsite de credibilitate, mai ales în contextul în care aceleași autorități se laudă cu oficierea primei slujbe în limba ucraineană într-o biserică din Cernăuți preluată abuziv, pe fron-tispiciul căreia este scris în limba română, cu caractere chirilice: „Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu”. Această situație ridică serioase semne de întrebare cu privire la sinceritatea și buna credință a demersurilor lor”, – a mai explicat Biserica Ortodoxă Română.

În aceeași ordine de idei, Sfântul Sinod, în ședința sa din 1–2 iulie 2025, și-a reiterat dezamăgirea față de refuzul Kievului de a înregistra Asociația bisericească a românilor din Ucraina, precizând că „a luat la cunoștință cu mâhnire de refuzul continuat, nejustificat și abuziv al autorităților publice ucrainene de a recunoaște Asociația Religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, deși aceasta îndeplinește toate condițiile stabilite de legislația ucraineană în vigoare, și a aprobat continuarea sprijinului comunităților ortodoxe române din Ucraina.”

În urmă cu un an nu bănuiam că voi fi nevoit să întrețin o lungă și sterilă corespondență cu DESS, însoțită de lovituri sub centură din partea sistemului. Așteptările erau ca, la noul nivel de raporturi dintre Ucraina și România de după invazia rusească, o simplă cerere – absolut firească și legală – privind înregistrarea unei asociații religioase să fie soluționată în

termen legal. Dar lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură.

La cinci zile după depunerea cererii de înregistrare a Asociației, adică la 2 septembrie 2024, SBU mi-a interzis intrarea în Ucraina pentru o perioadă de trei ani, susținând, într-un mod fantasmagoric, că prin două propoziții banale din discursul ținut în 28 mai 2024, în calitate de invitat, la întâlnirea Avocaților Poporului din Ucraina și România, la Universitatea din Cernăuți, privind aceeași identitate etnică a românilor și a celor considerați moldoveni, aș fi incitat la ură interetnică între români și... moldoveni. No comment!

Pe de altă parte, înainte de expirarea ultimatumului de nouă luni impus Bisericii Ortodoxe Ucrainene prin Legea nr. 48944-IX din 20 august 2024, înțelegând gravitatea situației, unele parohii românești din regiunea Cernăuți au decis să se afilieze direct Bisericii Ortodoxe Române – afiliere permisă de legislația ucraineană. Astfel, la începutul lunii mai 2025, comunitățile de credincioși din Boian, Hrușeuți și Pătrăuți de Jos au votat în unanimitate trecerea sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Române, depunând în acest sens, la 19 mai a.c., actele necesare la administrația regională de stat. Numai că, în chiar după-amiaza aceleiași zile de 19 mai, la solicitarea unei structuri de forță, care, cică, de când trăim în democrație nu mai face poliție politică, doi primari și câteva persoane intermediare, i-au contactat pe preoții acelor biserici dizidente, cerându-le în mod expres retragerea imediată a cererilor. Amenințările vizau mobilizarea imediată pe front, în prima linie, a preoților și a tuturor bărbaților apti de mobilizare din acele localități, iar cei care au semnat procesele-verbale urmau să fie anchetați.

Într-o altă localitate, Vancicăuți, în ziua adunării generale a credincioșilor care urmau să discute același subiect, grupul de inițiativă a fost invitat în biroul primarului, unde a avut loc o „discuție principială” de față cu reprezentanții acelorași fantomatice structuri de forță. Mai târziu, o parte dintre acești reprezentanți au intrat și în biserică, intimidând prin prezența lor enoriașii și tulburând bunul mers al adunării.

Din laborioasa corespondență purtată timp de un an cu Viktor Yelensky, președintele DESS – corespondență pe care o reproducem parțial în anexele acestui dosar – se desprind, cu o claritate dureroasă, următoarele motive invocate pentru neînregistrarea Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”:

- DESS are nevoie de timp pentru a se consulta cu specialiști, din țară și din străinătate;
- DESS dorește să poarte discuții (negocieri) cu partea română în acest sens;
- Înființarea BOR UA ar zdruncina pacea socială și liniștea interconfesională;
- În Ucraina deja funcționează Biserica Ortodoxă a Ucrainei (autocefală) și „nu-i loc” pentru o altă Biserică;
- DESS este „generos” și propune înființarea unui vicariat ortodox român în cadrul Bisericii autocefale, în oglindă cu vicariatul ortodox ucrainean din cadrul BOR. Dar DESS nu suflă nicio vorbă că un asemenea vicariat ar funcționa deja șase ani fără niciun enoriaș.

În ciuda numeroaselor tentative de a justifica, sub diverse pretexte, refuzul înregistrării Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina, se conturează tot mai clar adevăratul motiv: intenția autorităților de a supune toate bisericile românești unui control instituțional direct, utilizând, prin intermediul structurilor ecleziastice aflate sub influența lor, instrumente de promovare a unor politici conjuncturale, adaptate intereselor momentului. Prin urmare, adevăratul motiv al refuzului este de natură strict politică, întrucât nu există dovezi care să arate că demersul de înregistrare ar încălca vreo restricție legală. Din contră, se cer condiții extralegale.

În cele ce urmează, voi prezenta câteva argumente care demonstrează lipsa de temei a refuzului DESS de a înregistra Asociația religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”:

- Constituția Ucrainei garantează libertatea de conștiință și religioasă. Realizarea acestui drept poate fi restrânsă prin lege doar pentru asigurarea ordinii publice, a sănătății

și a moralei sau pentru protecția drepturilor și libertăților altor persoane. Biserica și organizațiile religioase sunt separate de stat, iar școala – de biserică. Nicio religie nu poate fi recunoscută de stat ca fiind obligatorie (art. 35, alin. 1–3). Totodată, art. 19 obligă autoritățile și funcționarii publici să acționeze doar în temeiul, limitele și modalitățile stabilite de Constituție. În cazul de față, art. 14 din Legea privind libertatea de conștiință și organizațiile religioase stabilește clar condițiile legale pentru înregistrare. Toate aceste condiții au fost îndeplinite, iar DESS era obligat să înregistreze Asociația în termenul legal de o lună sau, în cazuri complexe, în maximum trei luni – ceea ce nu a făcut.

– Prin refuzul de a înregistra Asociația, DESS încalcă art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ratificată de Ucraina, care garantează libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Prevederi similare se regăsesc și în art. 18 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

– Orice alte condiții impuse de DESS, în afara celor legale, reprezintă un abuz. De mai bine de un an, DESS invocă „consultări cu experți”, „consultări cu partea română”, „înființarea la schimb a unui vicariat în cadrul PȚU”, „recunoașterea PȚU” etc. În fapt, se încearcă forțarea Bisericii Ortodoxe Române să recunoască Biserica autocefală ucraineană – o formă de presiune politică ce poate fi interpretată drept șantaj.

– Dreptul la libertate religioasă și neutralitatea statului, așa cum sunt înțelese de CEDO, sunt indispensabile unei societăți democratice. Statul nu are dreptul să aprecieze legitimitatea credințelor religioase sau a formelor de asociere religioasă, ci doar să constate dacă sunt îndeplinite condițiile legale. În egală măsură, libertatea religioasă presupune dreptul unei comunități de a i se recunoaște personalitatea juridică.

– Încercările DESS de a ne direcționa, *volens-nolens*, către Biserica autocefală sunt nedemne, la fel ca și insistențele de a ne forța să intrăm într-un vicariat din cadrul PȚU. Obligarea Asociației să facă parte dintr-o structură

bisericească agreată de o anumită clasă politică este profund nelegală și imorală, contrar art. 35 din Constituție.

– Înregistrarea Asociației este subordonată legislației naționale, nu canoanelor apostolice și nici Tomosului eliberat de Patriarhul Ecumenic unei alte biserici. Asociația nu împiedică nicidecum activitatea PȚU, dar nici PȚU n-ar trebui să pună piedici înființării și activității asociației, iar statul ar trebui să sprijine pluralismul religios, nu să-l obstrucționeze.

– Argumentul că Tomosul s-a dat „Ucrainei ca stat” și că alte biserici ortodoxe „nu au loc” în Ucraina nu rezistă. Tomosul a fost acordat unei structuri bisericești concrete, nu statului. Statul nu poate stabili o listă de biserici ortodoxe „permise” și nici nu poate favoriza una în detrimentul alteia. CEDO a fost clară în acest sens, inclusiv în cazul „Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei” și în decizia „Șerif c. Greciei”.

– În Ucraina funcționează deja mai multe organizații religioase cu centrul în străinătate (Biserica Catolică, Biserica Greco-Catolică, Cultul Mozaic, Stavropighia Patriarhului Ecumenic etc.), fără ca înregistrarea lor să fi fost condiționată de „consultări cu experți”.

– Refuzul de a înregistra Asociația contravine Tratatului de bună vecinătate dintre România și Ucraina (art. 13, pct. 6), precum și art. 8 din Legea privind minoritățile naționale, care garantează dreptul acestora de a înființa organizații religioase.

– Refuzul este un act discriminatoriu față de comunitatea românească din Ucraina; el afectează direct atât dimensiunea religioasă, cât și cea identitară. De ce doar în cazul acestei comunități se caută pretexte pentru a bloca înregistrarea unei asociații religioase?

– În ceea ce privește „consultările cu partea română”, menționăm că au avut loc deja două runde de negocieri între Viktor Yelensky, președintele DESS, și Ciprian Olinici, secretar de stat în Secretariatul de Stat pentru Culte din România, fără a se ajunge la un numitor comun.

– Amânarea *sine die* a soluționării cererii, fără conturarea unui termen clar, demonstrează

ză disprețul DESS față de o comunitate etnică. Lipsa recunoașterii face imposibilă exercitarea efectivă a drepturilor conferite de lege. Recentul demers prin care am solicitat informații privind durata „tuturor consultărilor” a rămas fără răspuns.

Pare incredibil, dar e adevărat: pe de o parte, autoritățile ucrainene își îndeamnă credincioșii ortodocși să plece de la biserica zisă (pro)moscovită, iar pe de altă parte, atunci când aceștia se hotărăsc să plece – în cazul nostru – sunt amenințați cu mobilizarea imediată pe front, în prima linie, și cu anchete polițienești.

Un asemenea comportament arată că autoritățile de la Kiev sunt mai puțin interesate de abandonarea, de către parohiile românești, a bisericii zis (pro)moscovite – aparținând unei țări agresoare, după cum zilnic ni se cere – și mai mult preocupate de atragerea acestora, prin orice tertipuri, în noua biserică autocefală, la baza căreia a stat și stă politicul.

Să fie oare Biserica Ortodoxă Română – cea mai mare Biserica Ortodoxă din Uniunea Europeană – mai periculoasă pentru Kiev decât Biserica Rusă? Sau cum altfel trebuie înțeles refuzul înregistrării Asociației?

Dacă statul a „îmbrățișat” atât de mult școlile cu limba română de predare din Ucraina, încât a reușit să le sufocă – de la 132 în 1991 la circa 50 în 2025 – de ce am crede că statul, implicit PȚU, ar iubi atât de mult biserica românească? Iubire înseamnă îmbrățișare până la sugrumare?

Și încă ceva: în răspunsurile sale, prin care încearcă să justifice întârzierea înregistrării, demnitarul ucrainean Viktor Yelensky invocă presupuse riscuri pentru „pacea interconfesională și socială”. Adevărul este că tocmai aceste valori sunt afectate prin refuzul de a înregistra Asociația – refuz care nu are nimic în comun nici cu valorile europene, nici cu respectul față de o comunitate etnică minoritară, care, de altfel, a suferit poate mai mult decât etnia majoritară în toată perioada de după 1944.

Biserica Ortodoxă Română are o mie șase sute cincizeci și una de parohii în peste o sută de țări, inclusiv în toate statele UE. Ne întrebăm: de ce nu ar putea avea și într-o țară ve-

cină și prietenă, cum este Ucraina, ajutorată necondiționat de România în actualul război?

Respectarea strictă a libertății religioase în opțiunile de afiliere la o biserică sau alta este singurul principiu legal și onest în manifestarea voinței credincioșilor – mai ales într-o perioadă în care țara este măcinată de război. Credincioșii români din Ucraina nu pot rămâne mult timp captivi ai politicului.

Din motivele evocate mai sus, după un an de așteptări, în dispreț față de comunitatea românească, am fost nevoiți să acționăm în instanță Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință. Recent, la 17 octombrie 2025, cererea noastră, care constituie obiectul dosarului nr. II/320/51444/25 a fost înregistrată la Instanța de Contencios Administrativ din Kiev. Demersul în justiție este cu atât mai întemeiat cu cât, recent, în septembrie 2025, același Serviciu de Stat a acționat în instanță Biserica Ortodoxă Ucraineană, solicitând interzicerea activității acesteia pe teritoriul Ucrainei. Or, în aceste condiții, soarta celor 130 de biserici românești aflate sub oblăduirea acesteia se află într-o totală incertitudine.

Într-un sondaj realizat printre românii din Ucraina, în septembrie 2025, de către Institutul pentru Studii Politice și Capital Social din Cernăuți, 61,7% dintre respondenți apreciază ca fiind „foarte bună” ideea ca bisericile din localitățile cu populație românească să treacă sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, iar 33,3% o consideră „bună”. Oare se înțelege asta și la Kiev?

Recunoașterea

Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina – un test de democrație și coerență europeană

Recunoașterea BOR UA implică dimensiuni care depășesc cadrul confesional, atingând aspecte democratice și europene fundamentale. Ea devine un indicator al maturității democratice a statului ucrainean și un test pentru capacitatea Uniunii Europene de a aplica, în mod consecvent, propriile standarde privind libertatea religioasă și protecția minorităților. În contextul parcursului european al Ucrainei, aplicarea uniformă a criteriilor de la

Copenhaga – care includ respectarea drepturilor minorităților naționale și religioase – este esențială. În absența acestei aplicări, discursul despre valori riscă să rămână o simplă declarație fără conținut real.

1. Libertatea religioasă – o responsabilitate europeană

Experiența comunității românești din Ucraina ar trebui reflectată într-un raport anual al Comisiei Europene privind libertatea religioasă. Într-o perioadă în care Europa proclamă apărarea drepturilor fundamentale, ignorarea cazului BOR UA ar echivala cu o dublă măsură între principiile afirmate și realitățile tolerate. Dintr-o perspectivă pragmatică, Consiliul Europei și OSCE ar putea institui un mecanism permanent de monitorizare a incidentelor religioase din regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia – după modelul „Vienna Mechanism”, deja aplicat în cazul minorităților etnice.

2. Iconomia – fundament pastoral, nu excepție canonică

Din punct de vedere teologic, recunoașterea BOR UA nu contravine principiului teritorialității canonice, ci se întemeiază pe iconomie – acea aplicare milostivă a canoanelor care urmărește mântuirea sufletului fără a compromite rânduiala bisericească. În vremuri de tulburare, iconomia nu este o derogare, ci o obligație pastorală. Canoanele nu sunt instrumente de dominație, ci căi de mântuire. Aplicarea lor rigidă, împotriva oamenilor, transformă rânduiala în pedeapsă. BOR UA nu reprezintă o abatere canonică, ci o soluție de echilibru duhovnicesc, adaptată realităților comunității românești din Ucraina.

3. Insecuritatea juridică – efectul direct al nerecunoașterii

În lipsa personalității juridice, BOR UA nu poate înregistra proprietăți, nu își poate proteja clerul și nici patrimoniul sacru. Fiecare biserică, fiecare arhivă parohială riscă să fie preluată abuziv de alte structuri eclesiastice. Această incertitudine generează o insecuritate juridică permanentă pentru o comunitate de credincioși care, paradoxal, nu se află în afara legii, ci în afara voinței politice de a o aplica.

4. Recunoașterea BOR UA – un gest de normalitate europeană

Libertatea religioasă nu este un privilegiu acordat de stat, ci o probă de civilizație. A priva comunitatea românească din Ucraina de propria biserică înseamnă a-i refuza mijlocul prin care își păstrează identitatea. Europa nu poate pretinde că apără valorile fundamentale dacă acceptă, la frontiera sa răsăriteană, unde viețuiesc de secole comunități românești, restrângerea libertății de credință. La fel, Ucraina nu poate cere dreptate pentru sine în timp ce o refuză altora. Recunoașterea BOR UA înseamnă recunoașterea dreptului unei comunități de a fi ea însăși: creștină, românească și loială statului în care trăiește. Este un gest de normalitate, nu o concesie excepțională.

Eugen PATRAȘ este vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, doctor în drept internațional al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, avocat al Baroului București.

Anexe

Опримов: Секретар Консультативной
Архив. Хукима
27.08.2019г.

P.F.Onufrie, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ucrainene
Î.P.S. Meletie, Mitropolitul Cernăuților și Bucovinei

Prea Fericite Părinte Onufrie,
Înalt Prea Sfințite Părinte Meletie,

Comunitatea românească din Ucraina este profund îngrijorată de evoluția evenimentelor care au loc în ultima vreme în cadrul bisericii ortodoxe din Ucraina. Scindarea bisericii din Ucraina amenință integritatea religioasă a comunității noastre, aflată în întregime sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Ucrainene.

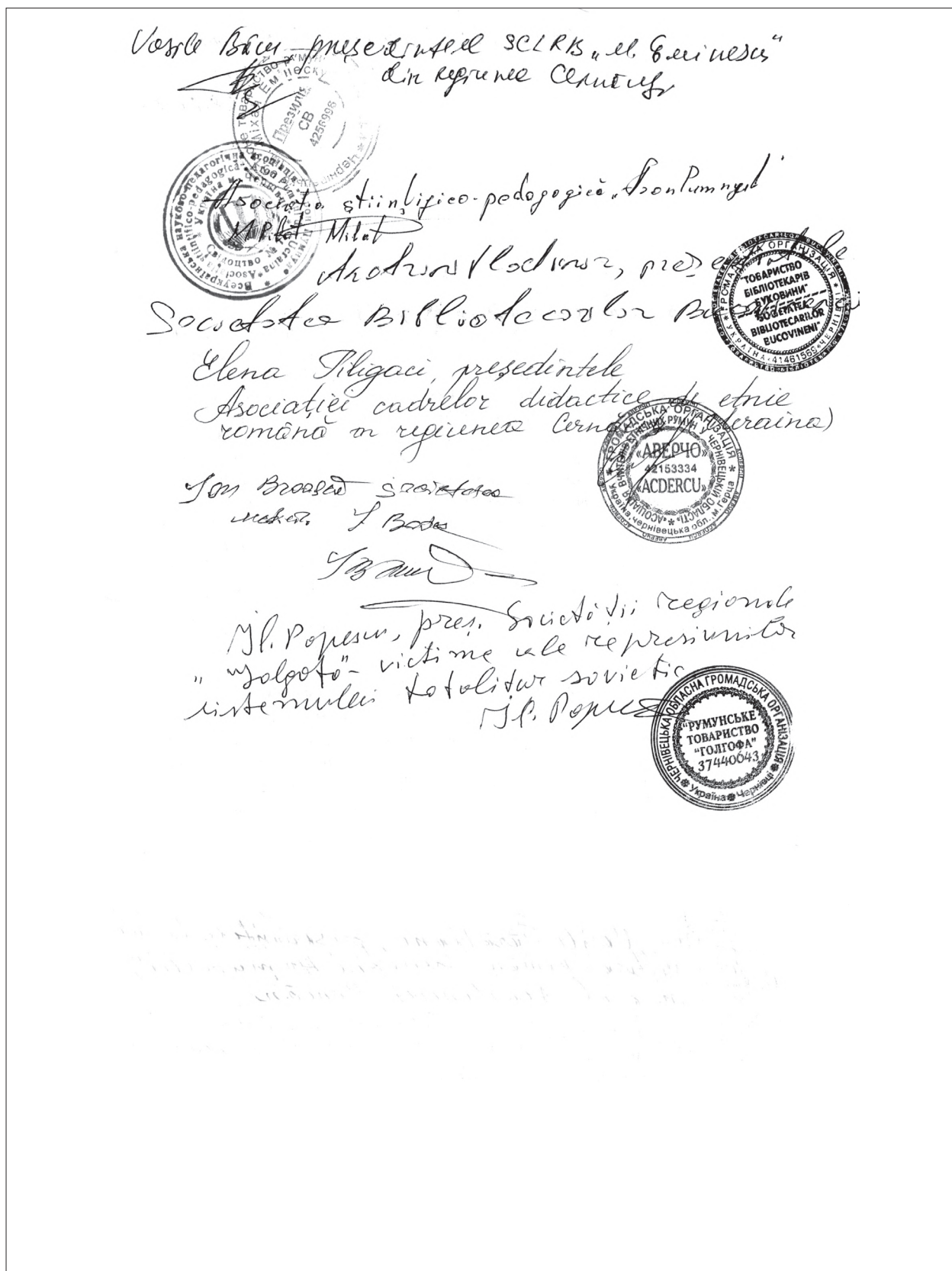
Recent sinodul Bisericii Ortodoxe a Ucrainei a hotărât înființarea unui vicariat românesc subordonat direct înțâistătorului acestei biserici, mitropolitul Epifanie, care, într-un interviu acordat cu puțin timp înainte agenției de știri BBC News Ucraina, a declarat deschis că, scopul final al bisericii sale vizavi de bisericile românilor din Ucraina este înlocuirea treptată în slujbele religioase a limbii române cu limba ucraineană, adică ucrainizarea completă a acestora sub aspect lingvistic. Înființarea noului vicariat are loc în condițiile în care structura bisericească condusă de mitropolitul Epifanie nu deține nici o parohie românească, iar presiunile exercitate asupra preoților și mirenilor români din biserica aflată sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Ucrainene de a trece la respectiva structură devin tot mai intense.

În aceste condiții, comunitatea românească din Ucraina riscă să fie împărțită intempestiv sub aspect religios în două structuri ecleziastice rivale, fapt care îngrijorează foarte tare.

Având în vedere cele spuse de mai sus, pentru a păstra unitatea bisericească a comunității românești și a preîntâmpina scindarea acesteia în două structuri ecleziastice rivale, vă rugăm să analizați oportunitatea înființării în cadrul bisericii ucrainene din care fac parte cele 127 de parohii și 6 așezăminte monahale românești din Ucraina a unui vicariat românesc cu centrul la sediul Mitropoliei Cernăuților și Bucovinei, cu trei protopopiate în cele trei regiuni cu populație românească compact în Ucraina: Cernăuți, Odesa și Transcarpatia.

Cu deosebită considerație,

Vesile Terăteanu, președintele Centrului Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi",
m.o. al Asedemnei Române
Alexandru Cernov, director al
Centrului "Glosul Bucovinei", m.o. al
Asedemnei Române

Memoriul mediului asociativ românesc din Cernăuți către Preafericitul Onufrie, întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Ucrainene (UPT), și mitropolitul Meletie al Cernăuților și Bucovinei, din 27 august 2019, în care cerem înființarea unui vicariat românesc în cadrul UPT

**Державна служба України з етнополітики та
свободи совісті
info@dess.gov.ua**

Уповноваженого представника
РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
«РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
(УПРАВЛІННЯ) РУМУНСЬКОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ»
Патраш Євгенія Миколайовича
58008, м. Чернівці, Чернівецького району,
Чернівецької області вул. Коперніка 6Б, кв. 4
Засоби зв'язку : моб.тел. 0958300620 (UA)
+4 0722329634 (Rou)
e-mail: eugenbuc@yahoo.com

ЗАЯВА

Відповідно до Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» просимо розглянути проекти установчих документів щодо новоутвореної РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ (УПРАВЛІННЯ) РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ».

Місцезнаходження: 58001, м. Чернівці, Чернівецького району Чернівецької області, вул. О.Кобилянської, будинок 9.

Перелік проектів документів, що додаються:

1. Заява на створення організації;
2. Статут релігійної організації;
3. Протокол утворення релігійної організації та про уповноваження РГ м. Чернівці;
4. Протокол утворення релігійної організації та про уповноваження РГ м. Рени;
5. Протокол утворення релігійної організації та про уповноваження РГ с. Комишівка;
6. Перелік релігійних організацій, що входять до складу РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ (УПРАВЛІННЯ) РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ»;
7. Протокол загальних зборів засновників;
8. Документи, що підтверджують повноваження представників на участь в установчих зборах;
9. Погодження власника на надання адреси за місцезнаходженням релігійної організації, документ, що підтверджує право власності;
10. Витяг з реєстру про власність
11. Довіреність Патраш Л.М.;

12. Документ, що підтверджує визнання Румунською Православною Церквою підлеглості їй новоутвореного релігійного об'єднання (управління).
13. Статут РГ м. Чернівці;
14. Статут РГ м. Рени;
15. Статут РГ с. Комишівка;
16. Витяг з Реєстру ЄДРПОУ РГ м. Чернівці;
17. Витяг з Реєстру ЄДРПОУ РГ м. Рени;
18. Витяг з Реєстру ЄДРПОУ РГ с. Комишівка

Уповноважений представник
релігійної організації

Патраш Євгеній Миколайович

28.08.2024

Traducere din ucraineană

Către,
Serviciul de Stat pentru Etnopolitică și Libertatea de Conștiință
info@dess.gov.ua

Solicitant : Împuternicitul ORGANIZAȚIEI RELIGIOASE „ASOCIAȚIA RELIGIOASĂ (ADMINISTRAȚIA) BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA”

Patraș Eugen, fiul lui Nicolae

58008, orașul Cernăuți, raionul Cernăuți, regiunea Cernăuți, str.Kopernik 6 B, ap.4

Pentru contact : tel. 0958300620 (UA), +4 0722329634 (Rou)

e-mail : eugenbuc@yahoo.com

CERERE

Conform Legii Ucrainei privind Libertatea de Conștiință și Organizațiile Religioase, Vă rugăm să examinați proiectele actelor constitutive ale noii ORGANIZAȚII RELIGIOASE „ASOCIAȚIA RELIGIOASĂ (ADMINISTRAȚIA) BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA”.

Sediul : 58001, orașul Cernăuți, raionul Cernăuți, regiunea Cernăuți, str.O.Kobileanska, 9

Lista actelor aferente cererii :

- 1.Cererea privind înființarea Organizației;
- 2.Statutul Organizației Religioase;
- 3.Procesul-verbal al Organizației Religioase, precum și împuternicirile Organizației Religioase a orașului Cernăuți;
4. Procesul-verbal al Organizației Religioase, precum și împuternicirile Organizației Religioase a orașului Reni;
5. Procesul-verbal al Organizației Religioase, precum și Organizației Religioase a localității Comîșivca;;
- 6.Lista organizațiilor religioase membre ale Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”;
- 7.Procesul-verbal al adunării constituate;

8. Actele ce fac dovada împuternicirilor reprezentaților pentru participare la adunarea constituantă;
9. Acordul proprietarului pentru acordarea de sediu Organizației Religioase, act care face dovada proprietății;
10. Extras din dreptul de proprietate;
11. Procură din partea Ludmilei Patraș (dată soțului, Eugen Patraș, pentru sediu – n.n.);
12. Actul prin care se face dovada faptului că nou înființata Organizație Religioasă este afiliată Bisericii Ortodoxe Române și este subordonată acesteia;
13. Statutul Organizației Religioase din orașul Cernăuți;
14. Statutul Organizației Religioase din orașul Reni;
15. Statutul Organizației Religioase din localitatea Comîșivca;
16. Extras din Registrul ERDPOU privind Organizația Religioasă din orașul Cernăuți;
17. Extras din Registrul ERDPOU privind Organizația Religioasă din orașul Reni;
18. Extras din Registrul ERDPOU privind Organizația Religioasă din localitatea Comîșivca.

Împuternicit al Organizației Religioase - ss./ind. - Eugen Patraș

28.08.2024

Cererea din 28 august 2024 de înregistrare a Organizației religioase „Asociația religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, trimisă către Viktor Yelensky, președintele Serviciului de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință al Ucrainei (DESS)

**PATRIARHIA ROMÂNĂ
CANCELARIA SFÂNTULUI SINOD**

Palatul Patriarhiei, Aleea Dealul Mitropoliei nr. 25, 040163,
Sector 4, București, România
TEL. + 40 21 337 08 37; + 40 21 337 08 30; FAX. + 40 21 337 08 22
www.patriarhia.ro e-mail: cancelaria@patriarhia.ro

nr. 9702 / 19 septembrie 2024

Domniei Sale,
Domnului VICTOR YELENSKY,
Secretar de Stat pentru politici etnice și libertatea de conștiință

Stimate Domnule Secretar de Stat,

Vă aducem respectuos la cunoștință că Biserica Ortodoxă Română, potrivit propriei tradiții și prevederilor statutare, a organizat diferite structuri bisericești în afara granițelor României. Astfel,

- în Constantinopol (Istanbul, Turcia), funcționează o comunitate românească al cărei preot este susținut financiar de Biserica Ortodoxă Română, iar *Așezămintele românești din Sfântul Munte Athos* (schiturile Prodromu și Lacu și alte chilii românești) păstrează legături spirituale și culturale cu Patriarhia Română; anual, mii de clerici, monahi și credincioși mireni ai Bisericii Ortodoxe Române merg în pelerinaj în aceste locuri binecuvântate din Sfântul Munte Athos;
- pe continentul african, *Comunitatea ortodoxă română din Africa de Sud (Johannesburg)* funcționează în condiții misionare dificile, de mai mulți ani, pentru credincioșii ortodocși români de acolo;
- în comunitățile ortodoxe române din Damasc (Siria) și Beirut (Liban), slujbele se țin momentan doar la marile sărbători, iar, în Dubai (Emiratele Arabe Unite), în fiecare duminică;
- în Israel funcționează *Reprezentanța Patriarhiei Române la Locurile Sfinte (Așezămintele Românești de la Ierusalim, Ierihon și Iordan)*;
- în Serbia funcționează, sub autoritatea directă a Patriarhiei Române, *Episcopia Daciei Felix* ca structură responsabilă cu păstoria românilor ortodocși din această țară;
- în Bulgaria, funcționează *Comunitatea ortodoxă română din Sofia*;
- pentru ortodocșii români din Ungaria a fost organizată și funcționează, sub autoritatea directă a Patriarhiei Române, *Episcopia Ortodoxă Română a Ungariei*, cu sediul la Gyula.

pagina 1 din 3

În toate aceste structuri bisericești, slujbele liturgice se desfășoară în limba română după cărți de cult tipărite cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În unele state unde Biserica Ortodoxă Română are comunități de ortodocși români, guvernele respective nu acordă sprijin financiar salarial clericilor români. Statul Român, însă, are prevăzute, în legislație, forme de sprijin pentru salarizarea personalului care deservește așezămintele din străinătate ale Bisericii Ortodoxe Române, precum și pentru lucrări de construcție și reparație de lăcașuri de cult și clădiri anexe aflate în afara granițelor României.

Motivele înființării de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a unei organizații religioase pentru românii ortodocși din Ucraina au scopul de a-i sprijini pe aceștia din toate punctele de vedere pentru menținerea identității lor etnice și religioase. Așa cum am arătat, Biserica Ortodoxă Română își păstrează direct credincioșii de limbă română din întreaga lume, iar conflictul militar din Ucraina, dublat de unul eclezial, a dus la numeroase și repetate solicitări de sprijin din partea clericilor și credincioșilor mireni români ortodocși adresate Patriarhiei Române. Toate acestea au accelerat procesul de organizare a respectivelor comunități ortodoxe române în comuniune cu Biserica Ortodoxă Română.

Structura organizațională propusă pentru românii ortodocși din Ucraina nu este de *eparhie* sau de *episcopie*, ci este de *exarhat*, înțeles sub o formă juridică simplă, de asociere a structurilor locale de tip parohial sau monahal, conform legislației ucrainene în vigoare. Astfel, aceste comunități ortodoxe românești vor putea beneficia de sprijin financiar din partea Statului Român, atât pentru salarizarea clericilor, cât și pentru construcții și reparații ale lăcașurilor de cult. Credincioșii cărora ne adresăm se consideră creștini ortodocși etnici români, vorbesc limba română și o utilizează în cult, iar unii dintre ei dețin deja și cetățenia română.

Prin urmare, prin prezenta, *Biserica Ortodoxă Română – Patriarhia Română*, având calitatea de cult recunoscut (persoană juridică de drept privat și utilitate publică) în România, potrivit *Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor*, care activează în baza propriului *Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* (text publicat în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 97/10.II.2020),

CONFIRMĂ înființarea canonică și statutară a *Organizației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”*, cu sediul în orașul Cernăuți, Ucraina, ca unitate componentă a *Bisericii Ortodoxe Române* aflată sub autoritatea canonică a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

BINECUVINTEAZĂ demersurile credincioșilor ortodocși etnici români din Ucraina de a se constitui și funcționa canonic și statutar în *Biserica Ortodoxă Română din Ucraina*, potrivit legislației ucrainene în vigoare și *Convenției Europene a Drepturilor Omului*,

și

AVIZEAZĂ pozitiv proiectul de text al *Statutului pentru organizarea și funcționarea Organizației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”*, prin care se reglementează juridic o unitate de cult a Bisericii Ortodoxe Române, care nu va fi condusă de un episcop (de tip vicariat), cu precizarea că organismele de conducere ale acesteia sunt:

- Un *Exarh (Delegat)* desemnat de Patriarhul României,
- *Adunarea*, alcătuită din delegați ai comunităților fondatoare și din *Exarh/Delegat*,
- *Consiliul*, alcătuit din 3 persoane dintre care una este *Exarhul/Delegatul* ca președinte.

Față de cele de mai sus, Vă solicităm, Stimate Domnule Secretar de Stat, ca, în temeiul legislației ucrainene și al art. 9 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, să acordați personalitate juridică *Organizației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”*, ca parte a Bisericii Ortodoxe Române.

Cu stimă și binecuvântare,

Daniel

† DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

pagina 3 din 3

Binecuvântarea Preafericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române pentru înființarea Organizației religioase „Asociația religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, trimisă la 23 septembrie 2024 către DESS

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З ЕТНОПОЛІТИКИ ТА СВОБОДИ СОВІСТІ**

вул. Прорізна, 15, м. Київ, 01001; info@dess.gov.ua; (044) 232-59-59; код ЄДРПОУ 43571959

**Уповноваженому представнику
загальних зборів засновників
РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ
Євгенію ПАТРАШУ**

вул. Коперніка, буд. 6Б, кв. 4, м. Чернівці,
Чернівецький район, Чернівецька обл.,
58008

Шановний пане Євгенію!

Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) розглянула заяву від 28.08.2024 уповноваженого представника загальних зборів засновників РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ (далі – Об'єднання) щодо проєктів документів РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «РЕЛІГІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ (УПРАВЛІННЯ) РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ» (вх. № 9444/09/24 від 28.08.2024) (далі – Управління).

Додатково до надісланих проєктів документів 23.09.2024 був наданий лист Патріарха Румунської Православної Церкви Данієла про підтримку ним створення РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «РУМУНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УКРАЇНІ» (вх. № 10587/09/24 від 23.09.2024).

З огляду на це та на те, що порушене питання охоплює проблеми міждержавних румунсько-українських та українсько-румунських відносин, заторкує основи міжцерковного миру та громадянської злагоди, права осіб, що належать до національних меншин (спільнот), ДЕСС буде проведено широкі консультації як всередині країни, у тому числі з науковцями, так і за її межами, включно з румунською стороною.

Відповідь щодо поданих проєктів документів Управління буде надано за результатами проведених консультацій та отриманих експертних висновків.

Голова

Марія Хаустова

Віктор ЄЛЕНСЬКИЙ

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 26B2648ADD3032E104000000B89D35001284AE00

Підписант Єленський Віктор Євгенович

Дійсний з 26.12.2022 15:19:49 по 26.12.2024 15:19:49

ДЕСС

6024/10.1-09/24 від 27.09.2024

Traducere din limba ucraineană

**Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice
și Libertatea de Conștiință**

str.Prorizna, 15, orașul Kiev, 01001; info@dess.gov.ua : (044) 232-59-59, cod CAEN 43571959

Către,

Eugen PATRAȘ,
reprezentant împuternicit al adunării constituante
al ASOCIAȚIEI RELIGIOASE
“BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA”
str.Kopernik, bl.6A, ap.4,
orașul Cernăuți, regiunea Cernăuți, 58008

Stimate domnule Eugen !

Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DEES) a examinat cererea din 28.08.2024 a reprezentantului împuternicit al adunării constituante a ASOCIAȚIEI RELIGIOASE a BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN UCRAINA (în continuare – Asociația) privind proiectele de acte ale ORGANIZAȚIEI RELIGIOASE “ASOCIAȚIA RELIGIOASĂ (ADMINISTRAȚIA) BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA” (cerere înregistrată cu nr.9444/09/24 din 28.08.2024) – în continuare Administrația.

Suplimentar la proiectele de acte expediate, în data de 23.09.2024 a fost transmisă adresa lui Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române privind susținerea ORGANIZAȚIEI RELIGIOASE “BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA” (înregistrată cu nr.10587/09/24 din 23.09.2024).

Având în vedere cele de mai sus, precum și faptul că subiectul în cauză cuprinde probleme ale relațiilor interstatuale româno-ucrainene și ucraineano-române, de asemenea se referă la bazele păcii interconfesionale și a bunei înțelegeri în societate, la drepturile persoanelor aparținând minorităților (comunităților) naționale, Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DEES) va desfășura consultări extinse atât în țară, inclusiv cu oamenii de știință, cât și în afara țării, inclusiv cu partea română.

Serviciul va emite un răspuns asupra actelor transmise drept urmare a consultărilor precum și a concluziilor primite din partea experților.

Președinte - ss./ind. - Viktor Yelensky

Ex. : Maria Haustova
Codul QR
Document SED ASKOD
Certificat 26B2648AOO3032E1004000000D35001284AE00
Semnatar : Yelensky Viktor Evghenovici
Valabil în perioada : 26.12.2022 / 15:19:49 – 26.12.2024 15:19:49

DEES
Codul de bare
6024/10.1 -09/24 din 27.09.2024

*Răspunsul lui Viktor Yelensky trimis la 27 septembrie 2024 către Eugen Patraș,
reprezentantul împuternicit al Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”*

Голові
Державної служби України
з етнополітики та свободи совісті
п.Віктору ЄЛЕНСЬКОМУ

Даним листом, підтверджуємо отримання нами Ваших листів від 27 вересня 2024 року та 8 жовтня 2024 року, з яких вбачається, що подана нами документація для юридичної реєстрації Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» є повною, включаючи лист-підтвердження від Патріарха Православної Церкви Румунії (керівника нашого релігійного центру за кордоном).

В той же час, змушені констатувати, що з Ваших відповідей **не вбачається забезпечення вирішення по суті** нашого запиту щодо юридичної реєстрації Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» та **порушують питання позаправового характеру**.

В листі від 27.09.2024 року було зазначено, що оскільки «порушене питання охоплює проблеми міждержавних румунсько-українських та українсько-румунських відносин, заторкує основи міжцерковного миру та громадянської злагоди, права осіб, що належать до національних меншин (спільнот), ДЕСС буде проведено широкі консультації як всередині країни, у тому числі з науковцями, так і за її межами, включно з румунською стороною».

Також нас було повідомлено, що «Відповідь щодо поданих проєктів документів Управління буде надано за результатами проведених консультацій та отриманих експертних висновків», з чого випливає відстрочення *sine die* вирішення по суті нашого запиту щодо реєстрації Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» у відповідності до діючого законодавства.

Ознайомившись з наведеними Вами причинами, повідомляємо, що отриманою відповіддю ми незадоволені, вважаємо її безпідставною та виразом форми перешкоджання законній діяльності Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні», що рівноцінне порушенню прав людини та основоположних свобод загалом, суперечить принципам захисту національних меншин, зокрема, як вони визначені та гарантовані законодавством України та основними міжнародними та європейськими правовими нормами (особливо Європейська конвенція з прав людини).

Щодо консультацій та висновків, які Державна служба України з етнополітики та свободи совісті має намір отримати від експертів, щоб мати можливість дати нам відповідь щодо документації, надісланої Релігійною організацією «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні», хочемо підкреслити, що з одного боку, ці консультації та висновки мали б відбутися протягом строку, передбаченого законом для розгляду нашої заяви про реєстрацію, а з іншого боку, в

принципі, право на свободу віросповідання та релігійних об'єднань, як це розуміється в Європейській конвенції з прав людини (зокрема через рішення, прийняті ЄСПЛ), виключає оцінку з боку держави чи будь-кого іншого щодо легітимності релігійних переконань, способів вираження чи об'єднання віруючих.

Звертаємо увагу на той факт, що Релігійна організація «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» була створена шляхом вільного об'єднання її засновників, без будь-якого втручання української чи румунської держави (органів державної влади) та не може бути обумовленим волею третіх осіб. Вважаємо, що наше право на вільне об'єднання в релігійну організацію, відокремлену від держави, є необхідним для забезпечення плюралізму в справді демократичному суспільстві та є основою захисту, які гарантовані українським законодавством та європейськими правовими інструментами (ст. 5 Конституції України, ст. 9, 14 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», ст. 9 Європейської конвенції з прав людини).

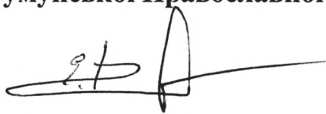
Свобода об'єднання в національну церкву також починається з бажання краще зберегти нашу національну ідентичність, глибоко роз'їдену під час тоталітарних режимів. Крім того, ми хочемо сприяти кращому взаєморозумінню в суспільстві, відповідно бути поза межами непорозумінь між ПЦУ, УПЦ та УПЦ КП.

Беручи до уваги положення Європейської конвенції з прав людини та судову практику Європейського суду з прав людини (див. справи Свято Михайлівська Парафія проти України, Бессарабська Митрополія та інші проти Молдови, Шааре Шалом Ве Цедек проти Франції, Коккінакіс проти Греції, Бускаріні та інші проти Сан-Марино, Хасан і Чауш проти Болгарії, Католицька церква Кане проти Греції), а також положення Конституції України, Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», які встановлюють і гарантують право віруючих на повну свободу і без будь-якого зовнішнього втручання встановити спосіб об'єднання, релігійне керівництво/юрисдикцію (релігійний центр в Україні чи за кордоном), ми повторно звертаємось щодо юридичної реєстрації Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» та просимо позитивно вирішити наш запит протягом 10 днів.

Також повідомляємо, що ми і в подальшому залишаємось відкритими для надання з нашого боку в разі потреби, всіх визначених чинним законодавством даних (документів), необхідних для реєстрації Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні».

З повагою,

Євгеній Патраш
Уповноважений представник загальних зборів засновників
Релігійного об'єднання Румунської Православної Церкви в Україні

Чернівці, 11.10.2024

**SERVICIUL DE STAT PENTRU POLITICI ETNICE
ȘI LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ A UCRAINEI**

Domnului Președinte Viktor YELENSKY

Prin prezenta confirmăm primirea scrisorilor dumneavoastră din data de 27 septembrie 2024 și 08 octombrie 2024, prin care ați confirmat că documentația depusă de noi în vederea înregistrării legale a Organizației Religioase „Asociația religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” este completă, cuprinzând inclusiv scrisoarea de confirmare a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române (conducătorul centrului nostru religios de peste hotare).

Constatăm totodată că, răspunsurile dumneavoastră nu oferă o soluție de fond la cererea noastră de înregistrare legală a Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” și invocă aspecte extralegale.

În răspunsul din 27.09.2024 se menționează faptul că, *„întrucât subiectul în cauză cuprinde probleme ale relațiilor interstatale româno-ucrainene și ucraineano-române, de asemenea se referă la bazele păcii interconfesionale și a bunei înțelegeri în societate, la drepturile persoanelor aparținând minorităților (comunităților) naționale, Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DEES) va desfășura consultări extinse atât în țară, inclusiv cu oamenii de știință, cât și în afara țării, inclusiv cu partea română”*. De asemenea, ne-ați comunicat faptul că *„Serviciul va emite un răspuns asupra actelor transmise drept urmare a consultărilor precum și a concluziilor primite din partea experților”*, ceea ce echivalează cu o amânare *sine die* a soluționării cererii de înregistrare a Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, conform legislației în vigoare.

Ținând cont de aceste motive invocate de dumneavoastră, vă facem cunoscut că, suntem nemulțumiți de răspunsul primit, îl considerăm ca fiind lipsit de bază legală și reprezentând o modalitate de a împiedica activitatea legală a Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, ceea ce echivalează cu încălcarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în general, după cum și cu cea privind protecția minorităților naționale, în special, așa cum acestea sunt definite și garantate de către legislația Ucrainei și principalele instrumente juridice internaționale și europene (în special Convenția Europeană a Drepturilor Omului).

În ceea ce privește consultările și concluziile pe care Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință intenționează să le primească din partea experților pentru a ne putea da un răspuns asupra documentației transmise de către Organizația Religioasă „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, dorim să precizăm că, pe de o parte, aceste consultări și concluzii ar fi trebuit să aibă loc în interiorul termenului legal pentru examinarea cererii noastre de înregistrare, iar pe de altă parte că, în principiu, dreptul la libertatea de religie și asociere religioasă, așa cum sunt înțelese în Convenția Europeană a Drepturilor Omului (inclusiv prin deciziile emise de CEDO),

exclde aprecierea din partea statului sau a oricui altcineva cu privire la legitimitatea credințelor religioase, a modalităților de exprimare sau asociere a credincioșilor.

Totodată, dorim să subliniem faptul că Organizația Religioasă „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” s-a constituit prin asocierea liberă a fondatorilor ei, fără vreun amestec din partea statului ucrainean sau a statului român și fără ca existența acestei organizații religioase să fie condiționată de voința unor terți. Considerăm că dreptul nostru de asociere liberă într-o organizație religioasă separată de stat este indispensabil pluralismului într-o societate autentic democratică și constituie punctul central al protecției pe care ni-l oferă legislația Ucrainei și instrumentele juridice europene (în speță, art.35 din Constituția Ucrainei, art.9, 14 din Legea Ucrainei privind libertatea de conștiință și organizațiile religioase, după cum și art.9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului).

Libertatea de a ne asocia într-o biserică națională pornește și din dorința de a ne păstra mai bine identitatea noastră națională, profund știrbită în perioada regimurilor totalitare. De asemenea, noi dorim să aducem un plus la buna înțelegere în societate, respectiv dorim să fim în afara neînțelegerilor iscate între IIIY, VIIIІ și VIIIІ KII.

Având în vedere prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (a se vedea cazurile *Svyato Mykhailivska Paraifiya c. Ucraina, Mitropolia Basarabiei si alții c. Moldovei, Cha'are Shalom Ve Tsedek c. Franței, Kokkinakis c. Greciei, Buscarini și alții c. San Marino, Hasan și Chaush c. Bulgariei, Biserica Catolică de la Canée c. Greciei*), precum și prevederile Constituției Ucrainei, cele ale Legii Ucrainei cu privire la libertatea de conștiință și organizațiile religioase, care stabilesc și garantează dreptul credincioșilor de a-și stabili singuri, în deplină libertate și fără niciun amestec din afară, modul de asociere, conducerea/jurisdicția religioasă (centrul religios din interiorul Ucrainei sau de peste hotare), reînnoim cererea noastră de înregistrare juridică a Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” și cerem soluționarea pozitivă a cererii noastre în termen de 10 zile.

Vă facem cunoscut de asemenea că suntem în continuare disponibili pentru orice precizări sau informații suplimentare privind cererea de înregistrare juridică a Organizației Religioase ”Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”.

Cu respect,

Eugen Patraș,

reprezentant împuternicit al adunării de constituire a

Organizației Religioase „Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”

Cernăuți, 11.10.2024

Răspunsul lui Eugen Patraș, trimis la 11 octombrie 2024, către Viktor Yelensky privind dezacordul cu tergiversarea înregistrării Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З ЕТНОПОЛІТИКИ ТА СВОБОДИ СОВІСТІ**

вул. Прорізна, 15, м. Київ, 01001; info@dess.gov.ua; (044) 232-59-59; код ЄДРПОУ 43571959

**Уповноваженому представнику
загальних зборів засновників
РЕЛІГІЙНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ
Євгенію Патрашу**

вул. Коперніка, 6Б, кв. 4, м. Чернівці,
Чернівецька обл., 58008
eugenbuc@yahoo.com

Шановний Євгенію Миколайовичу!

Відповідно до Вашого звернення до Президента України від 28.02.2025 щодо реєстрації статуту РЕЛІГІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «РЕЛІГІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ (УПРАВЛІННЯ) РУМУНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ» та державної реєстрації зазначеної релігійної організації як юридичної особи, надісланого до Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) листом Секретаріату Кабінету Міністрів України від 20.03.2025 № 6966/0/2-25 (вх. № 2864/03/25 від 21.03.2025), повідомляємо про таке.

ДЕСС приділяє особливу увагу забезпеченню гарантованого права на свободу совісті взагалі і особам, що належать до румунської національної меншини (спільноти) в Україні зокрема. Це питання є серед ключових у діяльності Служби, про що свідчать численні ініціативи та зустрічі на регіональному та міжнародному рівнях.

ДЕСС послідовно демонструє високу зацікавленість і дієву активність у цьому напрямку.

Так, питання забезпечення всебічних можливостей для виразу своїх релігійних почуттів особам, що належать до румунської національної меншини (спільноти) в Україні та, відповідно, української – в Румунії були у центрі уваги під час перебування Голови ДЕСС у Бухаресті в жовтні 2024 року, де було

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД

Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000B89D3500B282DC00

Підписант Єленський Віктор Євгенович

Дійсний з 10.12.2024 12:24:40 по 10.12.2026 12:24:40

ДЕСС

2115/10.1-03/25 від 18.04.2025

проведено вісім офіційних зустрічей з представниками Румунської Православної Церкви (далі – РумПЦ), державними посадовцями Румунії, священнослужителями українського вікаріату РумПЦ. На порядку денному перебували поглиблення міждержавних відносин у сфері забезпечення свободи совісті, духовних, культурних, громадських потреб румунської спільноти в Україні і української – в Румунії.

Зокрема, відбулася зустріч Голови ДЕСС з секретарем Священного Синоду РумПЦ єпископом Варлаамом Плоештяну та його радниками, під час якої обговорювалися шляхи розв'язання питань, які, серед іншого, Ви ставите у Вашому листі. Віктор Єленський наголосив на необхідності інтенсифікувати діалог між православними церквами обох країн, що сприятиме не лише зміцненню духовних і моральних підвалин українського і румунського суспільств, але й стійкості наших країн перед обличчям російської агресії.

Наприкінці листопада 2024 року перший заступник Голови ДЕСС Віктор Войналович здійснив робочу поїздку на Буковину, де провів змістовні зустрічі з духовенством та представниками румунської громади. Метою візиту було безпосереднє ознайомлення з ситуацією на місцях та формування практичних рішень щодо задоволення релігійних потреб осіб, які належать до румунської національної спільноти.

5 грудня 2024 року у Чернівцях, за ініціативи та організаційної підтримки ДЕСС, відбувся масштабний форум румунської національної меншини. Захід об'єднав понад 150 представників громади, духовенства, науковців, дипломатів і держслужбовців. У центрі уваги було також питання забезпечення свободи волевиявлення та маніфестації релігійних почуттів. Такий захід уперше зібрав настільки широкий спектр учасників і став вагомим платформою для конструктивного діалогу.

Вже наступного дня, 6 грудня 2024 року, Голова ДЕСС Віктор Єленський зустрівся з духовенством Буковини. У розмові також взяли участь представники місцевої влади, дипломатичного корпусу Румунії та Православної Церкви України. Обговорення зосереджувалося на практичних кроках задля зміцнення релігійної свободи, у тому числі – для громад, які створені особами, що належать до румунської національної меншини (спільноти).

Голова ДЕСС Віктор Єленський двічі зустрічався з Державним секретарем у справах релігій Румунії Чіпріаном Олінічі: у жовтні 2024 року в Бухаресті та у березні 2025 року у Чернівцях. Зокрема, під час візиту румунського посадовця до Чернівців у березні 2025 року сторони детально обговорили ситуацію у місцях компактного проживання румунської національної меншини (спільноти) в Україні. Сторони підтвердили взаємне прагнення забезпечити права на свободу совісті, маніфестацію релігійних почуттів, а також уникнення будь-яких форм дискримінації.

Під час українсько-румунських зустрічей українська сторона пропонує модель гармонізації відносин у релігійній сфері, про яку вже йшлося у нашому листуванні і яка полягає в такому.

Так само, як в РумПЦ існує Православний український вікаріат, який охоплює парафії української традиції і є підпорядкований Патріарху Даниїлу, в складі Православної Церкви України (ПЦУ) має діяти підпорядкований безпосередньо Предстоятелю ПЦУ Румунський вікаріат, в якому представникам румунської національної меншини гарантується повна і беззастережна повага до їхніх літургійних, мовних, обрядових традицій і необхідний рівень самоврядування.

При цьому вважали би за необхідне всебічно сприяти українсько-румунському міжправославному діалогу. Прикметно, що у листі Секретаря Священного Синоду РумПЦ, єпископа Варлаама, до митрополита Київського і всієї України Епіфанія від 30 вересня 2024 року №10.269 особливо підкреслюється, що створення еклезіальних структур Румунської Православної Церкви на території інших Помісних Православних церков відбувалося за погодження із цими церквами. Переконані, що плідний та інтенсивний діалог між РумПЦ і ПЦУ вирішальною мірою сприятиме також і розв'язанню питань, заторкнутих у Вашому листі.

Запевняємо Вас, що ДЕСС постійно працює над розв'язанням проблем, які виникають у сфері міжцерковних і державно-церковних відносин, а також над тим, щоб особам, які належать до румунської національної меншини (спільноти) України, й далі гарантувати всі можливості для збереження та розвитку своєї культури, основних елементів своєї самобутності, зокрема релігії, мови, традицій та культурної спадщини; поваги до прав кожної особи, яка належить до національної меншини (спільноти), на свободу мирних зборів, виявлення поглядів і переконань, совісті та віросповідання.

Голова

Віктор ЄЛЕНСЬКИЙ

Марія Хаустова

Traducere din ucraineană

SERVICIUL DE STAT AL UCRAINEI
PENTRU POLITICI ETNICE și LIBERTATEA DE CONȘTIINȚĂ

Str.Prorizna, 15, orașul Kiev, 01001, info@dees.gov.ua; (044) 232-59-59; cod ERDPOU 43571959

Către,

reprezentantul împuternicit al adunării generale a fondatorilor

ASOCIAȚIEI RELIGIOASE (ADMINISTRAȚIA)
„BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA”

Eugen Patraș
Str.Kopernik, 6 B, ap.4, orașul Cernăuți
regiunea Cernăuți, 58008
eugenbuc@yahoo.com

Stimate Eugen Nicolaevici,

Referitor la adresarea Dvs. către Președintele Ucrainei, din 28.02.2025, privind înregistrarea statutului ASOCIAȚIEI RELIGIOASE (ADMINISTRAȚIA) „BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ din UCRAINA” și înregistrarea de stat a asociației religioase sus-menționate, redirectionată către Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DEES) prin adresa Secretariatului Cabinetului de Miniștri al Ucrainei, din 20.03.2025 cu nr.6966/0/-25 (înregistrată cu nr.2864/03/25 din 21.03.2025), vă aducem la cunoștință următoarele.

DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) acordă o atenție sporită asigurării dreptului garantat la libertatea de conștiință în general, și persoanelor aparținând minorității (comunității) naționale române din Ucraina, în mod special. Aceste probleme sunt în centrul atenției în activitatea Serviciului, fapt confirmat prin multitudinea de inițiative și întâlniri atât la nivel regional, cât și internațional.

În acest sens DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) consecvent demonstrează un interes sporit în această direcție.

Astfel, problema asigurării posibilităților multilaterale pentru exprimarea sentimentelor religioase de către persoanele aparținând minorității (comunității) naționale române din Ucraina, respectiv a celei ucrainene din România s-au aflat în centrul atenției în timpul vizitei Președintelui DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) la București, în luna octombrie 2024, în cadrul căreia au avut loc opt întâlniri oficiale cu reprezentanții Bisericii

Ortodoxe Române (în continuare - BOR), oficialități din România, clerici ai vicariatului ucrainean al BOR. Pe ordinea de zi s-a aflat aprofundarea relațiilor interstatale în domeniul asigurării libertății de conștiință, necesităților spirituale, culturale și sociale ale comunității române din Ucraina, respectiv a celei ucrainene din România.

În speță, a avut loc întâlnirea Președintelui DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) cu secretarul Sfântului Sinod al BOR, episcopul Varlaam Ploieșteanul și consilierii acestuia, în cadrul căreia s-au discutat modalitățile de soluționare a problemelor, printre care și cele abordate în memoriul D-voastră. Viktor Yelensky a menționat necesitatea intensificării dialogului dintre bisericele ambelor țări, ceea ce va contribui nu doar la consolidarea fundamentelor spirituale și morale ale societăților ucraineană și română, ci și a rezistenței țărilor noastre în fața agresiunii rusești.

La finele lunii noiembrie 2024, Viktor Voinalovici, prim-adjunct al Președintelui DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) a efectuat o vizită de lucru în Bucovina, în cadrul căreia au avut loc întâlniri consistente cu clerul și reprezentanții comunității române. Vizita a avut drept scop cunoașterea îndeaproape a situației de pe teren, precum și formularea unor soluții practice privind satisfacerea necesităților religioase a persoanelor care aparțin comunității naționale române.

La data de 5 decembrie 2024 în Cernăuți, din inițiativa și cu susținerea DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) a avut loc forumul minorității naționale române. Evenimentul a reunit peste 150 de reprezentanți ai comunității, clerici, oameni de știință, diplomați și funcționari publici. În centrul atenției s-a aflat și problema asigurării libertății de exprimare și manifestare a sentimentelor religioase. A fost pentru prima dată când un astfel de eveniment a reunit o gamă atât de largă de participanți și a devenit o platformă semnificativă pentru dialog constructiv.

A doua zi, la 6 decembrie 2024, Viktor Yelensky, Președintele DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) s-a întâlnit cu clerul Bucovinei. La discuții au participat reprezentanți ai autorităților locale, ai corpului diplomatic român și ai Bisericii Ortodoxe a Ucrainei. În centrul discuțiilor s-a aflat identificarea pașilor concreți în vederea consolidării libertății religioase, inclusiv pentru comunitățile fondate de către persoanele care aparțin minorității (comunității) naționale române.

Viktor Yelensky, Președintele DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) s-a întâlnit de două ori cu Ciprian Olinici, Secretar de Stat în cadrul Secretariatului de Stat pentru Culte al României: în octombrie 2024 la București și în martie 2025 la Cernăuți. În speță, în timpul vizitei oficialului român la Cernăuți, în martie 2025, părțile au discutat în detaliu situația din locurile compact locuite de minoritatea (comunitatea) română din Ucraina. Părțile au confirmat dorința comună de a asigura dreptul la libertatea de conștiință, manifestare a sentimentelor religioase, precum și evitarea oricăror forme de discriminare.

În cadrul întâlnirilor ucraineano-române, partea ucraineană vine cu propunerea unui model de armonizare a relațiilor din sfera religioasă, fapt la care ne-am referit deja în corespondența noastră și care constă în următoarele.

Așa cum în cadrul BOR există un Vicariat ortodox ucrainean, care cuprinde parohiile de tradiție ucraineană și este subordonat Patriarhului Daniel, și în cadrul Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (PȚU) ar trebui să funcționeze un Vicariat român, subordonat nemijlocit Întâistătătorului PȚU, în cadrul căruia reprezentanților minorității naționale române li se va garanta respectarea deplină și necondiționată a tradițiilor lor liturgice, lingvistice, ceremoniale, precum și un nivel adecvat de autoguvernare.

În acest context, considerăm de cuviință de a contribui prin toate mijloacele la dialogul interortodox ucrainean - român. Este de remarcat faptul că, în scrisoarea episcopului Varlaam, secretar al Sfântului Sinod al BOR către Epifanie, Mitropolit al Kievului și a întregii Ucraine, din 30 septembrie 2024, cu nr. 10.269, se menționează în mod special că, înființarea unor structuri ecleziastice ale BOR pe teritoriul altor Biserici Ortodoxe locale a avut loc de comun acord cu aceste Biserici. Avem convingerea că, un dialog fructuos și intens între BOR și PȚU vor contribui într-o măsură hotărâtoare la soluționarea problemelor la care v-ați referit în scrisoarea Dvs.

Vă asigurăm că, DEES (Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință) este preocupat în permanență de soluționarea problemelor apărute în sfera relațiilor interconfesionale și statal-bisericești, precum și de faptul ca persoanelor aparținând minorității (comunității) naționale române din Ucraina să li se asigure în continuare toate posibilitățile pentru păstrarea și dezvoltarea culturii lor, a elementelor de bază ale identității lor, în speță a religiei, limbii, tradițiilor și patrimoniului cultural, a respectului față de dreptul fiecărei persoane aparținând minorității (comunități) naționale la libertatea de întrunire pașnică, de exprimare a opiniilor și convingerilor, conștiinței și religiei.

Președinte

Viktor Yelensky

Ex. Maria Haustova

Document SED ASKOD

Certificat : 3FAA9288358ES00304000000B89D3500B282DCOD

Semnatar : Yelensky Viktor Evghenovici

Valabil : între 10.12.2024, 12:24:40 și 10.12.2026, 12:24:40

Cod de bare DEES

2115/10.1-03/25 din 18.04.2025

Răspunsul DESS trimis la 18 aprilie 2025 către Eugen Patraș

Голові Державної служби України
з етнополітики та свободи совісті
Віктору Єленському

Уповноваженого представника
Релігійної організації «Релігійного
об'єднання (управління)
Румунської Православної Церкви в
Україні»

Патраш Євгенія Миколайовича
58008, м. Чернівці, вул. Коперника, 6Б кв.4
Чернівецької області
Тел. 0958300620
e-mail: eugenbuc@yahoo.com

Шановний пане Вікторе Євгеновичу!

Мною, уповноваженим представником Релігійної організації «Релігійного об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» Патрашем Є.М., **28.08.2024 року** засобами електронного зв'язку було подано до Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (info@dess.gov.ua) заяву щодо розгляду проекту установчих документів щодо новоутвореної Релігійної організації «Релігійного об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні».

Однак, на жаль до даного часу не надана відповідь по суті питання в межах чинного законодавства України.

В своїх відповідях ДЕСС неодноразово вказує «що наразі ДЕСС продовжує проведення широких консультацій стосовно утворення Релігійної організації «Релігійне об'єднання (управління) Румунської Православної Церкви в Україні» як всередині країни, у тому числі з науковцями, так і за її межами, включно з румунською стороною. Остаточну відповідь щодо результату розгляду поданих проектів документів буде надано після закінчення всіх консультацій».

Враховуючи вищевикладене та виходячи з принципу правової визначеності, просимо повідомити, скільки часу будуть тривати «всі консультації».

16 вересня 2025 року

З повагою,

Уповноважений представник релігійної організації

Патраш Є.М.

Către,

Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice
și Libertatea de Conștiință
Domnului Viktor Yelensky

din partea lui Eugen Patraș,
reprezentant împuternicit al
ORGANIZAȚIEI RELIGIOASE
„ASOCIAȚIA RELIGIOASĂ (ADMINISTRAȚIA)
„BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN UCRAINA”
58008, orașul Cernăuți, str.Kopernik 6B, ap.4,
regiunea Cernăuți,
tel.0958300620, e-mail : eugenbuc@yahoo.com

Stimate Viktor Evghenovici !

În data de **28.08.2024**, subsemnatul Eugen Patraș, în calitate de reprezentant împuternicit al Organizației Religioase „Asociația religioasă (administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” prin adresă electronică am trimis către Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (info@dess.gov.ua) cererea de examinare a actelor constitutive privind nou-înființata Organizație Religioasă „Asociația religioasă (administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”.

Din păcate, până în prezent nu am primit răspuns pe fondul problemei, conform legislației ucrainene.

În răspunsurile sale DESS, în repetate rânduri, a menționat că, „în prezent DESS continuă consultările extinse privind înființarea Organizației Religioase „Asociația religioasă (administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, atât în interiorul țării, inclusiv cu oamenii de știință, cât și în exterior, inclusiv cu partea română. Răspunsul final privind rezultatele examinării proiectelor de acte depuse urmează a fi dat după finalizarea tuturor consultărilor”.

Având în vedere cele de mai sus, precum și în temeiul principiului clarității legale, Vă rugăm să ne comunicați cât timp vor mai dura „toate consultările”.

16 septembrie 2025

Cu stimă,

Reprezentant împuternicit al organizației religioase,
Eugen Patraș, ss./ind.

Memoriul lui Eugen Patraș, trimis la 16 septembrie 2025 către Viktor Yelensky, cu solicitarea de a preciza cât vor mai dura „toate consultările” pentru înregistrarea Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, memoriu rămas fără răspuns

Dorin POPESCU

Pe frontul confesional de (v)est – nimic nou. În așteptarea unui Petru al Bisericii ortodoxe românești în Ucraina

1. Deschiderea frontului confesional

O cecitate cu posibile efecte pe termen lung a Kievului a generat multiple escaladări necontrolate, în lunile din urmă, în Ucraina, ale unui *vast front intern de conflict*, un *război intern în spatele frontului*, de natură confesională și politică; un *front confesional în spatele celui convențional*.

În dorința de a soluționa cât mai grabnic și pe termen lung problema Bisericii Ortodoxe Ucrainene (fosta *Biserică Ortodoxă Ucraineană* – *Patriarhia Moscovei* / *BOU-PM*, respectiv *UPT* în abrevierea utilizată în spațiul ucrainean; aici vom continua să utilizăm abrevierea *BOU-PM* din pure rațiuni tehnice) și de a spori pantagruelic (și artificial) construcția Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (*BOU*, respectiv *PȚU* în abrevierea utilizată în spațiul ucrainean, declarată drept *Biserică autocefală* în Ucraina prin tomosul primit în acest sens de la Patriarhia Constantinopolului), autoritățile ucrainene au derulat, mai ales pe parcursul ultimilor doi ani, acțiuni multiple de sprijinire a preluării prin forță a parohiilor arondate Bisericii Ortodoxe Ucrainene și a transferului acestora către Biserica Ortodoxă a Ucrainei.

Efectul acestor acțiuni pare a fi mai degrabă unul de bumerang.

Suținătorii acestor demersuri argumentează în mod insistent prin lipsa de credibilitate a rupturii canonice, ideologice și administrative a *BOU-PM* de „centrul său de comandă” de la Moscova – Patriarhia Rusă. Potrivit acestora, *BOU-PM* nu s-a dezis credibil de Patriarhia

rusă, rămânând în continuare un „instrument ideologic al ocupantului”. În acest sens, au fost inițiate numeroase inițiative legislative menite să scoată în afara legii *BOU-PM*, să îi reducă numărul de parohii componente/asociate, să îi reducă influența în societate și, mai ales, să o priveze de patrimoniul material și imaterial de care aceasta dispune.

Oponenții acestor demersuri apreciază că măsurile de forță adoptate împotriva *BOU-PM* se produc cu nerespectarea legislației în vigoare și a drepturilor fundamentale ale omului, în particular a dreptului la asociere religioasă. Mai mult, se invocă încălcări repetate ale voinței reale a majorității comunităților locale (de menținere a apartenenței parohiilor respective la *BOU-MP*, în unele cazuri de trecere la Biserica Ortodoxă Română), voință prezentată în mod distorsionat și *ajutată* coercitiv să enunțe decizii exact opuse ale *obștii* locale.

În acest context, a redevenit crucială, pentru comunitatea românească din Ucraina, tema viitorului parohiilor locale a căror limbă de cult este limba română (respectiv, parohii care funcționează în comunitățile locuite compact de etnici români pe teritoriul Ucrainei, prioritar în regiunea Cernăuți).

Acestea au fost puternic *amprintate* de conflictul politic și confesional dintre *BOU-PM* și *BOU*, mai ales în condițiile refuzului acestora de a se transfera în mod voluntar la *BOU*.

În anul 2025, frontul confesional intern a ajuns și la aceste parohii, după mai multe

tentative precedente eșuate de subordonare a acestora prin utilizarea unei game extinse de instrumente de persuadare și șantaj. În anul 2025, aceste instrumente au devenit prioritar *instrumente de coerciție și forță*, exemplul clasic fiind cel al *asaltului* asupra Catedralei din Cernăuți.

În contextul delicat al războiului confesional dintre cele două Biserici, numeroși prelați/ierarhi locali (români) din comunitățile românești din regiunea Cernăuți (deopotrivă nordul Bucovinei, fostul Ținut al Herței și localitățile din nordul Basarabiei) s-au adresat stăruitor, direct și indirect, Bisericii Ortodoxe Române / BOR, pentru *identificarea unei soluții care să securizeze viitorul menținerii limbii române ca limbă de cult în aceste parohii*. Doar câteva cazuri sunt publice, fenomenul fiind, în realitate, mult mai amplu.

Pentru prelații/ierarhii locali respectivi, asigurările date de conducerea BOU și de oficiali ai statului ucrainean potrivit cărora BOU va permite utilizarea liberă și neîngrădită a limbii române ca limbă de cult în cazul în care aceste parohii vor trece la Biserica Ortodoxă a Ucrainei, respectiv la Vicariatul Românesc (care există doar pe hârtie, întrucât nu are în componența sa nicio parohie) al acestei Biserici, nu sunt credibile. Aceștia invocă în mod constant precedentele negative privind utilizarea limbii române în școli, respectiv *limitarea sistemică, progresivă și dramatică a accesului la limba română ca limbă maternă* în sistemul de educație din Ucraina, mai ales după adoptarea și promulgarea Legii-cadru privind educația.

Evaluările și rezervele lor sunt împărtășite de cea mai mare parte a liderilor și membrilor comunității românești din Ucraina. Conform ediției 2024 a studiului „Comunitatea românească din Cernăuți, Transcarpatia și Odesa. Barometru social – 2024”, realizat de Institutul de Studii Politice și Capital Social din Cernăuți¹, „45,2% dintre respondenți declară că bisericile subordonate Mitropoliei Kievului

Parohieni al Catedralei Ortodoxe din Cernăuți, la intrarea în curtea bisericii pentru a vota desprinderea sau rămânerea în cadrul PȚU. Vedere de pe str. Principală (Holovna)

și Întregii Ucraine nu sunt conectate juridic sau canonic cu Moscova. Majoritatea etnicilor români își exprimă susținerea pentru inițiativele Bisericii Ortodoxe Române de a crea o structură bisericească în Ucraina (sublinierea ne aparține). Au fost identificate îngrijorări majore legate de posibilele impedimente din partea autorităților ucrainene și a altor structuri bisericești pentru inițiativa BOR. Sprijinul pentru inițiativa BOR este larg răspândit, subliniind importanța identității culturale și religioase în comunitatea românească din Ucraina”²; „tensiunile bisericești sunt influențate politic, iar românii manifestă dorința pentru o posibilă apartenență religioasă la Patriarhia Română. Preocupările bisericești sunt adesea un pretext

1 Rezultatele cercetării similare pe anul 2025 sunt în curs de prelucrare.

2 <https://institutepts.org/2024/10/19/rezultatele-studiului-comunitatea-romaneasca-din-cernauti-transcarpatia-si-odesa-barometru-social-2024/>.

Slujba din Catedrala Ortodoxă din Cernăuți, cu parohieni adunați să-și exprime opțiunea pentru viitorul bisericii în care se roagă

pentru conflicte politice sau văzute ca efecte ale ingineriilor politice”³.

Din cea mai recentă cercetare sociologică realizată de Institutul respectiv rezultă fără echivoc că „Dorința recunoașterii oficiale a Bisericii Ortodoxe Române este exprimată clar de peste 60% dintre participanți, care o consideră o formă legitimă de protecție identitară”⁴

Totodată, menținerea acestor parohii în cadrul BOU-PM ar reprezenta – și reprezintă – o certitudine a transformării acestor parohii în ținte ale celor care percep BOU-PM drept o *instituție controlată încă de Moscova* – sau cel puțin utilă intereselor rusești.

Biserica Ortodoxă Română a răspuns nevoilor și solicitărilor comunităților ortodoxe românești din Ucraina cu claritate și consecvență, prin decizii succesive ale Sfântului Sinod privind sprijinirea acestor parohii, cel mai recent prin deciziile de a sprijini înființarea și funcționarea *Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina*, ca structură afiliată Patriarhiei Române.

Ceea ce a urmat enunțării în spațiul public a acestor decizii este îndeobște cunoscut publicului larg.

2. În așteptarea unui kilometru zero; și a unui Petru al Bisericii ortodoxe românești în Ucraina

³ https://bibliotecacernauti.com/images/carte_pdf/2024/2024_BROSURA_compressed-2.pdf.

⁴ <https://instituteps.org/2025/10/20/romanii-din-ucraina-in-al-patrulea-an-de-razboi-rezultatele-ba-rometrului-social-realizat-de-institutul-de-studii-politice-si-capital-social/>; sublinierile ne aparțin, rezultatele acestei cercetări au fost prezentate public la 20 octombrie a.c.

În momentul de față, problema înființării și funcționării Bisericii Ortodoxe Române în Ucraina este una sensibilă și complicată și va rămâne astfel cel puțin pe termen mediu – o temă sensibilă nouă a *dosarului* relațiilor româno-ucrainene.

În mod evident, autoritățile ucrainene se tem de deteriorarea puterii „canonice” a Bisericii autocefale în regiunile locuite compact de etnici români. În mod permanent și eronat etnicii români sunt acuzați că ar favoriza indirect interesele rusești prin menținerea parohiilor respective în cadrul BOU-PM. *De facto*, marea majoritate a prelaților români locali își doresc trecerea acestor parohii la BOR, pe măsură ce aceasta se va înființa și consolida. Principala problemă o reprezintă *neîncrederea endemică a enoriașilor români din Ucraina în promisiunea autorităților de la Kiev privind permiterea utilizării limbii române ca limbă de cult* în parohiile respective. Această problemă ar trebui să fie rezolvată prioritar de către autoritățile de la Kiev, la pachet cu identificarea, prin dialog cu autoritățile de la București, a unor soluții constructive, funcționale și de bună credință pentru comunitățile ortodoxe românești din Ucraina, care să răspundă nevoilor lor reale.

Pe de altă parte, autoritățile laice și conducerea BOU sunt iritate de nerecunoașterea, de către BOR, a autocefaliei BOU și așteaptă, fără a oferi concesii credibile, recunoașterea imediată și necondiționată a acestei autocefalii.

Totodată, Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertate de Conștiință al Ucrainei a decis, după amânări repetate, să refuze înregistrarea Asociației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, deși, potrivit BOR, „aceasta îndeplinește toate condițiile stabilite de legislația ucraineană în vigoare” (refuzul respectiv este privit de către BOR ca fiind unul „continuat, nejustificat și abuziv al autorităților publice ucrainene”, iar la ședința din iulie a. c. a Sinodului BOR s-a aprobat „continuarea sprijinirii comunităților ortodoxe române din Ucraina”⁵).

⁵ <https://basilica.ro/comunicat-noi-hotarari-ale-sfantului-sinod-al-bisericii-ortodoxe-romane-20250702/>

Insistența BOR privind continuarea sprijinului acordat comunităților ortodoxe române din Ucraina este percepută favorabil de către aceste comunități. În mod curent, aceste comunități văd în BOR un protector autentic, mai ales în condițiile în care reclamă periodic o slăbire considerabilă a capacității de sprijin a statului român în ceea ce privește soluționarea problemelor lor, pe care le numesc deja de natură „existențială”.

3. Evaluări finale

Escaladările multiple ale acestui *front confesional din spatele frontului convențional* nu răspund interesului Ucrainei de a-și consolida coeziunile interne în contextul războiului actual de apărare și nici interesului real al României și Ucrainei de a construi relații bilaterale de tip strategic.

Tema confesională degradează și decredibilizează, în momentul de față, efortul părților de a construi aceste relații. Ea se adaugă totodată unor tensiuni suplimentare recurente între Ucraina și partenerii săi europeni vecini (Ungaria și Polonia).

Deși este beneficiara directă a acestor tensiuni și conflicte, nu Moscova le alimentează și întreține. Prejudecăți și stereotipii multiple autohtone (ucrainene) stau la baza perpetuării unor acțiuni radicale care împiedică încheierea acestui front.

Identificarea etnicilor români ca *vinovați de serviciu* pe acest front este eronată și dăunătoare. Riscul accentuării unor clivaje pe termen mediu și lung, între comunitățile ortodoxe românești din Ucraina și autoritățile ucrainene, poate crește constant, alimentat chiar de acțiunile de preluare prin forță a parohiilor locale sau de nepermiterea reluării legăturilor canonice ale acestor parohii cu Biserica Ortodoxă Română.

Oboseala războiului poate adânci necontrolat viitoare escaladări ale frontului confesional, dacă soluțiile de conviețuire armonioasă vor întârzia *sine die*.

Credincioșii ortodocși români din Ucraina își doresc ca Biserica Ortodoxă Română să continue efortul său de sprijin și apreciază că inițiativa Asociației Religioase „Biserica Or-

todoxă Română din Ucraina” răspunde nevoilor, solicitărilor și așteptărilor lor.

Sunt soluții reale pentru securizarea viitorului parohiilor locale care își doresc limba română ca limbă de cult, inclusiv/prioritar în paradigma acceptării înregistrării și funcționării Asociației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, cu măruntă condiție ca dialogul părților să fie unul de bună credință.

În absența unui dialog de bună credință între părți, (și) această temă va fi confiscată de mediile radicale din Ucraina și România. Deja este pe cale de a fi confiscată.

Gestionată cu celeritate, bună credință și responsabilitate de către toate părțile ce pot concura la buna, frumoasa și liberă ei exprimare, inițiativa înregistrării și funcționării Asociației Religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” poate produce multiple beneficii pe termen mediu și lung, pe diverse paliere, inclusiv pentru construcția parteneriatului strategic dintre România și Ucraina. Ea ar dilua tensiunile sociale și confesionale existente pe plan local, în comunitățile ortodoxe românești din Ucraina. Ar dilua și destructura percepțiile eronate potrivit cărora etnicii români din Ucraina ar cauționa proiecte politice, spirituale sau ideologice rusești. Ar înmormânta un vechi proiect rusesc de a crea și alimenta dușmăniei interetnice româno-ucrainene în Bucovina, în sens larg în Ucraina. Ar transforma comunitatea românească din Ucraina într-o veritabilă curea de transmisie a modelelor de bune practici între România și Ucraina. Ar contribui la liniștea spirituală a comunității românești din Ucraina, liniște care este vitală nu doar acesteia, ci și sănătății relațiilor dintre România și Ucraina. Ar constitui o *lecție învățată* și un model de bune practici ce pot fi multiplicat în alte domenii și teme sensibile ale relației bilaterale. Ar crea plus-valoare și încredere pe termen lung în mecanismul româno-ucrainean de negociere și gestionare a temelor sensibile. Ar reprezenta *kilometrul zero* în viitoare relații canonice între Biserica Ortodoxă Română și Biserica autocefală din Ucraina.

Adriana Anca BOGHIU

Libertatea religioasă a românilor ortodocși din Ucraina

Între drept, conștiință și rânduială canonică

«Se cade ca episcopii fiecărui neam să cunoască pe cel dintâi dintre dâșii și să-l socotească pe el drept căpetenie [...] Dar nici acela (cel dintâi) să nu facă ceva fără încuviințarea tuturor.» (Canonul 34 apostolic)

Libertatea religioasă, un drept fundamental garantat de constituțiile democratice și de tratatele internaționale, se dovedește a fi un ideal greu de atins pentru comunitatea românească ortodoxă din Ucraina. În ultimii ani, în vâltoarea transformărilor geopolitice și a conflictului armat care a zguduit această țară, românii din Bucovina de Nord și din sudul Basarabiei au fost puși în fața unei încercări dramatice: cum să își păstreze credința, limba și tradițiile strămoșești atunci când puterea politică îi împinge spre o uniformizare forțată? Astăzi, în sate precum Boian, Hrușăuți sau Pătrăuții de Jos, oamenii simpli se întreabă cu durere dacă vor mai avea dreptul să audă slujba Domnului în limba română, așa cum au moștenit din veac. Biserica lor mamă, Patriarhia Română, le este aproape sufletește, dar autoritățile ucrainene ridică ziduri de nepătruns între dorința lor legitimă și realitatea administrativă.

Românii ortodocși din Ucraina trăiesc, în special, în trei mari zone istorice: Bucovina de Nord, cu centrul la Cernăuți, sudul Basarabiei, cunoscut ca Bugeac, aflat astăzi în regiunea Odesa și Maramureșul istoric. Sunt ținuturi care, până la mijlocul secolului trecut, au respirat în ritmul Bisericii Ortodoxe Române și au primit lumina credinței prin glasul preoților lor. După 1940, istoria a frânt acest fir. Odată

cu anexarea acestor teritorii de către Uniunea Sovietică, parohiile românești au fost scoase cu forța de sub oblăduirea Patriarhiei Române și integrate în structura Patriarhiei Moscovei. De atunci, timp de decenii, credincioșii români au fost înstrăinați de biserica lor mamă.

Anii care au urmat prăbușirii comunismului nu au adus o întoarcere firească. Dimpotrivă: majoritatea românilor ortodocși au rămas până de curând sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ucrainene afiliate Moscovei (BOU-PM). Totul s-a complicat în 2018, când, prin voință politică și cu sprijinul Patriarhiei de la Constantinopol, a fost creată o nouă Biserică autocefală a Ucrainei (BOUa). Aceasta a fost rapid îmbrățișată de stat ca simbol al identității naționale în fața agresiunii rusești, dar nu a fost recunoscută nici de Moscova, nici de Patriarhia Română și nici de majoritatea Bisericilor-surori.

Autoritățile de la Kiev au mers mai departe. În august 2024, printr-o lege dură, au interzis funcționarea organizațiilor religioase considerate „legate de Rusia”. Românii ortodocși, care până atunci aparțineau canonic de Biserica aflată sub Moscova, s-au trezit puși în fața unei alegeri dramatice: fie să treacă la noua Biserică ucraineană, fie să caute un alt drum. Pentru mulți, calea firească a fost aceea de a se întoarce la Patriarhia Română. Motivele sunt profunde: păstrarea limbii române în cult, menținerea tradițiilor, reînnoirea legăturii cu Biserica istorică din care au fost smulși. Constituția Ucrainei și legea cultelor

Slujbă la biserica cu hramul Sf. Gheorghe din Storojineț, pentru apărarea bisericii strămoșești

le recunosc, teoretic, dreptul de a alege liber jurisdicția religioasă, fie ea din interiorul, fie din afara țării. Dar practica ultimilor ani arată un alt tablou: statul ucrainean a favorizat exclusiv Biserica autocefală locală, privindu-i cu suspiciune sau chiar cu ostilitate pe cei care doreau să se reunească cu Patriarhia Română.

Situația a luat o turnură dramatică în primăvara anului 2025. Pe 19 mai, trei parohii românești din Boian, Hrușăuți și Pătrăuții de Jos au decis, în deplină libertate, să se alăture Patriarhiei Române. Reacția autorităților a fost însă șocantă: preoții au fost amenințați de SBU (serviciul de securitate ucrainean) cu încorporarea forțată pe front, iar credincioșii semnatori ai petițiilor au primit avertismente și amenințări de anchete. Iar abuzurile nu s-au oprit aici. Pe 17 iunie 2025, indivizi mascați au pătruns în Catedrala Mitropolitană din Cernăuți, unde slujesc și preoți români, agresând clerici și încercând să forțeze preluarea lăcașului în numele Bisericii autocefale. Autoritățile au privit pasiv sau chiar au lăsat impresia de complicitate.

Astfel s-a creat un climat de nesiguranță și frică pentru românii ortodocși din Ucraina. Pentru ei, lupta de a-și păstra credința și identitatea nu mai este doar o problemă de alegere

spirituală, ci un adevărat act de curaj în fața presiunilor și intimidărilor.

În aceste condiții, apariția inițiativei de a înregistra oficial Biserica Ortodoxă Română din Ucraina (BOR UA) ca entitate religioasă proprie a devenit un pas firesc și vital. În vara anului 2024, românii ortodocși din Bucovina și Bugeac au făcut pasul cel mare pe care îl visaseră de generații: au constituit o asociație religioasă proprie, menită să le redea demnitatea și legătura cu Biserica lor mamă. La 25 august 2024, trei organizații religioase legal constituite (una din cernăuți și două din Bugeac) înființează **Asociația religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” – prescurtat BOR UA.**

Statutul noii organizații a fost redactat cu grijă, în deplină conformitate cu legislația Ucrainei. El sublinia caracterul apolitic și nonprofit al BOR UA, deschiderea către toți credincioșii ortodocși români și autonomia sa administrativă. Se arăta limpede: BOR UA este persoană juridică ucraineană, care își desfășoară activitatea pe teritoriul întregii țări, în respect față de Constituția Ucrainei și Legea privind libertatea de conștiință. În spatele acestei formulări juridice stăteau însă dorințele simple ale credincioșilor: să aibă biserici unde

slujba să fie în română, să-și păstreze tradițiile și să trăiască în credința strămoșească fără a fi constrânși să se închine sub steaguri străine.

Pe 28 august 2024, reprezentanții BOR UA au depus oficial dosarul la Serviciul de Stat al Ucrainei pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DESS). Cererea, înregistrată cu numărul 9444/09/24, conținea toate documentele cerute: statutul, hotărârile de constituire ale parohiilor fondatoare din Cernăuți, Reni și Comîșivca, lista comunităților membre, dovezile de sediu, procuri, precum și scrisoarea Patriarhului României.

Gestul nu a fost făcut la întâmplare și nici pe ascuns. Sfântul Sinod al Patriarhiei Române a binecuvântat inițiativa, iar Preafericitul Părinte Patriarh Daniel a trimis o scrisoare de confirmare, prin care BOR UA era recunoscută drept structură aflată sub omoforul canonic al Patriarhiei Române. Scrisoarea a fost inclusă, conform cerințelor legii ucrainene, în dosarul de înregistrare.

Dar aici povestea a început să se frângă. Legea prevede un termen clar: o lună pentru a soluționa cererea, și doar în cazuri deosebit de complexe – trei luni.. La 28 septembrie 2024, BOR UA ar fi trebuit să aibă deja statut juridic. În schimb, a primit doar o scrisoare de amânare, semnată de președintele DESS, Viktor Yelensky. Motivul invocat? „Probleme ale relațiilor interstatale româno-ucrainene” și „consultări extinse cu partea română”. Cu alte cuvinte, decizia era împinsă într-un viitor incert.

În lunile care au urmat, răspunsurile autorităților au fost o lungă succesiune de tergiversări. „Consultările continuă”, li s-a spus românilor. „Vom reveni ulterior cu un răspuns final.” Până și în iulie 2025, la aproape un an de la depunerea cererii, DESS vorbea de aceleași „consultări” fără sfârșit. Comunitatea românească a înțeles repede că se află în fața unui refuz tacit. Deși toate condițiile legale fuseseră respectate, deși Patriarhia Română își dăduse binecuvântarea, autoritățile de la Kiev blocau recunoașterea BOR UA. În ochii credincioșilor, aceasta nu era doar o amânare birocratică, ci o adevărată încălcare a dreptu-

lui lor fundamental la libertatea religioasă.

„Am respectat toate rigorile legii, dar suntem tratați ca niște proscriși”, aveau să scrie reprezentanții BOR UA într-o scrisoare trimisă către DESS. Iar Sinodul Patriarhiei Române, în ședința sa din 2 iulie 2025, și-a exprimat public mâhnirea, numind refuzul Ucrainei „abuziv”. Mai mult, parohiile fondatoare au trimis un memoriu președintelui României, cerând sprijin diplomatic. „Ne este refuzat un drept care ni se cuvine prin lege și prin tratate internaționale”, spuneau ei, subliniind că situația nu este una administrativă, ci politică.

Astfel, la aproape un an de la nașterea BOR UA, biserica românilor din Ucraina rămâne în afara legii. Comunitățile care doresc să i se alăture nu au cadru legal, iar încercarea lor de a trăi în credința și limba străbună se lovește de zidul nepăsării și al suspiciunii. Privind în urmă la corespondența dintre BOR UA și autoritățile de la Kiev, se conturează imaginea unui refuz nerostit, dar apăsător, al dorinței românilor de a-și avea propria biserică sub ocrotirea Patriarhiei Române. Oficial, niciun act de respingere nu a fost emis. Neoficial însă, răspunsurile au fost o succesiune de amânări și explicații care ascund aceleași idei: „nu veți fi recunoscuți”.

Argumentele invocate par mai degrabă pretexte. Primul dintre ele, rostit de autoritatea ucraineană pentru politici etnice (DESS), vorbea despre „pace interconfesională” și despre sensibilitatea relațiilor româno-ucrainene. Se sugera că problema BOR UA nu ține de drepturi religioase, ci de diplomatie și echilibre politice. Cu alte cuvinte, recunoașterea bisericii românilor ar depinde de „consultări externe”, inclusiv cu partea română. Or, în realitate, dreptul la asociere religioasă nu poate fi pus la discreția negocierilor politice. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a spus-o limpede: statul trebuie să fie neutru și să nu condiționeze libertatea religioasă de bunăvoința altor actori.

Mai mult, însă, dreptul românilor ortodocși de a se organiza sub propria autoritate spirituală se sprijină nu doar pe norme juridice, ci și pe Tradiția canonică a Bisericii. Canonul 34 al Sfinților Apostoli statornicește că episcopii

fiecărei națiuni trebuie să-l recunoască pe cel dintâi dintre ei și să nu întreprindă nimic de seamă fără consimțământul acestuia, iar întâi-stătătorul, la rândul său, să nu acționeze fără încuviințarea tuturor.

Acest canon consacră principiul autonomiei ecleziastice pentru comunitățile naționale, pe baza unei conlucrări armonioase sub o conducere proprie. Prin urmare, inițiativa românilor ortodocși din Ucraina de a avea o structură bisericească sub omoforul Patriarhiei Române reprezintă nu doar exercițiul unui drept legal la liberă asociere religioasă, ci și afirmarea unui drept canonic de a-și urma tradiția spirituală într-un cadru autonom. Ignorarea unui asemenea drept înseamnă a nesocoti atât litera legii, cât și duhul canoanelor apostolice.

Celălalt motiv invocat, mai subtil, dar prezent în discursul public, a fost cel al „securității naționale”. În ochii unor oficiali de la Kiev, o biserică aflată sub altă Patriarhie ar putea deveni o breșă pentru influențe străine. Și totuși, realitatea contrazice aceste temeri: BOR UA se revendică de la Patriarhia Română, țară mem-

bră UE și NATO, nicidecum de la Moscova. În statutul său, BOR UA se definește ca „biserică locală autonomă”, loială legilor Ucrainei.

În spatele justificărilor diplomatice și securitare, românii au simțit însă presiunea brută a statului. Amenințările au devenit instrument de control. SBU a avertizat preoții români că vor fi trimiși forțat pe front în prima linie dacă nu renunță la cererile lor de afiliere la Patriarhia Română. Liderul Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”, Eugen Patraș, a primit interdicție de intrare în Ucraina timp de trei ani, la doar cinci zile după ce dosarul de înregistrare fusese depus.

Au urmat și acțiuni violente. În Cernăuți, grupuri organizate au pătruns cu cagule în catedrale unde slujesc și români, încercând să impună cu forța trecerea lăcașurilor la noua Biserică ucraineană. Poliția a privit nepăsătoare, ca și cum nu era nimic de apărut. Credincioșii au vorbit despre o atmosferă de teroare: percheziții, intimidări, campanii de denigrare. Senatorul român Costache Chertif a descris aceste metode drept „mai brutale decât

Proteste bisericești în fața Consiliului Local Storojineț

cele ale KGB-ului”, acuzând SBU că a devenit o „poliție religioasă”. Realitatea confirmă cuvintele sale. Românii ortodocși sunt tratați ca un corp străin, deși sunt cetățeni loiali ai Ucrainei. Ei nu cer decât libertatea de a se închina în limba română și de a fi sub păstorirea Bisericii Române. În loc să fie sprijiniți, sunt supuși la presiuni, anchete și chiar agresiuni.

Astfel, refuzul de a recunoaște BOR UA nu este doar un blocaj administrativ. Este o strategie mai amplă, de a forța minoritatea română să intre sub umbrela Bisericii autocefale ucrainene, chiar împotriva voinței sale. O formă de asimilare religioasă care calcă în picioare libertatea de conștiință. Într-un stat care aspiră la Uniunea Europeană, asemenea practici ridică întrebări dureroase: poate fi credibil un guvern care vorbește despre democrație, dar interzice propriilor cetățeni dreptul la credință?

Dacă deschidem Constituția Ucrainei, găsim articole limpezi ca lumina zilei. Articolul 35 vorbește despre libertatea de gândire, conștiință și religie, garantând fiecărui cetățean dreptul de a-și alege credința și de a o practica liber, individual sau colectiv, fără constrângeri. Articolul 24 interzice discriminarea pe motive de religie sau origine. Pe hârtie, Ucraina se prezintă ca un stat modern, european, în care toate comunitățile religioase au loc sub același acoperiș.

Legea cultelor, adoptată încă din 1991 și amendată ulterior, merge în aceeași direcție: cel puțin 10 cetățeni majori pot forma o comunitate religioasă; aceste comunități se pot asocia într-o administrație centrală; cererea de înregistrare trebuie soluționată în maximum trei luni. Statul, spune legea, trebuie să respecte identitatea religioasă a minorităților și să le lase libertatea de a-și alege centrul spiritual, fie în interiorul țării, fie în afara ei.

Pe hârtie, totul pare impecabil. În realitate, românii care au încercat să-și creeze Biserica Ortodoxă Română din Ucraina s-au lovit de tăcerea autorităților și de amânări nesfârșite. Fără un act oficial de refuz, nu au nici măcar posibilitatea de a contesta situația în justiție. Este exact vidul juridic pe care Curtea Europeană a Drepturilor Omului l-a criticat deja

în cazul „Svyato-Mykhaylivska Parafiya vs. Ucraina”, acuzând lipsa de coerență și previzibilitate a legislației ucrainene în materie de culte.

Mai mult, noua lege a minorităților naționale, intrată în vigoare în 2023, reafirmă dreptul fiecărei comunități de a-și păstra și dezvolta identitatea religioasă. Dar această promisiune se aplică selectiv. Catolicii au voie să se afle sub Vatican, protestanții să se afilieze rețelelor internaționale. Românii, în schimb, sunt blocați atunci când își revendică legătura cu Patriarhia Română.

Și tratatele internaționale sunt la fel de clare. Ucraina este parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 1997. Articolul 9 garantează libertatea religioasă și interzice ingerințele statului, în afara unor cazuri excepționale, strict necesare pentru ordinea publică. Jurisprudența CEDO confirmă, prin hotărâri celebre precum Kokkinakis vs. Grecia, Hasan și Chaush vs. Bulgaria sau Mitropolia Basarabiei vs. Moldova, că un stat nu poate obliga credincioșii să se supună unei biserici majoritare și nici nu poate refuza recunoașterea unei comunități religioase care respectă legile țării.

Mai mult, în relația directă cu România, Ucraina s-a angajat prin Tratatul de bună vecinătate din 1997 să protejeze identitatea religioasă a minorității române. Articolul 13 este fără echivoc: românii din Ucraina au dreptul să își înființeze organizații religioase proprii, să-și practice credința și să-și păstreze limba maternă în cult. În același spirit, Convenția-cadru a Consiliului Europei privind protecția minorităților naționale, ratificată de Ucraina în 1998, obligă statul să sprijine viața religioasă a comunităților etnice.

Când toate aceste angajamente sunt puse unul lângă altul, se naște o întrebare tulburătoare: de ce în cazul BOR UA nu se aplică legea, Constituția, tratatele? Răspunsul nu mai ține de justiție, ci de politică. Refuzul tăcut al Kievului este nu doar o încălcare a normelor interne și internaționale, ci și un semnal de neîncredere față de propria comunitate românească.

Astfel, între principiile frumos scrise și realitatea din teren se cascadează o prăpastie. În această prăpastie cad drepturile românilor ortodocși din Ucraina – lăsându-i fără recunoaștere, fără protecție și, mai grav, fără speranța că legea poate fi scutul lor.

Povestea românilor ortodocși din Ucraina nu este fără asemănări în istoria recentă a spațiului românesc. În anii '90, la Chișinău, Mitropolia Basarabiei a trecut printr-o luptă aproape identică pentru recunoaștere. Și atunci, statul s-a opus, invocând aceleași motive: „pace socială”, „unitate religioasă”, „protecția integrității teritoriale”.

În 1992, la scurt timp după independență, credincioșii basarabeni au reactivat vechea Mitropolie a Basarabiei, aflată sub Patriarhia Română. Autoritățile moldovene au refuzat să o înregistreze, afirmând că deja exista o biserică ortodoxă – cea subordonată Moscovei – și că oamenii nu aveau nevoie de o structură paralelă. În loc să respecte dreptul comunității de a-și alege liber păstorul, guvernul de la Chișinău a blocat inițiativa, punând condiția absurdă ca Mitropolia să fie acceptată mai întâi de rivala ei, Mitropolia Chișinăului.

După ani de procese și frustrări, cazul a ajuns la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În decembrie 2001, judecătorii de la Strasbourg au dat un verdict răsunător: refuzul de recunoaștere a Mitropoliei Basarabiei încălca libertatea religioasă garantată de Articolul 9 din Convenție. Mai mult, Curtea a constatat că statul nu fusese neutru, ci favorizase deschis o biserică în detrimentul alteia.

Hotărârea a clarificat câteva principii fundamentale. În primul rând, statul nu poate decide dacă o biserică este „nouă” sau „legitimă” din punct de vedere teologic. Neutralitatea înseamnă să recunoști cadrul legal, nu să judeci credința oamenilor. În al doilea rând, simpla existență a tensiunilor religioase nu justifică interdicția. Dimpotrivă, rolul statului este să asigure coexistența pașnică, nu să suprimă diversitatea. Și, în al treilea rând, lipsa personalității juridice are consecințe devastatoare: o biserică neînregistrată nu-și poate apăra bunurile, nu-și poate organiza viața internă

și nu-și poate proteja credincioșii.

Sub presiunea hotărârii CEDO, Moldova a fost obligată să înregistreze Mitropolia Basarabiei în 2002. De atunci, pe teritoriul său coexistă două jurisdicții ortodoxe: cea subordonată Moscovei și cea aflată sub București. Nici integritatea statului, nici pacea socială nu au avut de suferit. Din contră, recunoașterea pluralismului a demonstrat maturitate democratică și a adus un plus de credibilitate europeană.

Astăzi, la Cernăuți și la Odesa, românii privesc cu speranță către acel precedent. Situația BOR UA seamănă izbitor cu cea a Mitropoliei Basarabiei: aceleași amănări, aceleași pretexte de „ordine publică” și „pace interconfesională”, aceeași încercare de a împinge credincioșii într-o biserică pe care nu o simt ca a lor. Și, foarte probabil, același drum către Strasbourg.

Dacă Ucraina nu își va corecta singură erorile, Curtea Europeană va fi din nou chemată să reamintească principiile democrației. Iar verdictul nu va putea fi altul decât cel rostit deja pentru frații din Republica Moldova: libertatea religioasă nu se negociază, nu se amână și nu se refuză. Ea este un drept fundamental, iar refuzul recunoașterii unei biserici românești nu poate decât să ducă la condamnare internațională.

Mitropolia Basarabiei a fost, în cele din urmă, recunoscută. Biserica Ortodoxă Română din Ucraina așteaptă să-i fie deschisă aceeași ușă.

Situația românilor ortodocși din Ucraina nu mai este doar o problemă a comunității din Bucovina și Bugeac. Ea devine, pe zi ce trece, un test de credibilitate pentru statul ucrainean în fața Europei.

Pe de o parte, Kievul cere solidaritate internațională, invocă apărarea valorilor democratice în fața agresiunii rusești și își dorește să grăbească drumul spre Uniunea Europeană. Pe de altă parte, însă, chiar în interiorul țării sale, refuză un drept fundamental al unei minorități loiale: libertatea religioasă. Contrastul este izbitor și ridică semne de întrebare în cancelariile europene. „Fără respectarea drepturilor minorităților, aderarea

Protopopul de Storojineț, protoiereu mitrofor Vasile Covalciuc, parohul bisericii „Sf. Gheorghe” din Storojineț

Ucrainei la UE rămâne o iluzie” – avertiza, în mai 2025, senatorul român Costache Chertif, într-o declarație care a răsunat dincolo de zidurile Parlamentului de la București. Cuvințele sale nu sunt o simplă luare de poziție politică, ci o realitate juridică: criteriile de la Copenhaga, care stau la baza extinderii Uniunii Europene, includ respectarea minorităților și a drepturilor fundamentale.

În acest context, tratamentul aplicat românilor ortodocși din Ucraina seamănă mai degrabă cu reflexele vechiului regim sovietic decât cu promisiunile unui stat european. Amenințările SBU, confiscările de biserici, amânările birocratice – toate acestea dau impresia unei „poliții religioase”, nu a unui stat de drept.

Pentru ca lucrurile să se așeze, este nevoie de două gesturi clare. Mai întâi, de la Kiev: recunoașterea oficială a BOR UA și încetarea oricărei forme de intimidare împotriva românilor ortodocși. Apoi, de la București și Bruxelles: o presiune diplomatică fermă, care

să arate că drepturile omului nu sunt monedă de schimb.

Dacă Ucraina va continua să blocheze BOR UA, cazul va ajunge inevitabil la Strasbourg. O plângere sub titlul „Patraș și alții contra Ucrainei” ar avea toate șansele să repete succesul Mitropoliei Basarabiei. Dar această soluție, deși justă, ar fi una de durată și ar adânci prăpastia dintre Ucraina și partenerii săi europeni.

Este mult mai înțelept ca soluția să vină pe cale amiabilă și rapidă: prin respectarea imediată a drepturilor românilor, retrocedarea lăcașurilor confiscate, sancționarea abuzurilor și oferirea unui statut legal BOR UA. Ar fi un semn de maturitate democratică, un gest care ar întări încrederea minorităților și ar demonstra Europei că Ucraina a învățat lecția pluralismului. În definitiv, problema BOR UA este mai mult decât o dispută religioasă. Este o oglindă în care se vede adevărata față a Ucrainei: fie cea a unui stat care se desprinde de trecutul sovietic și îmbrățișează valorile europene, fie cea a unei puteri care perpetuea-

ză reflexe de control și uniformizare. Alegerea aparține Kievului, dar și consecințele.

Povestea românilor ortodocși din Ucraina este una a rezistenței tăcute, a demnității puse la încercare și a credinței care devine ultimul zid împotriva deznaționalizării. Din documente, din mărturii și din fapte concrete se desprind câteva adevăruri dureroase: românilor li se refuză recunoașterea unei biserici proprii, deși legea o permite; preoții și credincioșii sunt intimidați, amenințați sau chiar agresați pentru că îndrăznesc să ceară ceea ce li se cuvine; autoritățile ucrainene se ascund în spatele unor pretexte diplomatice și securitare, dar în realitate aplică o politică de uniformizare religioasă.

În fața acestei realități, răspunsul nu poate fi decât unul: solidaritatea. Solidaritatea Bisericii Ortodoxe Române, care trebuie să-și sprijine fiii din afara granițelor cu aceeași grijă ca pe cei din țară. Solidaritatea statului român, care are datoria de a ridica vocea în toate forurile internaționale atunci când drepturile cetățenilor români de peste hotare sunt călcate în picioare. Și, nu în ultimul rând, solidaritatea Europei, care trebuie să privească aceste abuzuri nu ca pe o dispută locală, ci ca pe un test al valorilor pe care le proclamă.

Românii ortodocși din Ucraina nu cer privilegii. Ei cer doar să se poată ruga în limba lor, să-și păstreze tradițiile și să fie păstoriți de Biserica lor mamă. Ei nu sunt împotriva Ucrainei, dimpotrivă: sunt cetățeni loiali, care și-au dat sângele pe front, dar care nu vor să fie obligați să renunțe la identitatea lor.

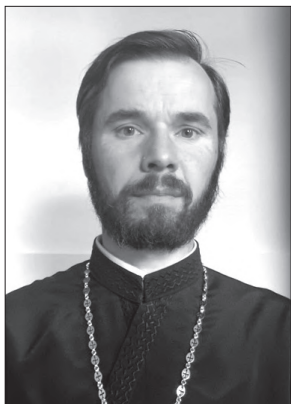
Dacă Ucraina vrea să fie cu adevărat parte a Europei, trebuie să învețe că libertatea religioasă nu se amână, nu se negociază și nu se refuză. Drept urmare, recunoașterea Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina ca

asociație, dobândind astfel personalitatea juridică, constituie singura soluție firească și justă pentru a îndrepta această situație și pentru a demonstra că Ucraina respectă cu adevărat valorile europene pe care declară că le împărtășește. Așa cum spunea odinioară părințele Mihai Ivăsiuc, martir al românismului din Bucovina: „Biserica noastră e limba noastră, și câtă vreme se va sluji în ea, vom mai fi români.”

Astăzi, la Boian, Hrușăuți sau Pătrăuții de Jos, clopotele bat încă în românește. Este glasul unei comunități care nu renunță, care își apără libertatea prin rugăciune și prin credință. Iar această luptă tăcută merită nu doar să fie cunoscută, ci și sprijinită. Pentru că aici, la marginea Europei, în bisericile românești din Ucraina, se joacă o parte din viitorul libertății noastre comune.

În final, poate fi rostită concluzia pe care o simt toți cei din satele de la frontieră: Nu cerem Uniunii Europene să ne fie duhovnic, ci doar să-și respecte propriul catehism al drepturilor. Nu cerem Ucrainei să-și schimbe credința, ci doar să-și lase oamenii să și-o păstreze pe a lor. Iar Bisericii — să nu mai renunțe la fiii ei pentru liniștea unui protocol.

Adriana Anca BOGHIU este avocat al Baroului București, cu studii de master la Universitatea Panteon I Sorbona, în prezent doctorandă în cadrul Școlii Doctorale „Dumitru Stăniloae” a Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea București și publicist. Activitatea sa se concentrează asupra raportului dintre drept, religie și libertate, cu accent pe protecția credinței și identității românilor ortodocși din afara granițelor țării.

Dumitru MAZILU

Neutralitatea statului cu privire la Asociația Bisericii Ortodoxe a Românilor din Ucraina

Pprincipiul neutralității statului în materie religioasă reprezintă un pilon fundamental al statului de drept modern, asigurând tratamentul egal al tuturor cultelor și libertatea de religie într-o societate pluralistă. Acest principiu este consacrat atât în legislațiile naționale, cât și în instrumente juridice internaționale și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO). Lucrarea de față își propune să examineze modul în care acest principiu al neutralității statului este respectat (sau încălcat) în contextul specific al **Asociației Bisericii Ortodoxe a Românilor din Ucraina (BORU)** – inițiativa comunităților ortodoxe de etnie română din Ucraina de a se organiza canonic sub jurisdicția Patriarhiei Române. Analiza este strict juridico-doctrinară, concentrându-se pe (ne)neutralitatea statului ucrainean în acest caz concret, fără a realiza o trecere în revistă exhaustivă a situației Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina.

Vom începe prin a delimita conceptul de neutralitate a statului în materie religioasă și cadrul juridic aplicabil: dispozițiile relevante din legislația internă ucraineană, obligațiile asumate de Ucraina prin tratate internaționale (inclusive tratatul bilateral cu România) și jurisprudența CEDO în materie de libertate religioasă și relația stat-culte (incluzând cauza emblematică *Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei*). În continuare, vom prezenta pe scurt geneza și demersurile de înregistrare ale Asociației BOR din Ucraina, precum și reacția autorităților ucrainene, **pentru a evalua dacă**

aceasta denotă respectarea obligației de neutralitate și imparțialitate a statului sau, dimpotrivă, implică o ingerință nejustificată și partizană. Studiul de caz va evidenția elemente relevante precum tergiversarea procedurilor de înregistrare, condiționările impuse și atitudinea statală față de comunitățile religioase românești, raportate la standardele juridice menționate. În final, concluziile vor sintetiza constatările privind neutralitatea (ori lipsa acesteia) a statului ucrainean în raport cu Asociația religioasă a românilor ortodocși din Ucraina, iar lucrarea se va încheia cu o bibliografie în stil APA a surselor utilizate.

Constituția Ucrainei proclamă expres caracterul secular al statului și separația dintre autoritățile publice și instituțiile religioase. **Articolul 35 din Constituția Ucrainei** garantează libertatea de gândire, conștiință și religie pentru toți, precizând totodată că „*Biserica și organizațiile religioase din Ucraina sunt separate de stat, iar școala – de Biserică. Nicio religie nu va fi recunoscută de stat ca fiind obligatorie*”. Această dispoziție fundamentală consfințește neutralitatea autorităților statale față de orice cult, interzicând privilegierea sau impunerea vreunei religii. De asemenea, Constituția asigură egalitatea cetățenilor indiferent de convingerile religioase și interzice discriminarea pe acest temei. În plus, în spiritul respectului față de diversitatea etnică și culturală, **art. 11 din Constituție** obligă statul ucrainean să sprijine dezvoltarea identității religioase a tuturor grupurilor naționale și

minorităților din țară, ceea ce implică protejarea libertății acestor comunități de a-și practica religia și de a se organiza conform propriilor tradiții.

Pe lângă Constituție, **Legea Ucrainei privind libertatea de conștiință și organizațiile religioase** (Legea cultelor) reglementează în detaliu modul de organizare și funcționare al cultelor, precum și procedurile de înregistrare a entităților religioase. Această lege, în concordanță cu principiile constituționale, garantează dreptul la asociere religioasă și autonomia cultelor. Conform informațiilor disponibile, art. 9 al legii enunță principiul egalității cultelor și libertatea oricărei persoane de a aparține oricărui cult sau de a nu aparține niciunuia, iar art. 14 stabilește procedura de obținere a personalității juridice de către organizațiile religioase. **Autoritatea publică centrală însărcinată cu înregistrarea cultelor este Serviciul de Stat pentru Politici Etnice și Libertatea de Conștiință (DESS).** Legea prevede termene clare: în mod obișnuit, cererile de înregistrare a noilor organizații religioase trebuie soluționate într-un termen scurt (menționat ca fiind de circa o lună), iar chiar și în *cazuri speciale* examinarea nu poate depăși **maximum 3 luni**. Prin aceste prevederi, legislația internă urmărește să prevină tergiversarea arbitrară și să asigure accesul efectiv la personalitate juridică al grupurilor religioase, condiție esențială pentru exercitarea deplină a libertății de religie.

De remarcat că **cadru legal ucrainean permite pluralismul denominational**, Ucraina având înregistrați oficial mai mulți actori religioși de aceeași confesiune, fără ca vreo biserică să dețină un monopol formal. Spre exemplu, în materie de creștinism ortodox coexistau, la momentul anului 2024, entități distincte precum Biserica Ortodoxă a Ucrainei (autocefală, creată în 2018 sub jurisdicția Constantinopolului), Biserica Ortodoxă Ucraineană – fostă subordonată Patriarhiei Moscovei (care și-a proclamat autonomie în 2022), ba chiar și mici structuri ortodoxe alternative, alături de alte culte precum Biserica Greco-Catolică ucraineană sau comunități moza-

A venit poliția să pună lacăt la ușa Capelei Mitropolitane din Cimitirul Central (fostul „Horecea”) din Cernăuți

Foto: Vladimir ACATRINI

ce, toate funcționând legal. **Nicio prevedere legală ucraineană nu interzice înființarea unei noi organizații religioase ortodoxe** dacă aceasta respectă condițiile generale ale legii (statut propriu, suficienți fondatori, sediu, etc.), iar precedentele arată că **niciuna dintre entitățile religioase existente nu a întâmpinat obstacole din partea autorităților la momentul înregistrării**. Așadar, din perspectiva legislației interne, statul ucrainean este obligat la **neutralitate și imparțialitate** în aprobarea sau refuzul personalității juridice pentru asociații religioase, orice decizie contrară trebuind să se întemeieze exclusiv pe criterii legale (ex. pericole reale la adresa securității publice) și nu pe considerente politice sau preferințe confesionale.

Ucraina, ca stat membru al Consiliului Europei și al Organizației Națiunilor Unite, a aderat la tratate internaționale cheie ce consacră libertatea religioasă și principiul neutralității statului față de culte. **Articolul 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)** garantează libertatea de gândire, de conștiință și de religie, incluzând dreptul de a-și manifesta religia atât individual, cât și colectiv, în public sau privat. Orice limitare a acestui drept trebuie să fie prevă-

zută de lege, necesară într-o societate democratică și proporțională, urmărind un scop legitim (precum siguranța publică, ordinea, sănătatea sau protecția drepturilor altora). **Ca parte la CEDO, Ucraina are obligația pozitivă de a respecta și proteja pluralismul religios, menținând o atitudine neutră față de diferitele culte.** De altfel, însuși textul constituțional ucrainean recunoaște prioritatea tratatelor internaționale în dreptul intern (art. 9 din Constituție), astfel încât Convenția și jurisprudența CEDO fac parte integrantă din cadrul normativ național relevant în materie de libertate religioasă.

Totodată, Ucraina a ratificat și **Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (ONU)**, al cărui art. 18 protejează libertatea de religie în termeni similari. Aceste instrumente impun statelor o **dublă obligație**: (1) *negativă*, de a se abține de la imixțiuni nejustificate în dreptul la libertatea religioasă (de exemplu, prin refuz nefondat al recunoașterii unei comunități religioase), și (2) *pozitivă*, de a asigura condițiile pentru exercitarea deplină a acestui drept, inclusiv prin **reglementarea neutră și echitabilă a procedurilor de înființare a organizațiilor religioase.**

Un loc aparte îl ocupă **angajamentele bilaterale ale Ucrainei privind protecția minorității române.** Prin **Tratatul de bună vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina (1997)**, părțile s-au obligat să respecte drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv dreptul acestora de a-și menține și dezvolta identitatea religioasă. Articolul 13 (paragraful 6) al tratatului prevede explicit că, **în exercitarea dreptului la asociere, persoanele aparținând minorităților naționale pot înființa și menține, conform legislației interne, propriile organizații, asociații, precum și instituții sau așezăminte de învățământ, culturale și religioase.** Astfel, Ucraina a recunoscut prin tratat dreptul minorității române de pe teritoriul său de a avea **propriile instituții religioase**, sub rezerva respectării cadrului legal național. Acest angajament bilateral întărește standardele generale ale Consiliului Europei (ex. Convenția-

cadru pentru protecția minorităților naționale, menționată și ea în art. 13 al tratatului) și obligă statul ucrainean să trateze cu bună-credință cererile comunităților românești de a se organiza religios.

Jurisprudența CEDO privind neutralitatea și libertatea religioasă (cazul *Mitropolia Basarabiei* și altele)

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a dezvoltat principii solide referitoare la **datoria statului de neutralitate și imparțialitate** în domeniul religios. În repetate rânduri, Curtea a subliniat că într-o societate democratică, unde pot coexista mai multe confesiuni, statul trebuie să acționeze ca un **arbitru neutru**, menținând pluralismul religios și toleranța între diferitele grupuri de credincioși. Orice preferință instituțională pentru un cult anume sau orice ingerință în viața internă a comunităților religioase poate submina acest pluralism. Unul dintre principiile generale consacrate de CEDO este că **obligația de neutralitate și imparțialitate a statului este incompatibilă cu orice putere a autorităților de a aprecia legitimitatea credințelor religioase ori a modului de exprimare a acestora.** Cu alte cuvinte, statului nu îi este permis să judece dacă o credință sau o organizație religioasă este "adevărată" sau "legitimă" din punct de vedere teologic, această evaluare excedând competenței statale într-un mediu democratic.

Un caz de referință în această materie, deosebit de relevant prin analogie cu situația BOR din Ucraina, este cauza ***Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei*** (CEDO, 2001). Situația de fapt implica refuzul autorităților Republicii Moldova de a recunoaște și înregistra o biserică ortodoxă subordonată canonic Patriarhiei Române (Mitropolia Basarabiei), în paralel cu existența unei singure biserici ortodoxe recunoscute oficial (subordonată Patriarhiei Moscovei). **Curtea Europeană a constatat că un asemenea refuz de înregistrare constituie o ingerință în dreptul la libertate religioasă** (art. 9 din Convenție) și a examinat justificările oferite de statul pârât. În Hotărârea din 13 decembrie 2001, CEDO a reiterat că **libertatea religioasă implică dreptul comunităților**

de a obține recunoaștere juridică, fiind indispensabil pentru ca acestea să își poată manifesta credința în mod colectiv. Deși statele pot supune acest drept unor cerințe de procedură, **refuzul nejustificat al statului de a înregistra o formă de organizare religioasă aduce atingere articolului 9.**

În motivarea hotărârii, Curtea a subliniat două aspecte cheie: Primo, **dreptul intern al Republicii Moldova însuși garanta libertatea religioasă și autonomia cultelor față de stat**, astfel că autoritățile nu se puteau prevala de *“ordinea constituțională”* pentru a bloca recunoașterea unui nou cult. Secundo – și esențial – **prin faptul că a lăsat recunoașterea bisericii reclamante la discreția altei autorități ecleziastice recunoscute (Patriarhia subordonată Moscovei)** și a considerat că noua biserică „nu reprezintă un cult nou” (deci nu ar necesita recunoaștere separată), **statul și-a încălcat obligația de imparțialitate și neutralitate.** CEDO a afirmat răspicat că *“obligația statului de neutralitate și imparțialitate... impune statului să asigure toleranța între grupuri religioase aflate în opoziție”* și interzice statului să delege practic puterea de decizie asupra existenței unui cult unei alte entități religioase deja recunoscute. Cu alte cuvinte, autoritățile statale **nu pot condiționa existența legală a unui grup religios de acordul sau bunăvoința altui cult**, deoarece ar echivala cu partizanatul în favoarea acelui cult și ar compromite neutralitatea. În cazul Mitropoliei Basarabiei, Curtea a găsit că refuzul de recunoaștere a fost disproporționat și nejustificat într-o societate democratică, încălcând art. 9 CEDO.

Cauza *Mitropolia Basarabiei* a rămas un reper important invocat adesea atunci când statele refuză sau întârzie nejustificat recunoașterea unor comunități religioase. În același sens, CEDO a pronunțat hotărâri similare care consolidează principiul neutralității statului: de pildă, în cauza *Hasan și Chaush c. Bulgariei* (CEDO 2000), Curtea a arătat că statul nu trebuie să intervină în disputele interne ale unei comunități religioase într-o manieră care favorizează o facțiune asupra alteia. În cauza

Svyato Mykhaylivska Parafiya c. Ucraina (CEDO 2007), privind o parohie ucraineană care dorea să treacă de la jurisdicția Patriarhiei Moscovei la cea a Patriarhiei Kievului, Curtea a afirmat din nou că autoritățile naționale trebuie **să respecte alegerea credincioșilor și să nu obstrucționeze schimbarea afilierii religioase** legitime, altminteri încalcă art. 9. În ansamblu, jurisprudența CEDO impune statelor o **strictă neutralitate**: acestea pot controla respectarea legii (de exemplu, pot verifica dacă un grup religios are practici care amenință securitatea publică), însă nu pot refuza arbitrar accesul la personalitate juridică sau nu pot favoriza o comunitate în defavoarea alteia pe criterii pur religioase.

Sintetizând, standardele europene reclamă ca statul să trateze în mod egal comunitățile religioase, *fără a lua parte la divergențe confesionale* sau a impune acestora soluții organizaționale nedorite. Orice **derogare de la neutralitate trebuie justificată prin motive serioase**, precum protecția securității naționale, a ordinii publice ori a altor drepturi fundamentale – motive care, la rândul lor, sunt interpretate strict și nu pot servi drept paravan pentru politici asimilabile asimilării forțate sau discriminării religioase.

Comunitatea românească din Ucraina numără câteva sute de mii de persoane, concentrate mai ales în regiunile Cernăuți (nordul Bucovinei), Regiunea Transcarpatia și Odessa (sudul Basarabiei istorice), dar și dispersate în alte zone. Aceste comunități, majoritar de confesiune creștin-ortodoxă, au fost timp îndelungat deservite de clerul Bisericii Ortodoxe Ucrainene afiliate Patriarhiei Moscovei (istoric, singura structură ortodoxă canonică disponibilă). După declararea autocefaliei noii **Biserici Ortodoxe a Ucrainei (BOUa)** în 2018 – recunoscută de Patriarhul Ecumenic de la Constantinopol și sprijinită de autoritățile de la Kiev – și mai ales în contextul războiului început în 2022, situația confesională s-a tensionat. Parlamentul ucrainean (Rada Supremă) a adoptat în august 2024 o lege prin care practic **a interzis funcționarea organizațiilor religioase “cu legături în Rusia”**, vizând direct

Biserica Ortodoxă subordonată Moscovei. În acest climat, preoții și credincioșii ortodocși români din Ucraina s-au găsit “prinși la mijloc” între opțiunea de a adera la noua Biserică autocefală ucraineană (BOU) sau de a rămâne în vechea structură legată de Rusia, supusă acum oprobriului și sancțiunilor statului. Mulți dintre ei însă au identificat o a treia opțiune: **refacerea legăturii canonice cu Biserica Ortodoxă Română (Patriarhia Română)**, considerată „Biserica-mamă” pentru românii ortodocși din regiune, având în vedere că aceste teritorii au aparținut canonic de BOR înainte de Al Doilea Război Mondial.

În acest sens, la inițiativa clericilor și credincioșilor români, **în august 2024 s-a constituit Organizația Religioasă “Asociația Religioasă (Administrația) Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” (prescurtat BORU)**. Adunarea de constituire, desfășurată la Cernăuți pe 25 august 2024, a reunit reprezentanți ai comunităților ortodoxe românești din regiunea Cernăuți și Odessa care doreau afilierea la Patriarhia Română. Statutul adoptat prevedea apartenența canonică a noii entități la Biserica Ortodoxă Română (Patriarhia de la București), ceea ce implică recunoașterea autorității spirituale a acesteia, însă **fondatorii subliniază caracterul auto-organizat, liber asociativ al demersului, fără vreo ingerință directă a statului român**. La 28 august 2024, BORU a depus cererea de înregistrare ca persoană juridică religioasă la DESS (autoritatea ucraineană competentă), atașând toate documentele cerute de lege. La doua săptămâni a fost completată documentația depusă cu **scrisoarea de binecuvântare a Patriarhului României**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel adresată lui Victor Yelensky prin care acesta își exprima acordul de primire a Asociației în cadrul BOR-Biserica mama. Prin aceeași adresă se solicita acordare a personalității juridice a Asociației. Din acel moment, în mod normal, potrivit legii ucrainene, decizia asupra înregistrării ar fi trebuit luată **în termen de cel mult o lună** sau, în condiții excepționale, în maximum trei luni.

Contrar așteptărilor legitime ale inițiatorilor,

recunoașterea juridică a Asociației BOR din Ucraina a fost *amânată sine die* de către autoritățile de la Kiev. La 27 septembrie 2024 – cu o zi înaintea expirării termenului legal inițial – DESS a transmis un răspuns intermediar, recunoscând că dosarul este complet și îndeplinește condițiile formale. Cu toate acestea, instituția a informat fondatorii BORU că **“subiectul în cauză cuprinde probleme ale relațiilor interstatale româno-ucrainene, precum și aspecte ce țin de bazele păcii interconfesionale și bune înțelegeri în societate, respectiv drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale”**, motiv pentru care **va desfășura consultări extinse în țară și în afara țării (inclusiv cu partea română), apelând la experți**. Acest anunț echivala practic cu o **suspendare pe termen nedeterminat** a soluționării cererii, dincolo de limitele prevăzute de lege. Ulterior, DESS a comunicat că va emite un răspuns final după încheierea consultărilor și primirea concluziilor experților, fără a preciza vreun termen concret.

Această justificare invocată de autoritățile ucrainene a fost puternic criticată de reprezentanții BORU și de Patriarhia Română. În viziunea lor, **motivele enunțate nu au bază legală**: legea nu prevede consultări externe sau considerente de politică externă în procedura de înregistrare a cultelor, ci impune o analiză tehnico-juridică neutră a conformității documentației cu cerințele legale. Practic, DESS a admis implicit că tratează dosarul BORU ca pe o chestiune *sensibilă politic și interconfesional*, ceea ce iese din sfera competențelor sale strict administrative. BORU a denunțat public această atitudine ca pe o **obstrucție deliberată a activității sale legale**, echivalând cu **încălcarea drepturilor omului** (libertatea religioasă și de asociere) și a drepturilor minorităților naționale, garantate atât de legislația Ucrainei, cât și de instrumentele juridice internaționale și europene aplicabile. Reamintind principiile CEDO, reprezentanții BORU au subliniat că **libertatea religiei și asocierea religioasă exclud ca statul sau terți să condiționeze existența**

unei organizații religioase de “voința” altor actori. Cu alte cuvinte, existența BORU nu poate depinde de aprobarea sau consultarea altor biserici (de pildă, Biserica Ortodoxă a Ucrainei) sau de considerente de oportunitate politică, ci doar de îndeplinirea cerințelor legale, cerințe pe care BORU le-a îndeplinit integral (fapt recunoscut chiar de DESS).

Din septembrie 2024 și până în prezent (octombrie 2025), **autoritățile ucrainene nu au acordat încă personalitate juridică Asociației BORU**, menținând practic o situație de incertitudine. O nouă cerere formală de reînregistrare a fost depusă de fondatori la 29 ianuarie 2025, dar fără rezultat până la jumătatea anului. În paralel, **Patriarhia Română a făcut repetate demersuri** pe lângă autoritățile de la Kiev, inclusiv prin intermediul Ministerului român al Afacerilor Externe, cerând soluționarea pozitivă a cererii legitime de înregistrare. Sfântul Sinod al BOR a emis o declarație oficială (25 octombrie 2024) în care „*a luat act cu regret de faptul că autoritățile ucrainene au amânat nejustificat, pe termen neprecizat, recunoașterea juridică a Asociației religioase «Biserica Ortodoxă Română din Ucraina», deși aceasta îndeplinește toate condițiile cerute de legislația în vigoare*”. În plus, Sinodul BOR și-a exprimat **sprijinul pentru înființarea BORU** și încurajarea credincioșilor români din Ucraina să revină în comuniune cu Biserica-mamă.

Un element esențial care a transpirat în spațiul public este că **autoritățile ucrainene ar fi condiționat implicit (sau chiar explicit) înregistrarea BORU de o concesiune din partea Patriarhiei Române: recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe a Ucrainei**. Conform Cancelariei Sfântului Sinod al BOR, DESS a solicitat Patriarhiei Române „*să recunoască Biserica Ortodoxă a Ucrainei (cea înființată în 2018) și să îndemne preoții ortodocși români din Ucraina să țină de această nouă structură bisericească*”. Aceeași poziție a fost reiterată oficial de ambasadorul Ucrainei la București, Ihor Prokopchuk, care pe 26 iunie 2025 a declarat public: „*subliniez importanța primordială a recunoașterii depi-*

ne a Bisericii Ortodoxe a Ucrainei de către Biserica Ortodoxă Română”, minimalizând totodată tensiunile din comunitățile românești drept parte a conflictului mai larg între fosta Biserică subordonată Moscovei și noua Biserică autocefală ucraineană. Altfel spus, **statul ucrainean pare să folosească procesul de recunoaștere al BORU ca instrument de presiune în negocierea cu Patriarhia Română**, care până în prezent nu a acordat tomosul (recunoașterea canonică) Bisericii autocefale ucrainene. Această legare a două chestiuni distincte – pe de o parte dreptul minorității române la propria biserică, pe de altă parte disputa canonică dintre biserici – constituie un indiciu clar de deviere de la neutralitatea pe care statul ar trebui să o aibă. Statul, prin DESS și alți oficiali, **s-a poziționat practic de partea Bisericii Ortodoxe a Ucrainei**, condiționând drepturile credincioșilor români de satisfacerea unei cerințe ce ține de interesul BOU (recunoașterea acesteia la nivel pan-ortodox).

Întârzierea recunoașterii BORU are consecințe concrete asupra comunităților locale. **În absența personalității juridice în Ucraina, BORU nu poate funcționa oficial**: nu își poate administra legal bunurile, nu poate desfășura liber slujbe sau reuni enoriașii fără riscul de a încălca legea cultelor (care permite doar cultelor recunoscute să activeze). Astfel, parohiile de români doritoare să se afilieze BOR se găsesc într-un vid juridic – nu mai vor să aparțină de vechea Biserică (subordonată Moscovei), nu acceptă să treacă la Biserica ucraineană autocefală, dar nici nu-și pot oficializa trecerea sub omoforul BOR. Această situație vulnerabilă a generat, potrivit relatărilor din presa locală și mărturiilor preoților, **presiuni și chiar acte de intimidare la adresa comunităților românești ortodoxe**.

De exemplu, în luna mai 2025, trei parohii românești din regiunea Cernăuți (Pătrăuții de Jos, Hrușăuți și Boian) au depus documente pentru **dezafilierea de la Biserica subordonată Moscovei și afilierea la BOR**. În doar o zi, au fost constrânse să-și retragă cererile – **doi primari locali și reprezentanți ai unor structuri de forță ucrainene i-au avertizat**

Părintele Cristofor Gabor, rugându-se în genunchi, în fața ușii sigilate a Capelei Mitropolitane din Cimitirul Central din Cernăuți, unde a oficiat slujbe în limba română, după moartea vrednicului de pomenire părinte Mihai Ivasiuc, cel care a renovat, împreună cu enoriașii români, Capela vandalizată în timpul sovieticilor

Foto: Vladimir ACATRINI

pe preoții inițiatori că, dacă nu renunță, atât ei cât și bărbații apti de mobilizare din comunitățile respective vor fi încorporați imediat și trimiși pe front în prima linie. Această acuzație extrem de gravă (implicând un abuz al autorității militare ca mijloc de coerciție religioasă) a fost formulată de avocații comunităților românești și adusă la cunoștința autorităților române. Indiferent, fenomenul semnalat indică un **climat de teamă**: preoții români ezită să-și facă publice numele sau acțiunile, de teama represaliilor.

Incidente violente au fost și ele raportate. Pe 17 iunie 2025, în Catedrala Mitropolitană din Cernăuți – unde slujesc și preoți români și se oficiază slujbe în limbile ucraineană și română – **un grup de zeci de tineri cu cagule a năvălit în biserică și a agresat clericii**. Imaginile filmate au arătat grupul de “bătăuși” acționând în **sprijinul Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (BOUa)**, conform martorilor. În paralel, sute de credincioși (inclusiv mulți ro-

mâni) s-au adunat în fața catedralei pentru a protesta față de preluarea lăcașului de către BOU. Episodul este parte dintr-o serie mai largă de **“transferuri” forțate de parohii** de la jurisdicția vechii Biserici (încă legată de Moscova) la cea a Bisericii autocefale ucrainene. De regulă, astfel de acțiuni sunt justificate de autoritățile ucrainene ca eliminând influența pro-rusă și unificând ortodoxia națională, însă în cazul comunităților românești se observă un aspect particular: acestea **nu se opun desprinderii de Moscova**, ci refuză integrarea în Biserica ucraineană, dorind o alternativă proprie (BOR). Faptul că, potrivit relatărilor, **grupurile de presiune au fost formate din persoane străine de comunitățile locale, sprijinite tacit sau direct de autorități (inclusiv prezența pasivă a poliției)**, sugerează o implicare organizată a aparatului de stat în favoarea BOUa. Un episod notoriu îl reprezintă **preluarea în luna septembrie 2024 de către Primăria orașului Cernăuți a Capelei Mitropoliților Bucovinei din cimitirul central al Cernăuțiului și transmita la scurta vreme Bisericii Autocefale Ucrainene**, deși locașul era folosit de trei decenii de comunitatea română locală. Comunitatea a protestat energic, sesizând autoritățile române, ceea ce arată că tensiunile au și o dimensiune identitară, nu doar una eclezială, mai ales pentru ca motivul invocat inițial de Primărie pentru preluarea Capelei ar fi fost lipsa spațiului suficient pentru slujbele religioase. Ceea ce era insuficient pentru slujirea în limba română a devenit brusc suficient pentru slujirea în limba ucraineană, slujire oficiată de BOUa.

Toate aceste exemple relevă un **tipar îngrijorător**: în loc să joace rolul neutru de garant al legalității și arbitru între grupări religioase, statul ucrainean (prin diverse instituții sau oficiali locali și centrali) **pare să acționeze într-un mod partizan, favorizând Biserica Ortodoxă a Ucrainei** și descurajând orice altă soluție pentru credincioșii ortodocși români. Practic, **credincioșilor români li se transmite că singura opțiune “acceptabilă” este să adere la Biserica ucraineană autocefală**, orice altă alegere – fie rămânerea sub vechea structură,

fie trecerea la BOR – fiind obstrucționată formal (prin blocarea BORU) sau informal (prin presiuni și amenințări). O asemenea abordare contravine nu numai **principiilor de neutralitate** discutate anterior, dar și obligațiilor explicite asumate de Ucraina: dreptul minorității române de a-și menține identitatea religioasă prin propriile organizații (consfințit de Tratatul din 1997) este ignorat, iar în loc de **toleranță între grupurile religioase** statul pare să promoveze *asimilarea forțată* a unui grup în cadrul altuia, ceea ce CEDO a condamnat clar (precum în cauza Mitropoliei Basarabiei, unde refuzul recunoașterii a fost văzut ca determinând incidente tocmai prin frustrarea libertății religioase).

Analiza de față evidențiază un **deficit de neutralitate a statului ucrainean** în raport cu situația Asociației Bisericii Ortodoxe a Românilor din Ucraina. Deși cadrul legal intern și internațional obligă Ucraina să acorde un tratament echitabil și imparțial tuturor cultelor – și în mod particular să respecte drepturile religioase ale minorităților naționale – evoluțiile din cazul BORU indică o **implicare politică și confesională ce depășește limitele admisibile** într-o societate democratică.

Pe plan normativ, Ucraina dispune de garanții solide pentru libertatea religioasă și neutralitate (Constituția, Legea cultelor, tratatele ratificate). **Or, tocmai prin prisma acestor norme, refuzul tacit și prelungit de a recunoaște BORU se dovedește nejustificat.** Niciun argument legal valabil nu a fost prezentat pentru a explica depășirea termenelor și amânarea “pe termen neprecizat” a înregistrării – din contră, autoritățile au invocat considerente extralegale (cum ar fi consultări cu experți pe teme de pace interconfesională, sau recunoașterea unei alte biserici), în contradicție cu obligația de a aplica legea *strict și neutru*. Procedural, s-a încălcat termenul maxim prevăzut de lege (3 luni), încălcându-se astfel dreptul organizației la un răspuns într-un interval rezonabil. **Substanțial, prin condiționarea inavuabilă a înregistrării de recunoașterea Bisericii Ortodoxe a Ucrainei, statul a abdicat de la imparțialitate și a**

luat parte într-o chestiune religioasă – exact ceea ce jurisprudența CEDO interzice în mod categoric.

Situația de pe teren, cu comunități românești intimidată și cu intervenții menite să le forțeze apartenența la un anumit cult, **agravează concluzia privind nerespectarea neutralității.** Statul ucrainean nu doar că nu protejează în mod eficient dreptul acestor comunități de a-și manifesta liber credința și alege jurisdicția religioasă, dar în unele cazuri pare a fi el însuși implicat – direct sau indirect – în acțiuni care contravin libertății de religie (amenințări cu înrolarea, pasivitate față de violențe, sprijin mascat pentru o biserică împotriva alteia). Aceste fapte, dacă sunt confirmate, ar constitui **încălcări ale obligațiilor pozitive ale statului** de a asigura toleranța și pluralismul, putând fi considerate forme de discriminare pe criteriu religios și național.

În lumina standardelor internaționale, cazul Asociației BOR din Ucraina seamănă izbitor cu cel al Mitropoliei Basarabiei vs. Moldova, unde CEDO a constatat o violare a art. 9 din Convenție. Prin paralelă, **refuzul continuat al Kievului de a acorda personalitate juridică BORU, fără un temei juridic consistent, echivalează cu negarea libertății religioase a miilor de credincioși români ortodocși** din Ucraina de a se organiza conform conștiinței și tradiției lor. În eventualitatea în care acest litigiu va fi adus în fața Curții Europene, există argumente puternice că s-ar constata o încălcare a drepturilor reclamanților, dat fiind că “*blocarea nejustificată înregistrării contravine obligațiilor internaționale asumate de Ucraina și constituie un abuz*” – după cum a opinat și un membru al parlamentului de la București, reflectând sentimentul general din societatea civilă.

Concluzionând, **principiul neutralității statului ucrainean în materie religioasă a fost pus la încercare în cazul Bisericii Ortodoxe a Românilor din Ucraina, iar răspunsul autorităților a fost până acum sub standardele statului de drept.** Respectarea deplină a acestui principiu ar impune **înregistrarea neîntârziată a BORU**, permițând comunităților

românești să se bucure de aceleași drepturi ca și celelalte comunități religioase, și **adoptarea unei poziții de arbitru echidistant** în disputele inter-confesionale, concentrându-se pe *dialog* și pe *protecția drepturilor fundamentale*. Doar astfel Ucraina și-ar onora atât propriile legi, cât și angajamentele europene, reconfirmând că libertatea religioasă și pluralismul etno-cultural sunt valori esențiale chiar și (sau mai ales) în vremuri de provocări geopolitice și de securitate.

NOTE:

Constituția Ucrainei (1996). (Traducere EN) Disponibilă online la Council of Europe: articolul 35 – libertatea de religie și separația dintre stat și biserică.

Legea Ucrainei privind libertatea de conștiință și organizațiile religioase (1991, cu modificări ulterioare). Prevederi citate: art. 9 (egalitatea cultelor) și art. 14 (procedura de înregistrare a organizațiilor religioase).

Tratatul de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina (semnat la 2 iunie 1997, în vigoare din 1997). Art. 13 alin. 6 – dreptul minorităților naționale de a înființa organizații și instituții religioase proprii.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 1950) – art. 9 privind libertatea de gândire, de conștiință și de religie.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Hotărârea *Mitropolia Basarabiei și alții c. Moldovei*, nr. 45701/99, 13 decembrie 2001. Paragrafe relevante citate privind obligația de neutralitate a statului și încălcarea art. 9 CEDO prin refuzul de înregistrare a bisericii reclamante.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Hotărârea *Hasan și Chaush c. Bulgariei*, nr. 30985/96, 26 octombrie 2000. Principii generale privind neutralitatea statului în afacerile religioase.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Hotărârea *Svyato-Mykhaylivska Parafiya c. Ucrainei*, nr. 77703/01, 14 iunie 2007. (Cauză invocată de petiționari, referitoare la schimbarea jurisdicției religioase a unei parohii din Ucraina).

Grădinaru, A. (2024, 4 noiembrie). *Preoții români din Ucraina vor afilierea la Biserica Ortodoxă Română. Ucraina refuză. Tema, mai sensibilă decât livrarea sistemului Patriot*. Europa Liberă România. (Articol de presă ce descrie pozițiile BOR și ale autorităților ucrainene cu privire la situația comunităților ortodoxe române din Ucraina).

Cornea, O. (2025, 29 iunie). *Preoții români din Cernăuți spun că au fost amenințați cu înrolarea dacă insistă cu afilierea la BOR. Cazul a ajuns pe masa lui Nicușor Dan*. Europa Liberă România. (Investigație jurnalistică privind presiunile asupra comunităților ortodoxe românești și demersurile de înregistrare a BORU).

Alecu, R. (2025, 19 februarie). Întrebare parlamentară: *Încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în cazul blocării nejustificate de către Guvernul ucrainean a înregistrării juridice a Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina*. București: Parlamentul României (intervenție AUR). (Document oficial care sintetizează situația BORU, argumentele juridice și încălcările reclamate, inclusiv referiri la jurisprudența CEDO și tratatul bilateral).

Basilica.ro (2024, 25 octombrie). *Sfântul Sinod al BOR solicită autorităților din Ucraina recunoașterea Asociației "Biserica Ortodoxă Română din Ucraina"*. (Comunicat al Patriarhiei Române, citat în HotNews, care exprimă poziția oficială a BOR față de refuzul părții ucrainene).

Portalul legislativ just.ro – *Tratat România-Ucraina 1997* și alte documente juridice relevante (pentru verificarea prevederilor menționate).

Hudoc.echr.coe.int – baza de date CEDO, traduceri în română ale hotărârilor *Mitropolia Basarabiei* și altele, utilizate pentru citate din jurisprudență.

Europa Liberă Moldova (2023). *CEDO și cazul Mitropoliei Basarabiei*. (Editorial care reamintește contextul istoric și implicațiile hotărârii din 2001, folosit pentru contextualizarea principiilor).

Dumitru MAZILU este preot, doctorand în cadrul Școlii Doctorale „Dumitru Stăniloae” a Facultății de Teologie Ortodoxă, Universitatea București.

Mihai ISAC

Românii din Ucraina și precedentul Mitropoliei Basarabiei, o soluție europeană

Războiul declanșat de Rusia împotriva Ucrainei a schimbat profund peisajul religios ortodox din această țară. În prezent, există două structuri ortodoxe majore care revendică jurisdicția în Ucraina, având pe de o parte Biserica Ortodoxă a Ucrainei (BOU) autocefală, înființată în 2018–2019 sub oblăduirea Patriarhiei Ecumenice, iar pe de altă parte Biserica Ortodoxă Ucraineană (UPT) subordonată istoric Moscovei (așa-numita „Patriarhia Moscovei”), care în mai 2022 a anunțat o ruptură formală de Rusia pe fondul invaziei. Această ruptură este un spectacol menit să ascundă menținerea relațiilor cu Moscova.

În condițiile ofensivei legislative a autorităților de la Kiev, comunitățile ortodoxe românești din Ucraina, au fost puse într-o situație dificilă. Istoric, majoritatea acestor parohii au aparținut până recent de Biserica Ortodoxă Ucraineană subordonată Moscovei (UPT). Ele au continuat să slujească în limba română, beneficiind de o oarecare autonomie lingvistică în cadrul structurii rusești. Însă odată cu noua lege, autoritățile de la Kiev au dorit, cel puțin la nivel neoficial, transferul comunităților către Biserica Ortodoxă Ucraineană autocefală (BOUa). În practică, acest transfer s-a dovedit problematic mai ales în zonele locuite de români, precum nordul Bucovinei: multe parohii majoritar românești au refuzat să treacă la BOUa, motivând că aceasta nu garantează păstrarea limbii române în biserică, dar și aspecte de canonicitate.

Tensiunile au escaladat în 2025 prin incidente concrete. De pildă, la Cernăuți, Catedrala

ortodoxă din oraș (fostă catedrală mitropolitană) a devenit obiectul unui conflict. Aparent, o adunare eparhială extraordinară, organizată de credincioși ucraineni (nu de membrii reali ai parohiei locale, conform surselor regionale), a „votat” trecerea catedralei sub BOUa, iar autoritățile au înregistrat-o rapid pe numele liderului local al autocefalilor. Comunitatea românilor ortodocși locali s-a opus, considerând decizia nelegitimă, ceea ce a dus la confruntări. În 17 iunie 2025, zeci de tineri naționaliști ucraineni au ocupat incinta catedralei, provocând un scandal public. Episodul a fost interpretat diferit în mass-media, dar este cert faptul că aceste comunități românofone se găsesc prinse între ciocan și nicovală, mai exact între presiunile statului ucrainean de a adera la noua biserică națională (BOUa) și dorința lor de a-și practica credința în limba maternă, sub o oblăduire bisericească familiară.

Inițiativa Patriarhiei Române

În acest context tensionat, Patriarhia Ortodoxă Română (BOR) a început să susțină tot mai ferm o soluție alternativă, și anume organizarea parohiilor de limbă română din Ucraina sub o structură canonică românească, aflată în comuniune cu BOR. La 29 februarie 2024, Sfântul Sinod al BOR a luat o decizie istorică, „binecuvântând, încurajând și susținând inițiativele comunităților ortodoxe românești din Ucraina de a reface comuniunea cu Biserica-mamă, Patriarhia Română, prin organizarea lor juridică în structura religioasă numită Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”. Cu alte

*Victimă a tensiunilor eccleziastice. Cernăuți, curtea
Catedralei Ortodoxe, 17 iunie 2025*

cuvinte, BOR și-a exprimat acordul ca aceste comunități să se constituie într-o asociație religioasă nouă în Ucraina, care să permită afilierea directă la Patriarhia Română a celor ce doresc acest lucru, în mod democratic și conform legislației ucrainene.

Imediat după această decizie, trei organizații religioase ale românilor din Ucraina au demarat procesul pentru înregistrarea ei oficială, scopul fiind ca, după recunoaștere, parohiile românești care doresc să iasă de sub jurisdicția pro-rusă actuală să poată intra canonic sub omoforul Patriarhiei Române, așa cum istoric s-a întâmplat până în 1944. Această mutare a fost privită de o mare parte din comunitate ca o șansă de a-și păstra identitatea lingvistică și spirituală, fără a se lăsa instrumentalizată politic nici de Moscova.

Reacția autorităților ucrainene a fost rezervată, acestea refuzând să răspundă în marja de timp stipulată de legislația din Ucraina. Mai mult, au fost semnalate presiuni directe asupra preoților români din regiunea Cernăuți. În mai 2025, imediat după ce un număr de

parohii românești din Bucovina au depus actele de dezafilieră de la Biserica subordonată Moscovei și alipire la BOR, amenințările s-au intensificat, determinându-i pe preoți să retragă cererile de transfer de frica represaliilor. Situația a culminat cu interdicția de intrare în Ucraina impusă de către SBU avocatului Eugen Patraș, reprezentantul împuternicit al Asociației.

Pe plan diplomatic bisericesc, Biserica Ortodoxă Ucraineană autocefală (BOUa) a reacționat oficial în martie 2024, transmițând scrisori către Patriarhul Ecumenic Bartolomeu și către Patriarhul Daniel al României. Patriarhia Kievului propusese ca soluție constituirea unui vicariat ortodox român în cadrul Bisericii autocefale ucrainene, dedicat comunităților cu număr predominant de etnici români. Modelul invocat era chiar precedentul din România, unde funcționează un Vicariat Ortodox Ucrainean sub autoritatea BOR (cu sediul la Sighetu Marmăției). Datorită particularităților istorice și a numărului membrilor comunităților istorice românești, această ofertă a fost însă primită cu reticență de românii din Ucraina, care o consideră insuficientă pentru nevoile lor reale. În practică, propunerea Kievului ar însemna ca eventualele parohii românești să fie subordonate tot unei autorități bisericești ucrainene (Mitropolitul BOUa), și nu direct Patriarhiei Române, tocmai aici este diferența de viziune.

Un alt obstacol canonic este că BOR nu a recunoscut încă oficial autocefalia Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (BOU) obținută în 2019 de la Constantinopol. La nivel pan-ortodox, noua structură ucraineană este deocamdată recunoscută doar de Patriarhia Ecumenică și câteva Biserici grecești (Grecia, Cipru, Alexandria). Biserica Ortodoxă Română, la fel ca Patriarhiile Bulgariei, Serbiei, Poloniei, Rusiei sau altele, nu a acordat deocamdată recunoaștere canonică BOUa. Acest proces este unul complicat și de durată, iar situația actuală face imposibilă o rezolvare rapidă.

Din nefericire, statul ucrainean pare să lege implicit cele două probleme. Kievul a transmis, mai mult ori mai puțin oficial, că așteaptă cu prioritate recunoașterea deplină a Bisericii Ortodoxe a Ucrainei (BOUa) de către BOR.

Cu alte cuvinte, autoritățile ucrainene sugerează că înregistrarea unei structuri românești în Ucraina ar fi mai acceptabilă după ce Patriarhia Română se va fi alăturat celorlalte Biserici care au recunoscut autocefalia Kievului. În culise însă, există suspiciunea că refuzul prelungit de a legaliza „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” ține și de alte temeri ale Kievului, și anume, că crearea unui precedent de structură paralelă ar putea fi exploatată de elemente pro-ruse.

Cert este că timpul trece fără o soluție clară, iar situația comunităților românești rămâne precară. BOR, prin Cancelaria sa, a subliniat în iunie 2025 că „soluționarea acestei cereri, deplin legală și completă după legislația ucraineană, este amânată fără termen”, exprimându-și dezacordul față de tergiversare. Iar în ședința Sinodului din 1-2 iulie 2025, BOR a condamnat explicit „refuzul continuat, nejustificat și abuziv al autorităților publice ucrainene” de a recunoaște Asociația Religioasă „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina”. Patriarhia Română a anunțat că va continua sprijinirea comunităților ortodoxe române din Ucraina în acest demers legitim.

Merită notat că, dincolo de disputele la nivel înalt, la nivelul comunităților locale românești există o susținere semnificativă pentru prezența directă a BOR în Ucraina. Această opinie indică faptul că o bună parte a românilor din Ucraina percepe BOR ca pe un sprijin natural pentru păstrarea credinței și identității lor, mai ales în contextul tulburare actual. Decizia Sinodului BOR din februarie 2024 a transformat această opțiune, până atunci doar teoretică, într-o posibilitate concretă de acțiune.

Precedent basarabean

Un caz similar de reorganizare canonică peste granițe îl constituie chiar exemplul Republicii Moldova. Acolo, după prăbușirea URSS, Patriarhia Română a reactivat în 1992 vechea Mitropolie a Basarabiei, ca structură autonomă în cadrul BOR, pe teritoriul noului stat independent Moldova. Această mitropolie (cu jurisdicție pe vechea provincie Basara-

bia, care fusese parte a României interbelice) vine în paralel cu Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove, biserica locală aflată sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei. Inițiativa BOR a stârnit la vremea respectivă opoziția acerbă a Bisericii Ruse și a autorităților de la Chișinău. Mitropolia Basarabiei a fost mult timp refuzată la înregistrare ca entitate legală, până când a obținut câștig de cauză la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Printr-o decizie din decembrie 2001, CEDO a constatat violarea dreptului la libertate religioasă și a obligat statul moldovean să recunoască oficial Mitropolia Basarabiei. Ulterior, guvernul de la Chișinău a acordat personalitate juridică Mitropoliei Basarabiei, care de atunci funcționează oficial ca organizație religioasă distinctă alături de cea afiliată Moscovei. Acest precedent ar trebui să îngrijoreze Kiev-ul, care cu siguranță ar pierde un proces similar la CEDO.

Experiența moldovenească a demonstrat că existența a două jurisdicții ortodoxe paralele pe același teritoriu nu duce la haos, ci la libertate de alegere pentru credincioși. Existența unor comunități etnice ortodoxe, precum românii ori bulgare, demonstrează nevoia unei soluții europene pentru situația complicată.

În Republica Moldova, parohiile sunt libere astăzi să aleagă dacă țin de Mitropolia Basarabiei (Patriarhia Română) sau de Mitropolia Chișinăului (Patriarhia Moscovei). Implicațiile războiului au accentuat falia dintre cele două biserici din Moldova: Mitropolia Chișinăului (subordonată Moscovei) a evitat să condamne clar agresiunea rusă, continuând relațiile protocolare cu Patriarhia Kirill, pe când Mitropolia Basarabiei (sub BOR) a criticat deschis acțiunile Rusiei în Ucraina. Astfel, pentru clericii și credincioșii nemulțumiți de poziția ambiguă sau filorusă a bisericii subordonate Moscovei, Mitropolia Basarabiei a devenit o opțiune morală și națională firească.

Această situație confirmă exact utilitatea existenței unei alternative canonice. Fără Mitropolia Basarabiei, clerul local ar fi fost captiv unei singure opțiuni, însă datorită structurii BOR, există un refugiu spiritual pentru cei ce nu doresc alinieri politice proruse.

Modelul Basarabiei ne arată așadar câteva aspecte relevante pentru discuția despre Ucraina:

(1) Istoric, BOR a mai recurs la reactivarea unor eparhii în foste teritorii românești incorporate în URSS;

(2) Deși contestată la început, coexistența a fost posibilă legal și chiar benefică pentru libertatea religioasă;

(3) În context geopolitic tensionat, prezența unei jurisdicții alternative (BO Română) a redus semnificativ influența Patriarhiei Ruse și a oferit credincioșilor o cale de a se delimita de „Lumea Rusă”;

(4) Mitropolia Basarabiei a permis multor cetățeni ai R. Moldova să-și afirme identitatea românească și orientarea pro-occidentală, fără a crea conflicte civile, ci prin mecanisme legale de alegere liberă.

În perioada interbelică, BOR a fost „biserica națională” nu doar pentru Vechiul Regat, ci și pentru Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, Ținutul Hotin, sudul Basarabiei și Maramureșul de dincolo de Tisa, toate teritorii unite cu România după 1918. BOR a organizat atunci eparhii noi sau a integrat structurile locale existente. Patriarhia Română a investit atunci mult în restaurarea și construirea de lăcașuri de cult în zonele respective, promovând slujirea în limba română și coeziunea comunităților locale (inclusiv a minorităților alogene, precum găgăuzii și bulgarii). Din nefericire, toate aceste structuri românești au fost desființate forțat după 1944, când teritoriile au fost anexate de URSS. Sovieticii au trecut parohiile românești sub ascultarea Patriarhiei Moscovei, impunând o politică de deznaționalizare și rupând legăturile cu Patriarhia Română.

Cu atât mai semnificativ este că după 1990 BOR a reușit să revină în Republica Moldova (prin Mitropolia Basarabiei), însă pe teritoriul actual al Ucrainei, BOR nu a putut fi prezentă direct până de curând, în afara câtorva excepții izolate. Practic, deceniile de dominație sovietică au făcut ca românii ortodocși din nordul și sudul Basarabiei, din nordul Bucovinei și din Maramureșul istoric să rămână sub controlul Moscovei

fără voia lor, deși în conștiința lor amintirea apartenenței la BOR a rămas vie.

Biserica Ortodoxă Rusă – armă geopolitică în regiune

O componentă esențială a discuției este rolul Bisericii Ortodoxe Ruse (Patriarhia Moscovei) ca instrument de influență geopolitică. Nu este un secret că regimul de la Kremlin a folosit în mod activ ortodoxia ca pe un „soft power” de-a lungul timpului. Încă din epoca țaristă, Biserica rusă legitima puterea autocratică a țarilor, propagând ideea că aceștia domnesc prin drept divin. După prigoana sovietică (când supraviețuirea Bisericii a implicat compromisuri și infiltrarea KGB-ului în ierarhie), renașterea Bisericii Ruse post-1991 a fost puternic sprijinită de statul rus, devenind sub Vladimir Putin un aliat-cheie al puterii politice. Putin a cultivat ideea Rusiei ca bastion al valorilor creștin-ortodoxe tradiționale și a invocat frecvent ortodoxia pentru a justifica politici interne și externe, poziționând Rusia drept „apărător al valorilor creștine” în lume.

Însuși Patriarhul Kirill l-a susținut deschis pe Putin, numind anii săi de mandat „o minune de la Dumnezeu” și făcând campanie subtilă pentru el în alegeri.

Această alianță strânsă între statul rus și Biserica Ortodoxă s-a văzut amplu în retorica legată de războiul din Ucraina. Patriarhul Kirill a pus biserica în slujba efortului imperial rus, propagând ideologia „Lumii Ruse” (Russkiy Mir), conform căreia Rusia, Ucraina și Belarus formează un spațiu spiritual unitar, sub conducerea Moscovei. În martie 2022, Kirill denunța influența occidentală decadentă și afirma într-o predică că în războiul din Ucraina „mântuirea omenirii este în joc”, conferind conflictului o miză apocaliptică. Mai mult, în 2023, în cadrul unui congres al „Consiliului Mondial al Popoarelor Ruse”, Biserica Rusă a emis oficial un decret care califică invazia din Ucraina drept „război sfânt din punct de vedere spiritual și moral”. Aceste poziții justifică agresiunea militară ca pe o cruciadă religioasă, galvanizând credincioșii ruși în jurul drapelului. The Economist a numit fenomenul

un „nou cult rus al războiului” promovat de Kirill și Putin la unison.

Pentru Kremlin, Biserica Ortodoxă Rusă (BORu) a devenit așadar un braț strategic al politicii externe. Experții în securitate subliniază că „Biserica Ortodoxă Rusă joacă un rol cheie în războiul hibrid al Moscovei împotriva Ucrainei și Occidentului”, prin influența sa încercându-se „eradicarea influenței occidentale” din regiune. Nu doar propaganda este problema, ci și rețeaua externă de parohii a Bisericii Ruse, care a fost adesea exploatată ca acoperire pentru operațiuni de informații și influență ale serviciilor secrete ruse. Aceste exemple arată cum politica și spionajul rusesc se pot ascunde sub sutană, transformând preoți în agenți de influență.

În Ucraina, influența destabilizatoare a Patriarhiei Moscovei prin biserică a fost un motiv central pentru reacția statului. Prezența unei structuri religioase controlate (direct sau indirect) de Moscova pe teritoriul ucrainean a devenit intolerabilă pentru societatea și autoritățile ucrainene în contextul agresiunii militare. Experții confirmă că exploatarea Bisericii Ortodoxe face parte din tacticile conflictului neconvențional practicate de strategii ruși. Înregistrarea unei structuri subordonate Patriarhiei Ortodoxe Române, care să deservască necesitățile comunităților istorice românești, este o soluție clară pentru a slăbi poziția serviciilor de spionaj ruse, ascunse în spatele sutanelor clericilor ruși.

Și în Republica Moldova, Biserica subordonată Moscovei s-a dovedit un vector al intereselor Kremlinului. Mitropolia Moldovei (Patriarhia Rusă) a evitat să critice invazia Ucrainei, iar unii preoți din subordinea sa s-au implicat fățiș în acțiuni politice pro-ruse. În ultimii ani, grupuri mari de preoți moldoveni au efectuat „pelerinaje” suspecte la Moscova, participând în mod direct la destabilizarea guvernului pro-european de la Chișinău. În contrapondere, Biserica Ortodoxă Română (Mitropolia Basarabiei) din Moldova a fost vocal pro-occidentală, condamnând agresiunea rusă și aliniindu-se valorilor europene promovate de statul român. Astfel, linia de demarcație religioasă coincide în bună măsură

cu cea geopolitică. De o parte ortodoxia imperială rusă, folosită ca armă de influență, de cealaltă parte ortodoxia românească, sincronizată cu idealurile democratice occidentale.

Această realitate este esențială pentru aceste timpuri și relațiile dintre Kiev și București. Crearea unei structuri canonice românești în Ucraina ar diminua automat pârgھیile de influență ale „bisericii imperiale” rusești asupra credincioșilor români din Ucraina. Practic, i-ar extrage pe aceștia din orbita Russkiy Mir (unde au fost incluși cu forța istoricește) și i-ar ancora într-o biserică ce nu servește agendei Moscovei. Tradițional, românii ortodocși au o atitudine negativă față de imperialismul rusesc, iar BOR împărtășește această sensibilitate. Așadar, un român din Ucraina trecut sub jurisdicția BOR este un credincios ieșit de sub influența propagandei ruse. Din această perspectivă, soluția unei structuri BOR în Ucraina servește și obiective strategice, și anume slăbește „arma ortodoxă” a Moscovei și întărește reziliența spirituală a Ucrainei în fața subversiunii rusești.

Ortodoxia românească în Ucraina: argumente canonice

Din punct de vedere canonic, problema este delicată dar nu fără precedent. Principiul clasic al ecleziologiei ortodoxe cere ca fiecare teritoriu național să fie pastorit de propria Biserică autocefală locală, fără suprapuneri de jurisdicții. Cu toate acestea, istoria a cunoscut și situații excepționale, mai ales în perioade de schimbare de granițe.

În cazul de față, Patriarhia Română are un argument istoric puternic. Ea a fost, într-un trecut nu foarte îndepărtat, „biserica-mamă” pentru comunitățile ortodoxe din nordul Bucovinei, sudul Basarabiei și Maramureșul istoric. Timp de peste două decenii, românii din acele părți s-au rugat în limba maternă sub jurisdicția BOR, consolidându-și identitatea spirituală locală. Faptul că după al Doilea Război Mondial aceste legături au fost rupte prin forța armelor (anexare sovietică) nu anulează memoria canonică. Și astăzi mulți credincioși români din Ucraina își amintesc că străbuni-

cii lor aparțineau de BOR și văd această Biserică drept matricea lor firească. Prin urmare, inițiativa actuală este percepută de ei ca o „refacere a comuniunii cu Biserica-mamă”, nu ca o inovație.

Patriarhia Română însuși folosește acest limbaj. Sinodul său a vorbit despre revenirea comunităților la „Patriarhia Română, Biserica-mamă”, semn că își asumă rolul de continuator al tradiției interbelice pe acele meleaguri. BOR nu „evangelizează” teritoriile străine, nici nu contestă autocefalia ucraineană per se, ci răspunde la cererea expresă a unor comunități de credincioși de a fi primiți înapoi în sânul său. Aceasta este o nuanță esențială, și anume că nu avem de-a face cu prozelitism sau extindere agresivă, ci cu exercitarea libertății religioase a unor oameni de a-și alege jurisdicția ortodoxă care le respectă limba și tradițiile.

În plus, canoanele prețuiesc unitatea națională în practicarea credinței, iar limba liturgică este o componentă majoră. Dacă Biserica locală ucraineană nu poate oferi servicii adecvate în română, atunci chemarea BOR să suplinească acest gol poate fi văzută ca un act pastoral firesc. BOR are deja experiență cu diaspora sa, iar în occident, de pildă, există numeroase parohii BOR pe teritoriile altor Biserici (Italia, Spania, SUA etc.), care deservesc comunitățile românești fără a provoca „schisme” locale, fiind acceptate tacit de celelalte Patriarhii.

Situația românilor din Ucraina, care formează comunități istorice și nu o altă diasporă, seamănă, din acest punct de vedere, cu cea a diasporei tradiționale. Deși trăiesc sub alt stat, acești credincioși formează de facto diaspora românească și au dreptul la asistență spirituală din partea Bisericii lor de origine. BOR reprezintă România, țară prietenă și aliat strategic al Ucrainei, deci nu există o incompatibilitate principială. Din contra, Tratatul de bază româno-ucrainean din 1997 și alte acorduri internaționale la care Ucraina e parte garantează minorităților naționale dreptul de a-și practica religia în limba proprie și conform tradițiilor lor. Recursul la BOR pentru a împlini aceste drepturi nu ar trebui văzut ca o imix-

tiune, ci ca o aplicare a prevederilor privind protecția minorităților.

De altfel, există precedente atunci când vorbim de alte minorități religioase din Ucraina. Minoritatea poloneză, de exemplu, beneficiază de preoți romano-catolici trimiși din Polonia, iar maghiarii reformați din Transcarpatia au propriul episcop și biserici susținute de Ungaria. Pe același calapod, românii ortodocși ar trebui să poată avea o entitate bisericească proprie care menține legătura cu BOR, cu atât mai legitim cu cât BOR este chiar Biserica canonică de care au aparținut istoric.

Precedentul din Moldova (Mitropolia Basarabiei) devine crucial. În Ucraina s-ar putea găsi o soluție adaptată contextului local. Patriarhul Daniel al României a afirmat explicit că nu dorește decât ca „românii de acolo să poată cultiva legături spirituale cu Patriarhia Română” și să fie sprijiniți în limba lor. Nicidecum BOR nu urmărește subminarea Bisericii Ucrainene autocefale, după cum nici nu acționează în interesul Moscovei. Dimpotrivă, BOR este un factor de echilibru și mediator. O rezolvare amiabilă ar fi apreciată la nivel pan-ortodox, sporind prestigiul Bisericii Ortodoxe Ucrainene autocefale ca punte între Răsărit și Apus și ca artizan al reconcilierii.

Argumentele canonice pivotează în jurul ideii de continuitate legitimă (cu BOR ca moștenitoare a tradiției bisericești locale din acele regiuni), de drept al turmei la păstorul dorit și de economie frățească între Biserici pentru a evita traume pastorale inutile. Niciun canon nu interzice explicit existența unei eparhii etnice subordonate altei patriarhii, atâta timp cât există acordul părților implicate. Situația minorității române poate fi tratată ca o excepție fericită menită să consolideze Ortodoxia în ansamblu, nu s-o dezbină. Așa cum Mitropolia Basarabiei a adus beneficii credincioșilor din Moldova fără să distrugă Biserica locală, tot astfel o eparhie românească în Ucraina ar putea coexista cu Biserica ucraineană, mai ales dacă aceasta din urmă își dă binecuvântarea tacită sau explicită. În fond, țelul comun rămâne mântuirea sufletelor și păstrarea credinței ortodoxe, iar aceste valori pot prima în fața orgoliilor

instituționale, dacă există iubire creștină și înțelepciune.

Argumentele geopolitice

România, ca stat UE și membru NATO, pune accent pe drepturile minorităților, iar libertatea religioasă în limba maternă este un pilon fundamental. Prin permiterea unei entități ortodoxe românești, Ucraina ar demonstra că respectă standardele europene în materie de minorități. Ar fi evitată astfel discriminarea românilor pe criterii confesionale, oferindu-li-se același drept de care se bucură polonezii, ungurii sau alte comunități din Ucraina (care au acces la servicii religioase în limba proprie, susținute de țările-mamă). În contextul aspirațiilor euro-atlantice ale Ucrainei, un asemenea gest ar fi bine văzut de partenerii occidentali și ar închide o sursă de tensiune cu România. Să nu uităm că Bucureștiul a ridicat de multe ori problema respectării drepturilor românilor din Ucraina, fie pe tema limbii în educație, fie a culturii. O soluție în plan bisericesc ar arăta bunăvoința Kievului și ar îmbunătăți relațiile bilaterale.

După cum am analizat, cât timp românii ortodocși rămân integrați în structurile legate de Moscova, există riscul ca aceștia să fie expuși narațiunilor Lumii Ruse. Dacă însă trec sub BOR (loială unei țări care sprijină integritatea Ucrainei și condamnă agresiunea rusă), comunitățile românești nu mai pot fi folosite de Kremlin ca pioni. În plus, se elimină posibilitatea ca Rusia să se erijeze în „protectoarea ortodocșilor români oprimați de ucraineni”. Propaganda rusă a încercat uneori să speculeze nemulțumirile minorităților față de politicile Kievului (inclusiv pe cele ale românilor sau ungurilor). Or, dacă Ucraina însăși oferă această soluție prin BOR, rușilor le dispare un subiect de agitație. Mai mult, se transmite un mesaj clar că Ortodoxia nu este un monopol moscovit în regiune, și că o altă Biserică majoră (Patriarhia Română) are grijă de credincioși, fără ingerințe politice ostile Kievului. Practic, se izolează și mai mult Patriarhia Moscovei și i se taie pretenția de a fi unică protectoare a ortodocșilor din fostul spațiu sovietic. Succesul

*Ambulanța are de lucru când se confruntă bisericele.
Cernăuți, str. Catedralei (Kafedralna), 17 iunie 2025*

sul autocefaliei ucrainene deja a slăbit această pretenție a Moscovei, iar implicarea BOR ar da încă o lovitură retoricii imperiale ruse, arătând că și alte națiuni ortodoxe pot avea grijă de fiii lor, în afara sferei rusești.

Stabilitate interetnică sporită

Atunci când minoritățile se simt respectate și li se recunosc public tradițiile, loialitatea lor față de stat crește. Românii din Ucraina, având profundă legătură istorică cu România, au resimțit uneori o doză de neîncredere față de autoritățile de la Kiev, alimentată și de trauma istorică a pierderii Bucovinei și Basarabiei în 1940. Or, dacă statul ucrainean vine acum și le garantează românilor dreptul la propriul spațiu bisericesc (parte profundă a identității naționale), Kiev-ul un mesaj puternic de reconciliere istorică. Românii s-ar simți „neabandonați” și apreciați ca parte a societății ucrainene, iar tensiunile identitare s-ar diminua. Stabilitatea și buna conviețuire interetnică ar avea de câștigat, mai ales în zonele sensibile ca Bugeacul sau Bucovina, unde propaganda inamică încearcă divizarea pe criterii etnice. În loc ca oamenii să fie puși să aleagă

între identitatea religioasă și cea civică (cum s-ar întâmpla dacă ar fi forțați să intre într-o biserică percepută ca străină lor), li se oferă posibilitatea să fie și buni români ortodocși, și buni cetățeni ai Ucrainei, fără conflict lăuntric.

Consolidarea parteneriatului România–Ucraina

Înregistrarea Asociației religioase „Biserica Ortodoxă Română din Ucraina” reprezintă și un test de bunăvoință reciprocă, între Ucraina și România. România a sprijinit ferm Ucraina în fața agresiunii ruse, însă existau diferențe bilaterale (precum legea educației din Ucraina care a redus predarea în limba română, sau chestiuni istorice sensibile). Soluționarea aspectului religios ar elimina unul din potențialele puncte de fricțiune. Autoritățile de la București ar putea apoi susține și mai vocal cauza Ucrainei în parcursul european, știind că minoritatea română este tratată corect. De altfel, necazul actual a unit oarecum România și Ucraina la nivel societal, ambele țări recunoscând că Patriarhia Moscovei a fost un factor de discordie, iar colaborarea ar arăta că cele două popoare pot găsi împreună soluții constructive.

Îmbunătățirea climatului pan-ortodox

Biserica Ortodoxă Română este una dintre cele mai mari și importante biserici autocefale. Dacă aceste garanții se materializează (prin înregistrarea BOR în Ucraina), relațiile în acest context s-ar îmbunătăți, ceea ce ar fi o mare victorie diplomatică pentru Kiev în lumea ortodoxă. Alte biserici nehotărâte (precum cele slave sau Balcanice) ar putea să-i urmeze exemplul, izolând și mai mult Moscova. În plus, Patriarhia Română are reputația de Biserică moderată, echilibrată între est și vest. Implicarea sa în mediere ar putea detensiona retorica, iar Moscova nu va mai putea acuza Constantinopolul de „uniație cu catolicii” pe subiectul Ucrainei, dacă o biserică soră ortodoxă (română) se implică și ea pragmatic.

Toate aceste argumente geopolitice subliniază clar faptul că o structură ortodoxă românească legalizată în Ucraina ar constitui un câștig atât pentru comunitatea română, cât

și pentru statul ucrainean și pentru regiune în ansamblu. Bineînțeles, pentru a culege aceste beneficii, implementarea trebuie făcută cu tact și cooperare. Dacă aceste premise sunt clar comunicate, atunci chiar și cei reticenți ar putea vedea în noua structură un factor de pace, nu de discordie.

Instrumentalizarea ortodoxiei de către Rusia

Comunitatea internațională a urmărit cu atenție rolul Bisericii Ruse în conflictul din Ucraina și, în general, în politica externă a Moscovei. Numeroase reacții oficiale și sancțiuni au vizat direct pe Patriarhul Kirill și aparatul de propagandă al Bisericii Ruse, semn al dezaprobării profunde. În iunie 2022, Marea Britanie a fost prima țară europeană care l-a sancționat pe patriarhul Kirill, liderul Bisericii Ortodoxe Ruse, catalogându-l drept un apropiat al Kremlinului ce susține invazia. Canada i-a urmat exemplul, iar în iulie 2022, guvernul canadian l-a sancționat pe Kirill numindu-l explicit „agent al dezinformării și propagandei ruse”. Anunțul, făcut de ministrul de externe Mélanie Joly, plasa patriarhia Moscovei în aceeași categorie cu mass-media toxice precum canalul RT, subliniind că „mașina rusă de propagandă trebuie să dea socoteală pentru minciunile sale”. Moscova a reacționat furios prin purtătoarea de cuvânt Maria Zaharova, care a declarat ofensator că „numai niște sataniști îl pot sancționa pe patriarh”. Chiar dacă retorica rusă a fost virulentă, mesajul occidental este clar, și anume că implicarea bisericii în incitarea la război și ură nu va fi tolerată. Uniunea Europeană a luat în calcul includerea lui Kirill pe lista de sancțiuni în 2022, însă Ungaria s-a opus la acel moment, blocând decizia unanimă. Cu toate acestea, state individuale din UE au luat măsuri. Lituania, de pildă, i-a interzis patriarhului rus intrarea pe teritoriul său pentru mai mulți ani.

Și liderii religioși internaționali au taxat atitudinea lui Kirill. Papa Francisc, într-un interviu din 2022, i-a transmis direct Patriarhului Moscovei „să nu se transforme în băia-tul de altar al lui Putin”, criticându-i alinierea

necon condiționată la retorica Kremlinului. Astfel de cuvinte, venite de la episcopul Romei, sunt fără precedent în dialogul catolico-ortodox și arată gravitatea percepută a situației. În general, imaginea internațională a Bisericii Ruse a suferit enorm. Dintr-o instituție religioasă respectată, a ajuns să fie asociată cu războiul, dezinformarea și ultranaționalismul.

Prin contrast, Biserica Ortodoxă Română este privită favorabil în Occident, fiind văzută ca pro-democratică și implicată în acțiuni caritabile (inclusiv ajutorarea refugiaților ucraineni, prin intermediul filialelor sale și al organizațiilor internaționale). Patriarhia Română nu a fost ținta niciunei critici majore pe plan internațional, și dimpotrivă, prestigiul său de „Biserică latină în lumea ortodoxă” o face un actor moderat. Aceasta înseamnă că o eventuală extindere a prezenței BOR în Ucraina ar fi departe de controversile provocate de Patriarhia Moscovei. Atât guvernele occidentale, cât și organismele europene pentru drepturile omului ar putea saluta un aranjament care oferă minorității române libertate religioasă și totodată slăbește influența unui instrument de propagandă rusă. Să ne amintim că CEDO a susținut ferm libertatea credincioșilor de a alege jurisdicția dorită, prin cazul Mitropoliei Basarabiei (2001). Același principiu de libertate de asociere religioasă s-ar aplica și aici.

România nu are ambiții teritoriale sau agende ascunse, este membru UE/NATO și susține integritatea Ucrainei. Așadar, prezența BOR nu creează breșe de securitate, ci le închide. Iar reacțiile internaționale ar fi, foarte probabil, pozitive sau neutre, atâta timp cât soluția e implementată legal și transparent.

Nu în ultimul rând, comunitatea ortodoxă mondială (Patriarhia Ecumenică și celelalte Biserici) urmărește cu atenție evoluția din Ucraina. Orice pas care duce la soluționarea pașnică a disputelor canonice acolo va fi privit cu ușurare. Din acest punct de vedere, dar și din perspectiva recunoașterii de către Bisericile Surori, Biserica Ortodoxă Ucraineană autocefală ar trebui să-și demonstreze cel puțin neutralitatea față de proiectul comunității românești de organizare bisericească, și nu adversitatea, după cum o face deocamdată. O asemenea abor-

dare s-ar putea să aibă un impact pozitiv asupra patriarhilor reticente (de teama precedentelor) să fie mai dispuse să recunoască noile realități. Misiunea BOR de a-și păstori fiii din Ucraina nu contravine intereselor nimănui decât, poate, celor ale Moscovei, iar Moscova este deja izolată și delegitimată în ochii multora.

Ortodoxia trebuie să fie un liant spiritual, nu o armă politică. În fond, principiul libertății religioase și cel al suveranității naționale pot fi amândouă satisfăcute prin soluții flexibile, iar lumea democratică sprijină asemenea abordări de compromis.

În lumina tuturor argumentelor discutate, canonice, istorice, geopolitice, soluția unei structuri ortodoxe românești în Ucraina se conturează ca una echilibrată și de dorit. Ea repară o nedreptate istorică (ruperea forțată a acestor comunități de BOR în 1944), răspunde doleanțelor credincioșilor (doritori să revină la „Biserica-mamă”), ține piept instrumentalizării religiei de către Rusia și aliniează Ucraina la standardele europene de tratament al minorităților. Departe de a crea „o schismă”, un astfel de aranjament poate, dimpotrivă, să vindece fracturile existente, oferind fiecăruia locul cuvenit. Biserica Ucraineană își păstrează tronul autocefal local, iar Biserica Română își împlinește rolul de ocrotitoare a fiilor săi risipiți dincolo de granițe.

Dacă toate părțile vor acționa în duhul „căii dialogului și nu al confruntării”, această inițiativă are potențialul să devină un model de cooperare inter-ortodoxă în vremuri de restriște. Ortodoxia trebuie să fie un factor de pace și identitate spirituală, nu un instrument de dezbinare geopolitică. Iar românii ortodocși din Ucraina merită o soluție care să le respecte atât credința, cât și loialitatea față de țara în care trăiesc, o soluție în care să nu fie nevoiți să-și sacrifice nici rădăcinile românești, nici devotamentul față de Ucraina. O structură locală sub egida Patriarhiei Române le oferă exact această punte de echilibru. Dacă va fi realizată cu înțelepciune, va fi o victorie a tuturor forțelor binelui împotriva celor ce au folosit religia ca pe o armă.

Mihai ISAC – analist politic din Chișinău.

Maria TOACĂ

Putna a adunat mesageri ai moștenirii în duh pentru tinerele generații

Forța salvatoare și puterea transmiterii

Insule de credință, de creativitate și acțiune se unesc la Putna pentru a face un continent al valorilor naționale. E o tradiție ce a prins puternice rădăcini această reuniune de personalități marcante la Mănăstirea Putna, datorită înveșnicirii Maicii Benedicta în cimitirul Mănăstirii.

Cu pioasă binecuvântare, cu slujba de pomenire a acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga-Maica Benedicta, cu o floare și o lumânare la mormântul monahiei, la Mănăstirea Putna a început ediția a XIX-a a tradiționalului colocviu din august, organizat de Fundația „Credință și Creație”, întemeiată de academicianul Dan Hăulică și al cărei director dr. Teodora Stanciu se bucură de susținerea părintelui Arhimandrit Melchisedec, starețul Sfintei ctitorii voievodale. Primul pas în averea moștenirii teaurizate la Putna l-am făcut în sala „Dan Hăulică” a Centrului Cultural „Mitropolit Iacob Putneanul”, unde a fost prezentată expoziția de pictură a creatorului de valori creștine Paul Gherasim, omagiat la împlinirea unui secol de la naștere. Despre perenitatea creației artistului și rolul său la desăvârșirea grupului „Prolog” au vorbit criticul de artă Oliv Mircea și preotul Marius Pande, curatorul vernisajului.

După cuvântul de bun augur al acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, au fost puse în lumină realizări editoriale ale Mănăstirii, Editura „Nicodim Caligraful”, urmând prezentări de reviste, cărți, albume: „Cuvinte către tineri”, „Caietele de la Putna”,

volumele „Bucovina neînfrântă” și „Albumul Alexandrina Cernov”.

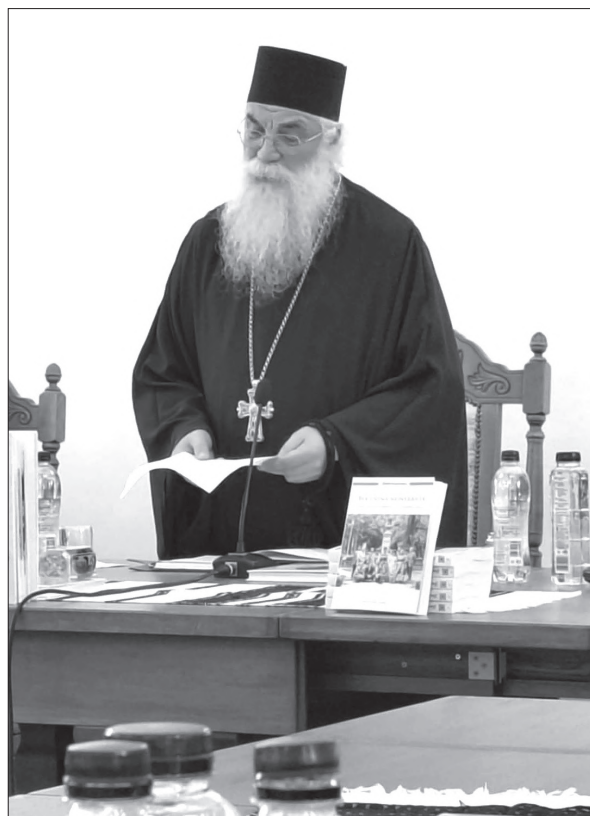
Începutul s-a arătat a fi așa cum ne-a dorit părintele Arhimandrit Melchisedec: colocviul s-a desfășurat cu duh de dăruire, după cum a fost inima celor pomeniți, luați drept patroni spirituali ai ediției a XIX-a cu tema „Moștenirea spiritual-culturală și noile generații”. E imposibil de publicat în pagini de ziar, dar nici chiar în cele de revistă, o relatare atotcuprinzătoare a sesiunilor, desfășurate în trei zile (câte trei în fiecare). Comunicările, intervențiile, discuțiile pe marginea subiectelor expuse sunt publicate integral în 500 și mai multe pagini, „Caietele de la Putna”, editate anual de Fundația „Credință și Creație” la Ed. „Nicodim Caligraful”, Mănăstirea Putna. Ediția din anul acesta a fost deosebită prin două date aniversare – 105 ani de la nașterea Maicii Benedicta și un secol al pictorului Paul Gherasim. Ca și la edițiile precedente colocviul a fost onorat de personalități de prestanță în cultura românească – academicienii Ion Pop, Mircea Martin, Ștefan Afloroaei, Eugen Munteanu, Rodica Zafiu. Printre profesorii universitari, cunoscuți de la edițiile precedente i-am întâlnit pe Gheorghită Geană, cu o comunicare captivantă despre transumanță (păstoritul la români), Lucia Cifor de la Iași, scriitorul Adrian Alui Gheorghe, iscusit moderator, basarabeni Mihai și Maria Șleahțișchi (Chișinău), scriitorul Lucian Vasiliu, director fondator al revistei „Scriptor”, un veșnic „tânăr și fericit” exponent al „Junimii” ieșene, criticul de artă

Oliv Mircea, pictorul prof. universitar Dacian Andone din Timișoara, cu rădăcini la Ceahorul Bucovinei, reputatul specialist în arta restaurării Dan Mohanu, cercetătoarea dr. Cristina Cojocaru, regizorul „Revoluției modelelor”, Cristina Chirvasie, tinerii Traian Geană și Teodor Zaica...

Un regal al mărturisirilor despre pictorul creștin Paul Gherasim

Încărcată de substanțiale comunicări privind transmiterea moștenirii spiritual-culturale tinerei generații, prima zi a colocviului Fundației „Credință și Creație”, la Putna, a început de dimineață și s-a încheiat seara târziu cu evocarea pictorului creștin Paul GHERASIM. Personalitatea și creația artistului au constituit centrul de gravitație al discuțiilor la masa rotundă cu genericul „Paul Gherasim 100”, moderată de criticul de artă Oliv Mircea. Dar nu numai datorită centenarului de la naștere, ci valoarea sa de creator și inovator cu rădăcini adânci în tradiția românească îl țin viu în inima Mănăstirii. Portretul de artist cu vocație creștină și fiu al Bucovinei a fost creionat la deschiderea expoziției de părintele Arhimandrit Melchisedec, care l-a cunoscut mai întâi prin academicianul Dan Hăulică. „E o cinste să-l găzduim”, a recunoscut starețul Putnei. Drept confirmare regizorul Cristina Chirvasie a demonstrat un film din colecția „Revoluția modelelor”, fondat pe lucrările și cugetările pictorului, în care îl vedem luminând în miresme, în culoare, în cuvânt...

Profesorul universitar Dan Mohanu, un specialist de elită în arta restaurărilor, a vorbit despre Paul Gherasim ca om al bisericii, evocând momentele când i-a stat alături sub „cupola de lumină la restaurarea Mănăstirii Stavropoleos. Lecția de noblețe a comemorativului a fost dezvăluită de prof. Ioan Bizău. Părintele Marius Pandele, curatorul expoziției de la Putna, l-a prezentat pe pictor ca mărturisitor al Logosului. Gânduri de o rară expresivitate pe marginea moștenirii lui Paul Gherasim au relevat criticii de artă Doina Mândru și Dana Priotesa. Despre picturala de suflet a îndrumătorului grupului „Prolog” a vorbit pictorul

*Arhimandritul Melchisedec Velnic,
starețul Mănăstirii Putna, deschide lucrările Colocviului*

Dacian Andoni. Sincer, în cuvinte puține, au exprimat gânduri profunde discipolii din tânăra generație - Teodor Zaica, Mircea Hristescu, Andrei Balan, precum și Mihai Pop, un admirator care-i popularizează opera. La 100 ani de la naștere și aproape un deceniu de la moarte, pictorul Paul Gherasim își trăiește nemurirea la Mănăstirea Putna.

Laudă truditelor întru transmiterea moștenirii sfântului ierarh Dosoftei!

Astă toamnă spiritualitatea românească a celebrat o monumentală aniversare. La 26 octombrie s-au împlinit patru veacuri de la nașterea Mitropolitului Moldovei, eruditul Dosoftei. A doua zi a sesiunii, Colocviul de la Mănăstirea Putna a culminat cu cinstirea moștenirii înaltului ierarh și primului poet al literaturii române prin lansarea volumului „Mitropolitul Dosoftei. OCTOIH, Iași, 1683-1683, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, și Ed. „Mitropolit Iacov Putneanul”, 2025, tipărit pentru prima dată la Putna.

Arhimandritul dr. Dosoftei Dijmărescu prezentând o publicație în cadrul colocviului

După prezentarea volumului de Arhim. dr. Dosoftei Dijmărescu, despre personalitatea Mitropolitului Dosoftei, primul și cel mai mare poet român de până la EMINESCU, au vorbit moderatorul, prof. Eugen Munteanu care a prefăcut ediția, și ieșenii, membri ai echipei osârduitoare la editarea excepționalei lucrări - coordonatoarea Editurii Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Lilia Iacob, profesorii universitari Mădălina Ungureanu și Iosif Camară, asistați de dr. Eugen Munteanu, care au recunoscut că îl iubesc atât de mult pe Dosoftei, încât exagerează când vorbesc despre personalitatea Mitropolitului. Cert e că era un poet desăvârșit și un incomparabil poliglot. Bunăoară, Octoih-ul a fost tradus din greacă, textul mergând cuvânt în cuvânt, respectându-se cu strictețe tehnica originalului. A fost și un liturghist perfect. S-au făcut referiri la traducerile lui Dosoftei din greacă și slavonă, precum și la creația originală, pătrunsă de muzicalitate, s-a pus accentul pe valoarea literară a operei lirice, provocarea venind de la întrebarea ce a fost și este astăzi mai mult Dosoftei- o conștiință religioasă sau literară.

Un viu interes a prezentat intervenția părintelui Alexie Cojocaru, bibliotecarul Mănăstirii, despre cercetările sale pe parcursul lucrării la teza de doctorat. Părintelui Alexie i se datorează găsirea originalului Octoih-ului, pus în cea mai bună rânduială de profesorii ieșeni. Astfel, fără a semăna pe ogorul moștenirii lui Dosoftei, prin darul primit de la Putna, culegem minunatul rod poetic al marelui înțelept. E o mare bucurie să ne atingem măcar cu privirea de aceste bijuterii creștin- literare, dar și mai mare e fericirea să le ținem în mână, să le primim în dar pentru a le aduce acasă, a le avea aproape de suflet, conștienți că sunt și ale noastre.

Am bățut toaca, vorbind despre rolul muzeelor în creșterea noastră românească

A doua zi, seara târziu, în sesiunea a VII-a de comunicări a Colocviului, dedicat moștenirii spiritual-culturale și noilor generații, am vorbit despre „Muzeul, ca instituție de creștere românească a tinerei generații din nordul Bucovinei”. E un subiect ce pare a fi poate prea banal pentru cei care nu știu ce înseamnă să trăiești într-un teritoriu înstrăinat de țară. După ce am fost purtați de conferențiarilor anteriori prin sferele înalte ale literaturii, prin universul moștenirii Noului Testament, a fost destul de complicat să transmit mesajul dorit, abordând o temă atât de simplă la prima vedere. Nu e ușor să vorbești despre ceea ce iubești, despre lucruri dragi și scumpe. Există o teamă că nu vei fi înțeles, că vei scăpa din vedere ceva foarte important. Așa am simțit și am pățit și eu, însă cine a avut răbdare și interes să ne cunoască a înțeles de ce la românii din nordul Bucovinei există o pasiune fascinantă pentru muzee. Aproape în toate școlile din localitățile românești sunt amenajate spații cu exponate de referință - expresie a istoriei și vieții de odinioară. Cunoșc români din comunele Borian, suburbia Sadagura, Voloca și alte localități, care au deschis muzee în casele lor. Și cei plecați pentru totdeauna de acasă au luat cu ei o scântie dim vatra străbună: un petec de pânză cusut cu altițe, un covoraș, o farfurie, o lădiță pictată cu inima tricoloră...

Nestins, duhul lui Eminescu la colocviile Putnei

Deși despre Eminescu s-a vorbit mai profundat în ziua a treia, când și-a ținut comunicarea prof. universitar Cristina Paladian, șeful Catedrei de Filologie Română și Clasică, UNC, duhul eminescian a predominat tutelar și această ediție a Colocviilor PUTNEI. Altfel nici nu se poate la un asemenea regal al Fundației „Credință și Creație”, patronată de academ. Zoe Dumitrescu Bușulenga, reper exegetic și model de slujire supremă Poetului nostru național. Atunci când vorbim despre transmiterea moștenirii culturale totul respiră cu spiritul de jertfă al Poetului, care pleda fierbinte pentru unitatea națiunii române. I s-a simțit respirația de la bustul din proximitatea clopotului Buga, ce veghează visul tinereții sale la un mare viitor, până la „Monumentele lui Mihai Eminescu la Cernăuți”, prezentate de dr. Cristina Paladian ca șimboluri ale conștiinței culturale românești. Dar nici la alți conferențieri, indiferent de tematica expunerii, n-au lipsit trimiterile la Eminescu. Mă refer la cercetătoarea dr. Carmen Brăgaru, care, vorbind despre mesajul lui Ion Pilat către cititori, a nuanțat cât de mult îl adora pe Eminescu. Cu gândul la cel mai iubit dintre „junimiști” l-am ascultat pe scriitorul Lucian Vasiliu din Iași, fondatorul revistei „SCRIPTOR”. Și Ala Sainenco, directorul Complexul Memorial „Mihai Eminescu” de la Ipotești, orice subiect ar trata, doar cu prezența ei ne aduce aminte de Poetul în care ne regăsim partea cea mai bună a tot ce ne definește ca români.

Clipe de revelație divină la biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți

După trei zile de discuții și mărturisiri despre transmiterea moștenirii spiritual-culturală tinerei generații, participanții la colocviu au peregrinat prin spații sacre ale Bucovinei, prin locuri unde de secole se păstrează cel mai valoros patrimoniu național. Îndrumați de duhul Putnei, însoțiți de părintele Arhimandrit Dosoftei Dijmărescu, am ajuns la Pătrăuți. Aici rezistă, înălțată deasupra vremurilor, Biserica

Dr. Teodora Stanciu, președinta Fundației „Credință și Creație”, București, și scriitorul Adrian Alui Gheorghe, Tg. Neamț

„Înălțarea Sfintei Cruci”, ctitorie ștefaniană, marcată de câteva superlative: cea mai veche biserică păstrată dintre sfintele lăcașe ale lui Ștefan cel Mare; cel mai vechi lăcaș ortodox monument UNESCO din România; cea mai veche biserică din Moldova, construită în stil moldovenesc, cu picturi interioare și exterioare, păstrate în forma lor originală până în zilele noastre. Din 2022 Biserica a revenit la statutul inițial de mănăstire, obștea monahală având în prezent șase maici. Pelerinii sunt întâmpinați de maica Teodora, care îndeplinește și misiunea de ghid, povestind cu smerită mândrie despre relicvele locului. „De aici, din curtea Bisericii noastre s-a inspirat marele Brâncuși, când a creat „Masa Tăcerii”, ne-a atras atenția maica Teodora, într-o clipă de repaos revelator, îndreptându-ne privirile la rotunda măsuță de piatră, cu simbolice scaune (pietre mici, poate de la facerea lumii) în jurul ei. Coamele Pătrăuțiului pierdute în orizont, istoria de mai mult de jumătate de mileniu a Bisericii „Înălțarea Sfintei Cruci”, ne face să-i dăm crezare. Or, Biserica ortodoxă din Pătrăuți Sucevei, de doi ani revenită la statutul de mă-

năstire, este cea mai veche ctitorie a lui Ștefan cel Mare – prima și unica mănăstire de maici înălțată de Sfântul Voievod Ștefan. Se presupune că, aflându-se aproape de cetatea de scaun a Domnitorului, a fost înființată pentru maici și ca loc de îngrijire a răniților din luptele de apărare a capitalei Moldovei. De-atunci, timp de secole, chiar și în timpuri când a fost jefuită și părăsită, Biserica a apărut sufletele românilor, tămăduind rănile necredinței. Citim la intrarea în Biserică: „Io Ștefan Voievod, Domn al Țării Moldovei, fiul lui Bogdan Voievod, a început să zidească această mănăstire în numele Sfintei Cruci în anul 6995 (1487) luna iunie ziua 13”.

Timpuri cumplite trăim și acum, însă renașterea acestor sfinte odoare ale credinței stăbune (prin încetinită, dar competentă restaurare) e un semn că Dumnezeu nu i-a părăsit pe români. Poate nu pe potrive valorii ei, totuși Biserica din Pătrăuții Sucevei este în atenția lumii, fiind înscrisă în 1993 în patrimoniul UNESCO. Maica Teodora ne-a povestit din istoricul mănăstirii, ca dovadă că a fost obște monahală de maici evocând faptul că pe crucile din cimitir s-au găsit numai nume de femei. Ca și la alte străvechi ctitorii ștefaniene aflate în restaurare, în curte a fost construit un paraclis de lemn unde se oficiază sfânta liturghie.

Distrugerea tencuielilor denotă anii de prădare, atacuri jefuitoare de către cazaci. Cea mai veche biserică a supraviețuit timpurilor datorită lucrărilor salvatoare în momente mai blânde pentru credința ortodoxă. Bunăoară, la începutul sec. XVIII lăcașul a fost restaurat de Episcopul Calistru de Cernăuți. În vremurile noastre au fost restaurate turla și acoperișul clopotniței, lucrările începând sub supravegherea ÎPS Pimen.. Un rol benefic l-a avut preotul Gabriel Herea, care a slujit începând din 2003 și a contribuit imens la popularizarea valorii artistice și duhovnicești a Bisericii. Relatările maicii Teodora au fost completate de membrii grupului participanți la colocviu, specialiști în restaurare și arta bisericească, dr. Dan Mohanu și Cristina Cojocar, de la care am aflat detalii importante în legătură cu picturile exterioare ale lăcașului.

Cu dor de pace, la Dragomirna, măreț altar de mângâiere creștină

Urmând itinerarul pelerinajului prin locuri sfinte din Bucovina, aproape de amiază am ajuns la Mănăstirea Dragomirna din satul Mitocu Dragomirnei. Deși mulți dintre noi nu s-au aflat prima dată aici, cu toții ne-am oprit, stând câteva minute încremeniți în fața minunii de piatră, care de patru secole domină cerul și pământul. Vocea monahiei Magdalena ne-a readus la realitate din divine reverii la timpurile când umblau sfinții pe pământ și înălțau la ceruri altare de rugăciune și de mângâiere. Maica Magdalena, eruditul ghid al Mănăstirii, ne-a propus să intrăm mai întâi în biserică mică, ctitorită de Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Anastasie Crimca la 1602. Biserica este deosebită mai ales datorită faptului că poartă hramul a trei sfinți - Enoh , Ilie și Ioan Teologul. Aceștia sunt neadormiții sfinți care au apărut Mănăstirea în toate timpurile de restriște, îndeplinindu-se legământul lăsat de ctitorul Anastasie Crimca: „Nimeni niciodată să nu închidă și să nu închine ctitoria sa altor mănăstiri din afara Țării „. Ca ecou al acestui testament, au răsunat cuvintele maicii Magdalena să fim trezi.

Neadormiții patroni au apărut Dragomirna, ne-a repetat de câteva ori maica ghid, relatările fiindu-i completate de membrii grupului nostru, reputatul istoric al Bisericii Ortodoxe Române, prof. George Enache, specialiști competenți în arta restaurării picturii murale, cum este prof. Dan Mohanu, și cercetătoarea specializată în arta românească medievală de tranziție spre modern, istoricul de artă dr. Cristina Cojocar. Povestind că Anastasie Crimca a fost un ardent și sincer unionist și că crezul său a fost unirea românilor, dr. Cristina Cojocar s-a referit la atitudinea Mitropolitului față de Mihai Viteazul: „A crezut în unire și l-a admirat pe Mihai Viteazul, iar după eșecul Voievodului s-a retras în menirea-i de ctitor al Dragomirnei...”. Podoaba turnului cu sculpturi de piatră ne amintește de „Trei Ierarhi” de la Iași. Biserica mare, zidită la 1609, cu hramul Pogorârea Sfântului Duh, este bogat pictată în interior de patru călugări zugravi, rânduiți

de ctitorul Crimca, - Popa Crăciun, Ignatie, Matieș și Grigorie. Se știe că la Dragomirna a fost o vestită școală de pictură religioasă.

În pronaosul Bisericii "Pogorârea Sfântului Duh" este înmormântat mitropolitul Anastasie Crimca. Știam, dar am tresărit cu un înălțător fior, când s-a pomenit și numele domnitorului martir Miron Barnovschi, care stă alături de mitropolitul Crimca drept mare ctitor al Mănăstirii. Acest domnitor cu rădăcini în pământul nostru, născut la Toporăuți, este primul ziditor de sfinte lăcașe fortificate în Moldova. El a ridicat, după cum atestă inscripțiile, uriașul zid cu puternice turnuri în jurul mănăstirii. Om cu frică de Dumnezeu, după cum ni-l descrie cronicarul Miron Costin, Domnitorul a fost decapitat de turci – pentru credința creștină, dar și pentru refuzul de a jefui poporul. Dorința i-a fost să fie înmormântat la Dragomirna, dar, aduse în țară, osemintele i-au fost depuse la ctitoria sa, Mănăstirea Barnovschi din Iași. Cu acest nume ni se așterne încă o punte, un temeinic pod de piatră, de la Dragomirna la Toporăuții lui Barnovschi, de acasă - Suceava, acasă – Cernăuți.

La final împletim cununa mulțumirilor

De fapt, mulțumiri și aplauze au răsunat după fiecare comunicare. E imposibil de le cuprins pe toate câte au întregit programul ediției a XIX-a, dedicate acestei mari datorii de transmitere a moștenirii spiritual-culturală noilor generații și, totodată, e riscant de evidențiat pe cineva aparte, deoarece fiecare participant a venit cu ceva important și de valoare. Voi consemna în acest context doar câteva momente: lansările albumelor „100. Paul Gherasim, pictor”, „Alexandrina Cernov (1943 – 2024)”; a volumelor „Caietele Putnei” și „Bucovina neînfrântă”. De asemenea, merită atenție faptul că în fiecare zi a avut loc și câte o masă rotundă, ceea ce a permis o desfășurare mai largă a schimbului de opinii – „Paul Gherasim 100”, „Moștenirea spiritual-culturală a Sfântului Ierarh Dosoftei”, „Andre Scrima, 100 de ani de la naștere. Timpul Rugului Aprins”.

La final, doamna Teodora Stanciu,

președintele Fundației „Credință și Creație”, în tandem cu Oana Enăchescu, purtătoare de grijă pentru buna organizare și desfășurare a Colocviului, a dat citire numelor tuturor participanților, începând cu reprezentanții obștii monahale Putna (părintele stareț Arhimandrit Melchisedec, arhim. Dosoftei Dijmărescu, arhim. Hrisostom Ciuciu, protos. Gherasim Soca...), continuând cu teologi, slujitori ai altarelor, cu membri ai Academiei Române, profesori universitari, scriitori, critici de artă, pictori, regizori, cercetători în diverse domenii ale istoriei, culturii, religiei, artelor... După cum a menționat și scriitorul Adrian Alui Gheorghe, „De miercuri până vineri am adunat o bibliotecă de idei vii, ne-am acordat timp cu generozitate și răbdare, devenind dependenți de acest Colocviu”. Toți au meritat un cuvânt aparte de mulțumire, primit și din partea cucernicului stareț Melchisedec Velnic, care, pe parcursul a trei zile, a fost prezent la toate sesiunile, cu binecuvântare și concluzii inspiratoare. Părintele Melchisedec nu uită nici de românii din nordul Bucovinei

și ne ține în paza rugăciunii. „Dacă vrei să vă aprindeți dragostea de românii de dincolo, trebuie să mergeți și să vedeți. Toate satele de pe Valea Siretului sunt muzee în aer liber, românii de acolo au un pronunțat simț al proprietății”, spune Arhimandritul Melchisedec, vrednicul străjer al ctitoriei lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

În a patra zi, participanții la colocviul dedicat acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Monahia Benedicta, au pășit dincolo de linia orizontului subiectelor puse în discuție, aprofundându-se cu pașii, cu ochii, cu mintea și inima la rădăcini, de unde pornesc izvoarele culturii și ale moștenirii de care ne bucurăm astăzi, conștienți de datoria de a o transmite generațiilor tinere. E o tradiție temeinic înrădăcinată în istoria colocviilor Mănăstirii Putna, ca fiecare ediție să finalizeze cu un pelerinaj prin locuri sfinte, locuri unde găsim răspuns la întrebările cine am fost, cine suntem, de unde venim... Dar, mai ales, ne pun pe gânduri, ne plasează într-o oază de liniște pentru a medita și la cea mai vitală întrebare: „Încotro ne îndreptăm în goana nebună a zi-

lelor noastre, mergem spre lumină ori ne scufundăm și mai rău în întuneric?”. Și e atât de paradoxal să descoperim că din negura timpului, din întunecimea veacurilor, ne vine lumina, așa cum am simțit în Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci” din Pătrăuți sau urcând treptele mântuirii în Biserica Mare „Pogorârea Sfântului Duh” a Mănăstirii Dragomirna, sau ascultând ecoul veacurilor apuse în cetatea de scaun a Sucevei. Ajungând în aceste locuri purtătoare de istorie și comori arhitectonice, de mare folos pentru a pătrunde în miracolul lor ne-au fost intervențiile specialiștilor – prof. univ. dr. Dan Mohanu, personalitate versată în domeniul restaurărilor, și prof. Cristina Cojocaru, cercetător științific în pictura secolelor XVIII-XIX, care, ca și la edițiile precedente au avut prilejul să-și extindă și să ne demonstreze pe viu temele de acasă, pregătite pentru acest colocviu. Relatările lor, completate și de istoricul George Enache ne-au ajutat să pătrundem în mesajul picturilor, îmbogățindu-ne cunoștințele despre viața și opera ctitorilor Mănăstirii Dragomirna, fapt pentru care le suntem recunoscători.

Irina AIRINEI

Universitatea de Vară „Izvoru Mureșului” – Ediția XXII –

În perioada 15-19 octombrie 2025, Universitatea de Vară „Izvoru Mureșului” a organizat cea de-a XXII-a ediție, aducând în prim-plan un amplu program de activități culturale și dezbateri, toate dedicate păstrării și promovării identității românești. Evenimentul, organizat de Forumul Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș, Centrul European de Studii Covasna-Harghita (Sf. Gheorghe), Centrul European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române (București), Centrul de Cercetări și Studii Regionale (Târgu Mureș), cu binecuvântarea Episcopiei Ortodoxe a Covasnei și Harghitei, a fost un prilej de întâlnire pentru românii din comunitățile istorice, diaspora, dar și pentru autoritățile și experții din România implicați în acest domeniu.

În data de 16 octombrie 2025, a avut loc deschiderea oficială a lucrărilor Universității de Vară „Izvoru Mureșului” - Ediția XXII, în Sala „Constantin Stere” a Senatului României. Evenimentul a adus împreună români din țară și din comunitățile istorice, facilitându-ne comunicarea. Ceremonia a debutat cu intonarea Imnului Național și cu rugăciunea „Tatăl Nostru”, rostită de preotul Ciprian Bilețchi din Maramureșul Istoric, care a evocat importanța credinței și continuității a românilor oriunde s-ar afla.

Prof. univ. Lucian Săcălean, Președinte al Centrului de Cercetări și Studii Regionale (Târgu Mureș) și moderator al primei sesiuni, a mulțumit Secretariatului General al Guver-

Participanți la Universitatea de vară (de la stânga la dreapta): Vasile Rauț, președinte al Societății „Golgota” din Cernăuți, Anatol Popescu, președinte al Asociației „Basarabia” a românilor din regiunea Odesa, scriitoarea Maria Toacă, președinta Societății „Doamnele Române” din Cernăuți, publicista și editoarea dr. Irina Airinei, București, Ion Iovcev, fostul director al singurului liceu de limba română în grafie latină din Tiraspol

nului pentru sprijinul acordat în organizarea evenimentului și tuturor participanților, subliniind că Universitatea de Vară este un pilon al promovării culturii și identității românești în rândul tinerilor și al comunităților istorice.

Au mai luat cuvântul, printre alții, Președintele Senatului, Mircea Abrudean, care a subliniat importanța identității naționale, lim-

bii și culturii românești, atât în România, cât și în diaspora, adresând un mesaj cald de bun venit participanților și evidențiind rolul educației și al dialogului cultural în consolidarea comunităților românești.

Senatorul Ionel Carp a apreciat efortul comun necesar pentru a aduce împreună românii de pretutindeni și pentru a promova valorile naționale în context european.

Doamna deputat Alina Gorghiu a vorbit despre demnitate, statul de drept, apărarea drepturilor omului, subliniind responsabilitatea fiecăruia în consolidarea societății și în promovarea valorilor autentice ale națiunii.

Ministrul Educației și Cercetării, Daniel David, prezent printr-un mesaj video, a evidențiat sprijinul statului pentru românii de pretutindeni prin burse, biblioteci în limba română și proiecte educaționale menite să consolideze legătura cu țara de origine.

Deputatul Petru Frunze (Rep. Moldova) a vorbit despre proiectele strategice de dezvoltare din Republica Moldova, despre sprijinul României în procesul de integrare

europenă și despre importanța consolidării legăturilor economice și culturale între cele două state.

Doamna deputat Dumitrița Gliga, Președinte al Comisiei Permanente Reunite pentru relația cu UNESCO, a abordat contextul geopolitic regional, securitatea națională și importanța forțelor armate, evidențiind rolul României în menținerea stabilității și protejarea comunităților românești din regiune.

Prof. univ. dr. Radu Carp, prieten al Universității de Vară, a evidențiat diferențele dintre inițiativele altor țări pentru promovarea culturii naționale și cele românești, subliniind importanța evenimentelor de acest tip pentru identificarea și soluționarea problemelor comunităților românești de pretutindeni.

Dragoș Burghelia, Președintele Forumului Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș, unul din organizatorii principali, a subliniat importanța desfășurării ediției speciale la Palatul Parlamentului și a mulțumit participanților din afara țării. El a mulțumit și Episcopiei Ortodoxe Române a Covasnei și

Harghitei. A vorbit despre legătura atât de importantă cu frații români de pretutindeni.

În a doua parte a zilei, lucrările au fost moderate de Dragoș Burghelia și au inclus intervenții detaliate ale mai multor vorbitori: Iurie Calestru, deputat în Parlamentul din Republica Moldova, a prezentat proiectele strategice de dezvoltare și infrastructura de legătură cu România, subliniind cooperarea bilaterală și inițiativele culturale comune.

Corneliu Prepeliță, specialist principal Direcția Educație Ungheni, a vorbit despre istoria Mitropoliei Basarabiei, despre importanța educației în limba română și despre realizările proiectelor bilaterale pentru copii și tineri, subliniind evenimentul istoric major de înlăturare a sârmei ghimpate de la Prut.

Prof. Ioan Huzău a prezentat istoria românilor din Transcarpatia, evidențiind importanța păstrării identității și limbii române în regiune.

Prof. Vasile Țiple, fondator al unui muzeu de istorie, etnografie și artă populară românească în localitatea Biserica Albă a subliniat proiectele de dezvoltare culturală și

educațională susținute de Departamentul Românilor de Pretutindeni.

O prezentă impunătoare au avut reprezentanții Republicii Moldova, care au mulțumit României pentru susținerea parcursului european al țării lor, accentuând imperativul Unirii cu Patria-mamă – România. Reprezentanții Republicii Moldova au prilej de sărbătoare – împlinirea a 15 ani de la dărâ-marea gardului cu sârmă ghimpată.

Cum scria, cu multă însuflețire, minunata Maria Toacă: „Comunitățile istorice din jurul României au fost prezentate într-un număr mai mare de români din Transcarpatia, despre care a vorbit prof. Ion Huzău, cunoscut și ca jurnalist. Președintele Societății «Golgota» a Românilor din Ucraina, Vasile Rauț, a folosit minutele acordate pentru a face cunoscută starea panteonului românesc din cimitirul istoric din Cernăuți. Despre reducerea școlilor cu predarea în limba română și dificultățile cu care se confruntă concetățenii săi din sudul Basarabiei, regiunea Odesa, a vorbit liderul comunității Ana-

tol Popescu. Deosebit de interesantă a fost comunicarea jurnalistului Ervin Szucher despre sprijinul permanent și extraordinar de consistent acordat maghiarilor de pretutindeni de Ungaria. Protejarea etnicilor din afara țării este principala prioritate a statului maghiar. Noi nici nu visăm la asemenea ajutoare. Însă suntem recunoscători României pentru tot ce primim, pentru că o avem aproape, fiind și noi copiii ei.”

Preotul Ciprian Bilețchi a vorbit despre piedicile cu care se confruntă comunitățile ortodoxe românești din Ucraina, dorința acestora de a reveni sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române și importanța susținerii spirituale și culturale de către statul român.

Avocatul Eugen Pătraș, vicepreședinte al Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, a arătat care sunt soluțiile legale pentru susținerea comunităților românești din Ucraina,

inclusiv crearea unui ONG central dedicat comunicării cu autoritățile române și protejării drepturilor culturale și religioase, prezentând în mod extins întregul parcurs juridic pentru înființarea Bisericii Ortodoxe Române din Ucraina.

Senatorul Ionel Carp a răspuns propunerilor legale, promițând crearea unui nucleu de lucru pentru soluționarea problemelor comunității românești din Ucraina.

Prof. univ. dr. Radu Carp a abordat problematica identității românești în contextul conflictului Ucraina-Rusia, evidențiind influența externă asupra bisericilor ortodoxe de către factori de influență proveniți din Rusia.

Domnul Vasile Răuț mărturisea: „Președintele Dragoș Burghelia, un tânăr român energic, iubitor de Limbă, Tradiții și Credință, la invitația căruia s-au adunat pentru a discuta despre problemele actuale români din

tot spațiul românesc, a organizat și a moderat această importantă Conferință impecabil, împreună cu domnul prof.univ.dr. Lucian Săcălean, ambii dând dovadă de calități organizatorice și demonstrând că le pasă mult de românii din afara granițelor actuale ale României.

Noi, fiecare cu probleme diferite, dar care se cer rezolvate, am fost activi și avem o mare speranță că am fost auziți atât de conducerea României, cât și de frații noștri din Țară. Discuții aprinse, dovezi reale de încălcare a drepturilor românilor din afara granițelor, sfaturi și propuneri practice pentru rezolvarea acestor probleme, foarte necesare pentru păstrarea, dezvoltarea și promovarea Limbii, Tradițiilor și Credinței noastre Ortodoxe. După două zile de lucru intens, cu doar mici pauze, am înțeles că „sângele apă nu se face” și frații români din Țară nu ne uită. Însă e extrem de necesară implicarea mai activă în rezolvarea problemelor noastre a Statului Român. Acestea sunt așteptările noastre, a românilor din afara granițelor.”

Omul, Profesorul, Patriotul și Luptătorul pentru tot ce este românesc, Ion Iovcev, fost director al singurului liceu de limba română în grafie latină din Tiraspol, a rostit, cu lacrimi în ochi: Ne-am aflat mereu la răscrucea istoriei, între furtunile ce ne-au încercat ființa națională și lupta pentru a ne păstra limba, cultura și valorile noastre strămoșești. Privind înapoi la anii în care, împreună cu mulți dintre voi, am rezistat presiunilor ce ne amenințau identitatea. Îmi dau seama cât de mult contează să transmitem generațiilor viitoare zestrea noastră spirituală”. El a venit împreună cu fostul său elev, Leonid Sidorov, absolvent de studii superioare la Iași, care a rostit cuvinte la fel de tulburătoare despre vicisitudinile trăite ca elev în Transnistria, alături de iubitul său profesor.

Reprezentanți ai comunităților românești din Ucraina și Basarabia, precum Vasile Răuț,

Maria Andrieș și Anatol Popescu, au evidențiat problemele culturale și educaționale, lipsa recunoașterii oficiale a Zilei Limbii Române și necesitatea unui congres al românilor din Ucraina.

Prof. univ. dr. Ioan Sabău Pop a subliniat dificultățile întâmpinate de comunitățile românești și demagogia politică, amintind despre subiecte sensibile precum actualitatea Tratatului de la Trianon și dezbinarea din cadrul partidelor românești locale.

Prof. univ. dr. Dumitru Preda a felicitat organizatorii, evidențiind importanța unității și perseverenței românilor pentru succesul viitor al comunității naționale.

La finalul celor două zile de discuții productive am avut marea fericire de a fi spectatori ai unui concert de excepție în sala „C. A. Rosetti” a Parlamentului României, al grupului psaltic „TRONOS”, să admirăm vocea răsunătoare a părintelui Mihail Buca, precum și muzica înălțătoare a orchestrei Ministerului Apărării Naționale, dirijate de maestrul Aurel Gheorghiuță.

Într-adevăr, am trăit cu toții o mare emoție: aceea de a fi împreună, ca buni frați de sânge, de datini, de credință.

Constantin UNGUREANU

Masacrele de la Lunca și Fântâna Albă, din anul 1941

Anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța de către U.R.S.S.

Pe 23 august 1939, la Moscova a fost semnat un pact de neagresiune între Uniunea Sovietică și Germania, cunoscut ca Pactul Molotov-Ribbentrop. Acest pact conținea și un protocol adițional secret cu privire la sfere de influență și zone de interes ale celor două țări în Europa de Est. Partea sovietică a manifestat interes pentru Basarabia, iar partea germană și-a declarat dezinteresul față de acest teritoriu. Bucovina nu a fost menționată în acest protocol adițional.

La 26 iunie 1940, Uniunea Sovietică a cerut de la România, în mod ultimativ, cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei. România a fost nevoită să evacueze teritoriile revendicate și să le cedeze Uniunii Sovietice. În decurs de șase zile (28 iunie – 3 iulie 1940), România a cedat Uniunii Sovietice un teritoriu de 50.762 km² (inclusiv 6.262 km² în Bucovina), cu o populație de cca. 3.776.000 de locuitori¹. Atunci a fost ocupat și ținutul Herța din județul Dorohoi.

Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S., din 2 august 1940, a aprobat constituirea R.S.S. Moldovenești și includerea nordului Bucovinei, a județelor Hotin, Ismail și Akkerman din Basarabia, precum și a 8 din cele 14 raioane ale R.A.S.S. Moldovenești, în componența R.S.S. Ucrainene. Satele din fostul județ Dorohoi au fost incluse în componența Ucrainei Sovietice.

La 7 august 1940, printr-un decret al prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., s-a hotărât înființarea regiunii Cernăuți, prin includerea nordului Bucovinei, a județului Hotin și a ținutului Herța la R.S.S. Ucraineană. În regiunea Cernăuți, ucrainenii locuiau compact în partea de nord, în vestul și estul regiunii, românii locuiau mai ales în sudul regiunii.

Masacrul de lângă Lunca (6-7 februarie 1941)

În primul an de ocupație sovietică, de la care, iată, au trecut opt decenii și jumătate, mulți români din Basarabia, nordul Bucovinei și ținutul Herța au încercat să traverseze clandestin noua linie de demarcație, pentru a ajunge în România. Unii au fost împușcați la frontieră sau arestați de grănicerii sovietici și persecutați, alții au reușit să ajungă în România. Au fost și situații, când grupuri mai numeroase de oameni au forțat frontiera, pentru a ajunge în România. Bunăoară, la 19 noiembrie 1940, 40 de familii (105 persoane) din satul Suceveni, având 20 de arme și muniții, au forțat frontiera lângă Fântâna Albă. În confruntarea cu grănicerii sovietici, trei persoane au fost ucise, doi răniți au fost capturați, restul grupului a reușit să ajungă în România².

În luna ianuarie 1941, un grup de cca. 100 locuitori din Mahala și satele vecine au reușit să treacă granița și să ajungă în România.

1 *O istorie a românilor*, Cluj-Napoca, 1998, p. 257.

2 Ștefan Purici, Represiunile sovietice în Regiunea Cernăuți (anii '40 – '50 ai secolului al XX-lea), în *Analele Bucovinei*, 2/2001, p. 254.

După altă informație, în noaptea de 27 spre 28 ianuarie 1941, peste 150 de locuitori ai sateilor Mahala, Buda și Cotul Ostriței au încercat să treacă clandestin în România, dar au fost trădați de unul Marieș. În rezultat, doar o persoană (Ion Lizei) a reușit să treacă în România, unii au reușit să se salveze prin fugă, dar cei mai mulți au fost prinși și împușcați³.

La începutul lunii februarie 1941 s-a produs o confruntare dintre românii bucovineni și militari sovietici. În noaptea de 6 spre 7 februarie, cca. 400 persoane din satele Mahala, Buda, Cotul Ostriței, Boian și din suburbia Horecea⁴ au încercat să treacă granița în apropiere de satul Lunca, din ținutul Herța. Însă, când s-au apropiat de noul hotar, în apropiere de râul Prut, mulțimea de oameni a fost întâmpinată cu focuri de mitralieră de grănicerii sovietici. Mulți oameni au fost atunci împușcați și aruncați în 3 gropi comune. Doar 57 de participanți la marș au reușit să se salveze și să ajungă în România.

În timpul masacrului de la Lunca, 44 de participanți au fost prinși de trupele sovietice și arestați. Dintre aceștia, 12 au fost condamnați la moarte, iar ceilalți 32 au fost pedepsiți cu câte 10 ani de muncă silnică⁵. Petru Grior dă lista a 12 persoane (Boiciuc Ion, Bujeniță Florea, Cudla Ion, Eremie Toader, Guraliuc Ștefan, Guzma Petru, Medvidi Grigore, Moraru Vasile, Morărean Vasile, Tihon Vasile, Todorean Ion și Voronca Ilie) condamnate la moarte și a altor 38, care au fost condamnate la câte 10 ani de pușcărie⁶. La începutul războiului, o parte din cei condamnați se aflau la închisoarea din Cernăuți și, la ordinul comandamentului militar, au fost executați.

Comuna Mahala de lângă Cernăuți a fost cel mai afectată de deportările din iunie 1941. La 6

februarie 1941, din Mahala au plecat cca. 300 de persoane spre satul Lunca pentru a trece în România. La 13 iunie 1941, din comuna Mahala au fost deportate 579 de persoane în Siberia. Din satul Buda, 10 bărbați au fost împușcați la Lunca în februarie 1941⁷. Multe din persoanele deportate erau membri ai familiilor sau rude cu persoanele, care la începutul lunii februarie au încercat să treacă în România. Din acest sat este originară Anița Nandriș-Cudlea, care a publicat cartea cutremurătoare despre 20 de ani în Siberia.

Mărturiile lui Mihai Crăiuț despre tragedia de la Lunca

Mihai Crăiuț, unul din supraviețuitorii masacrului de la Lunca, își amintea, după zeci de ani, că la sfârșitul anului 1940 se zvonea că tinerii până la 40 de ani vor fi luați la armată. Prin luna ianuarie, în satele de pe lângă Cernăuți au apărut persoane, care promiteau să îi îndrumeze pe doritorii de a se refugia în România. Un prim grup din Mahala a plecat spre hotar în luna ianuarie, dar mai târziu se va afla că aceștia au fost împușcați lângă râul Prut. În seara zilei de 6 februarie, un grup de cca. 400 de persoane, în mare majoritate flăcăi și bărbați tineri, dar și 7 fete și femei tinere, s-au adunat lângă Cotul Ostriței cu scopul de a pleca în România. Era foarte frig și grupul de oameni au mers mai întâi pe gheața râului Prut, apoi au trecut pe malul drept în zona satului Mamornița. În continuare au mers de-a lungul râului, au ocolit Herța și s-au îndreptat spre satul Lunca. În dreptul satului Tărăsăuți, trecând un cot al râului Prut, au crezut că au ajuns în România. În acest timp au fost surprinși de grănicerii sovietici, care au început să tragă cu mitraliere din trei poziții diferite. Cei care au rămas pe malul drept al râului, nu au fost observați și au reușit să ajungă în România (doar 57 persoane). Restul au fost împușcați ori arestați de grănicerii sovietici⁸.

7 „Țara Fagilor”, 1993, p. 74-79; „Țara Fagilor”, 2001, p. 102-103.

8 Mihai Crăiuț, *Supraviețuitor al masacrului de la Lunca* (înregistrat de Octavian Voronca), în „Țara Fagilor”, 2001, p. 12-13.

3 Petru Grior, *Martirii de la Lunca*, în „Țara Fagilor”, Cernăuți – Târgu-Mureș, 2006, p. 158.

4 Mihai-Aurelian Căruntu, *Vremuri de bejenie*, în „Țara Fagilor”, 1993, p. 81.

5 Б.Ф. Холодницкий, М.В. Загайний, Б.Ф. Білецький, *Репресивні акції радянської влади на території Чернівецької області в 1940–1941 роках. Питання Історії України*, Чернівці, 1997, p. 221.

6 Petru Grior, *Martirii de la Lunca*, în „Țara Fagilor”, 2006, p. 159-160.

După mărturiile lui Mihai Crăiuț, în urma acestui masacu, aproximativ 300 de bărbați tineri și feciori au fost îngropați în 3 gropi comune, nu departe de râul Prut. În primăvara anului 1941, din cauza revărsării Prutului, locul unde se aflau gropile comune, a fost inundat. În vara anului 1941 a fost găsită doar o singură groapă, din care au fost deshumate 107 persoane. Cadavrele au fost depuse în curtea bisericii din Mahala și înmormântate în cimitirul satului, unde se păstrează și acum șirul de cruci albe⁹.

Dorința românilor de pe valea Siretului de a se repatria în România

În februarie 1941 a intervenit un dezgheț în relațiile româno-sovietice, ceea ce a permis reluarea negocierilor privind repatrierea românilor bucovineni și basarabeni. La 15 februarie 1941 și-a reluat lucrările comisia de repatriere din Cernăuți. La începutul primăverii s-a răspândit zvonul că locuitorii au primit dreptul să părăsească în mod legal regiunea și să se repatrieze în România. Această veste s-a răspândit repede mai ales în satele românești de pe valea Siretului, iar mulți români s-au prezentat la autoritățile raionului Hliboca cu cereri de repatriere. Românii bucovineni sperau că vor putea legal să plece în România, așa cum au beneficiat de acest drept germanii din nordul Bucovinei. Românii de la poalele Munților Carpați evident nu cunoșteau despre masacu care s-a produs chiar la începutul lunii februarie lângă satul Lunca.

În realitate, nu se luase o decizie oficială despre repatrierea românilor din nordul Bucovinei, ci reprezentanții autorităților sovietice și provocatori au răspândit zvonul, pentru a afla atitudinea populației băștinașe față de puterea sovietică și a identifica persoanele neloiale față de regim. Deoarece locuitorii din satele românești nu cunoșteau rusa sau ucraineana, cererile pentru plecare în România au fost completate de către reprezentanți ai consiliilor sătești. Situația incertă a acestor români a creat

o atmosferă tensionată, care a atins apogeul la sfârșitul lunii martie.

La 26 martie 1941, români de pe valea Siretului s-au adunat în orașul Storojineț și au înaintat autorităților raionale cererile de plecare în România. În jurul orei 10, mulțimea de oameni s-a adunat la reședința Sovietului raional, fosta prefectură. În fața mulțimii s-a adresat Vasile Luca, unul din militanții Partidului Comunist Român, care în anul 1940 s-a stabilit în U.R.S.S., iar în ianuarie 1941 a fost ales deputat în Sovietul Suprem al R.S.S. Ucrainene din partea regiunii Cernăuți. Mai multe femei au solicitat să li se primească cererile de plecare în România, fiindcă nu mai pot face față la dările și impozitele impuse de autorități. Oamenii din mulțime strigau că sunt gata să lese casele, averea vitele și tot ce aveau, doar să poată pleca liber în România. Însă, Vasile Luca a spus următoarele: „Îmi dau seama că aici pe plaiurile frumoase ale Bucovinei, circulă mulți spioni, dușmani și diversioniști care v-au băgat în cap povestea aceasta cu plecatal în România. Eu vă întreb ce vreți să faceți în România, țară care aproape că nu mai există și vă spun eu aicea că în curând nu va exista deloc!? Doriți să mergeți în România să munciți pentru boieri și burghezie? Ce, nu i-ați îngrășat destul? Vreți să se îngrășe și mai tare din munca voastră? Vreți să fiți exploatați în continuare, nu ați fost exploatați destul?”¹⁰. Această cuvântare a lui Vasile Luca a infuriat și mai mult mulțimea. Oamenii erau decise să lase casele, pământul, animalele și averea, doar să trăiască în libertate. Deoarece nu au obținut de la autorități un răspuns pozitiv, oamenii au hotărât atunci să se adune pe 1 aprilie pentru a pleca în România. Peste două zile, la 28 martie, cca. 400 de persoane au participat la o adunare în Pătrăuți de Jos, unde s-a stabilit de asemenea ziua de 1 aprilie pentru plecare în România¹¹.

10 Vasile Ilica, *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei*, Oradea, 2003, p. 71.

11 Ștefan Purici, *Românii din Regiunea Cernăuți și represiunile sovietice*, în *Drama românilor din Regiunea Cernăuți*, coord. Alexandrina Cernov, Mănăstirea Putna: Ed. Nicodim Caligraful, 2019, p. 30.

9 Mihai Crăiuț, *Supraviețuitor al masacrului de la Lunca*, p. 14.

Tragedia de la Fântâna Albă (1 aprilie 1941)

În dimineața zilei de 1 aprilie, cca. 1.500 de români din satele Pătrăuți de Sus, Pătrăuți de Jos, Cupca și Suceveni s-au adunat în curtea bisericii din Suceveni, au luat prapore și trei cruci pe care au atârnat ștergare albe și au pornit în coloană spre Hliboca. În centrul raional au venit și locuitori din alte sate învecinate. Reprezentanții organelor raionale au refuzat să primească cererile de repatriere în România și au îndemnat mulțimea să se împrăștie, dar oamenii erau hotărâți să treacă hotarul. După plecarea din Hliboca, mulțimea a fost urmărită la distanță de 1-1,5 km de soldați călări. Coloana de cca. 2.000 de persoane s-a întors spre Suceveni, apoi a parcurs cca. 8-9 km un drum de pădure și s-a apropiat de Fântâna Albă. Grăniceri sovietici au încercat să oprească mulțimea, dar oamenii pașnici au continuat marșul spre frontieră.

Către seară, coloana a ajuns într-o poiană, la 2 km de hotar, numită Varnița. Pe trei laturi ale poienei se găseau tranșee proaspăt săpate, unde se aflau grăniceri și soldați înarmați. Când coloana a ajuns la cca. 100 m de grupa de soldați, un ofițer sovietic a somat mulțimea să se oprească. Însă, chiar dacă cei din față s-au oprit, mulțimea era împinsă din spate. Oamenii nu credeau că se va trage într-o mulțime atât de mare și au continuat să înainteze. Atunci mulțimea a fost întâmpinată de grăniceri cu focuri de mitralieră, care trăgeau din mai multe direcții. Au căzut secerăți de gloanțe mai ales bărbați tineri din fruntea coloanei. Foarte mulți oameni au fost răniți și s-au împrăștiat prin pădure. Nu se cunoaște câte persoane au fost împușcate în apropiere de Fântâna Albă, se estimează o cifră de cca. 200 de oameni. O parte din cei împușcați au fost îngropați în câteva gropi comune de lângă pădurea din Fântâna Albă¹².

De asemenea, la 1 aprilie, în jurul orei 19, un grup de circa 100-120 de locuitori ai satorilor Carapciu, Iordănești și Prisăcăreni au fost

atacați la marginea satului Suceveni, 24 dintre aceștia fiind uciși, iar alți 43 răniți¹³.

După evenimentul tragic de la 1 aprilie 1941, mulți participanți și membri ai familiilor au fost arestați, represați și deportați în Siberia sau Kazahstan. Un număr de 22 de oameni au fost acuzați că au instigat la organizarea manifestației de la 1 aprilie 1941. Grijincu Vasile a fost condamnat la moarte, iar soția lui și 8 copii au fost deportați în Kazahstan. 16 persoane (Vasca Ilie, Grijincu Vasile, Pojoga Nicolae, Onifriciuc Vasile, Dăca Ilie, Motrescu Nicolae, Dăca Teodor, Pojoga Simion, Boiciuc Ioan, Comarița Teodor, Pojoga Gheorghe, Cuciureanu Ilie, Popescu Gheorghe, Coroamă Constantin, Popescu Ioan și Pojoga Petru) au fost condamnate de un tribunal militar la 10 ani de muncă silnică, alte 5 persoane (Dugan Orest, Schipor Petru, Zmoșu Vasile, Clinger Teodor și Crâsneanu Cosma) au fost condamnate la 8 ani de muncă silnică. Din totalul de 22 de persoane condamnate, 19 au murit în lagăre și doar trei (Vasca Ilie, Dăca Teodor și Dugan Orest) s-au întors acasă în anul 1961¹⁴.

Amintirile unor supraviețuitori ai evenimentului de la Fântâna Albă

Unul din supraviețuitorii acestui masacu, Gheorghe Mihailuc din Dimca, după câteva zeci de ani a povestit detalii despre evenimentul de la Fântâna Albă: „Am fost martor ocular și am văzut cum s-au desfășurat lucrurile. A fost un adevărat masacu, un genocid. Varnița, locul numit astfel la marginea pădurii dinspre Fântâna Albă, mi-a rămas în amintire ca un simbol al barbariei. ... Ucigașii au așteptat cu degetul pe trăgaci, până când mulțimea a ieșit la lizieră. Era o acalmie prevestitoare de rele. ... Deodată, liniștea a fost spartă în cioburi de groaznicul glas al armelor. ... În învălmășeală m-am pierdut de fratele meu. Întregul câmp era o spaimă, oamenii cădeau ca frunzele de brumă... Soldații trăgeau fără întreprupere, cu precădere în grupurile compacte. ...”¹⁵.

12 Constantin Ungureanu, *Represiunile din regiunea Cernăuți în perioada iunie 1940 – iunie 1941*, în „Revista de Istorie a Moldovei”, nr. 1-2 (125-126), Chișinău 2021, p. 57-58.

13 Ștefan Purici, *Represiunile sovietice în Regiunea Cernăuți (anii '40 – '50 ai secolului al XX-lea)*, p. 256.

14 Vasile Ilica, *Martiri și mărturii din nordul Bucovinei*, Oradea, 2003, p. 84-85.

15 Gheorghe Mihailuc, *Fântâna Albă, tristă amintire*, în „Țara Fagilor”, 1995, p. 116.

Informații interesante despre acest eveniment tragic aflăm de la Gheorghe Isopescu din Suceveni, participant la marșul din 1 aprilie 1941. El își amintea că atunci când mulțimea a trecut râul Siret și se îndrepta spre pădure, suceveanul Hariton Amari a spus oamenilor să meargă pe alt drum: „Oameni buni, de-om ieși direct la Fântâna Albă, ne putem nenoroci, căci anume acolo suntem așteptați de către grănicerii ce ne-or întinde capcana. S-o luăm pe alt drum, mai pe ocolite, să ieșim direct la graniță”¹⁶. Însă, mulțimea nu a ascultat de povața acestui om mai în vârstă și a continuat drumul direct spre Fântâna Albă.

Gheorghe Isopescu povestește despre tragedia ce s-a produs în poiana Varnița: „Din pădure, pe locul numit Varnița, am ieșit pe înserate. Coloana s-a destrămat și participanții la marș s-au desfășurat în linii cu mai multe rânduri. Pas cu pas înaintam spre noua frontieră. Cei ce mergeau în față au zărit un tranșeu proaspăt săpat, dar nu s-au oprit. Un ofițer a ordonat mulțimii să stea pe loc, că, în caz contrar, asupra ei se va trage. ... Deodată a răsunat o împușcătură. A fost un foc prevenitor sau un semnal pentru începerea masacrului? Cei din față au încetinit pasul. Dar cei din urmă îi împingeau, strigând „Nu vă lăsați intimidați! Înainte! N-o să tragă în oameni!” Și masa de oameni s-a pus iarăși în mișcare. ... Amarnic se înșelau! Au început să țacănească mitralierele. Se trăgea din plin, se ochea în oameni. Cei din față cădeau, cei din urmă se învălmășeau, se poticneau de cadavrele celor secerăți de gloanțe. Scena era îngrozitoare – strigăte, răcnete, panică. Unii au luat-o la fugă îndărăt, spre pădure. Alții încercau să le acorde ajutor rudelor și prietenilor ce zăceau în sânge. Șuieratul gloanțelor nu contenea. Cădeau și acei care încercaseră să-i salveze pe răniți”¹⁷. Gheorghe Isopescu a reușit să se salveze, fiindcă era mai în spate și a putut să se ascundă în pădure. Dar, mai târziu a fost ridicat și deportat, fiindcă avea un frate în România.

Situația românilor bucovineni după evenimentul de la Fântâna Albă

După evenimentele tragice de la Lunca (6-7 februarie 1941) și Fântâna Albă (1 aprilie 1941),

16 Gheorghe Isopescu, *Tragedia de la Fântâna Albă*, în „Țara Fagilor”, 2000, p. 141.

17 Gheorghe Isopescu, *Tragedia de la Fântâna Albă*, p. 142.

situația românilor din nordul Bucovinei a devenit și mai grea, iar repatrierea sau refugiarea în România a devenit practic imposibilă. Totodată, și autoritățile române au luat măsuri pentru limitarea imigrărilor din teritoriile ocupate. În perioada martie – iunie 1941 au fost repatriate doar cca. 1.000 de persoane¹⁸. Represiunile față de populația băștinașă au continuat.

Pentru locuitorii din Basarabia și nordul Bucovinei, 13 iunie 1941 a fost cea mai tragică zi din primul an de stăpânire sovietică. În noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, din Basarabia și din nordul Bucovinei au fost ridicate de la casele lor 29.839 de persoane, dintre care 5.479 au fost arestate și 24.360 au fost deportate în Siberia și Kazahstan. Din regiunea Cernăuți au fost deportate atunci 2.279 de familii cu un total de 7.720 de persoane¹⁹. O bună parte din cei deportați au fost români, dar și mulți ucraineni, polonezi și evrei.

Potrivit unor date statistice incomplete, doar din județul Storojineț au fost deportate, reperate sau au dispărut fără urmă 2.034 de români. Cel mai afectate au fost satele românești de pe valea Siretului, iar printre cei deportați erau multe persoane din familiile care au participat la marșul din 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă. În urma deportărilor din 1941, cel mai mult a avut de suferit satul Suceveni, de unde au fost deportate ori au dispărut 161 de persoane, ceea ce reprezintă 15,8% din totalul populației satului în anul 1930. Anume satul Suceveni s-a aflat în epicentrul evenimentului tragic de la 1 aprilie 1941, de la biserica din acest sat s-au luat cruci și prapore în timpul marșului, anume din acest sat mulțimea a trecut râul Siret și prin pădure s-a îndreptat spre Fântâna Albă²⁰.

Identificarea și comemorarea victimelor de la Lunca și Fântâna Albă

În perioada sovietică, informațiile despre evenimentele tragice de la Lunca și Fântâna

18 Mihai-Aurelian Căruntu, *Calvarul repatrierilor din nordul Bucovinei (iulie 1940-iunie 1941)*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 4, 1999, p. 60.

19 Petru Grior, *Deportările bucovinenilor din Ținutul Herța*, în *Drama românilor din Regiunea Cernăuți*, Putna 2019, p. 52.

20 Constantin Ungureanu, *Represiunile din regiunea Cernăuți în perioada iunie 1940 – iunie 1941*, p. 61-62.

Albă, sau deportările din 13 iunie 1941 erau ascunse de autorități și nu erau cunoscute de populație, mai ales de generația tânără. Abia după destrămarea U.R.S.S. și proclamarea independenței Ucrainei, s-au publicat primele informații despre aceste evenimente tragice, s-au organizat manifestări de comemorare a persoanelor deportate și represate, în cimitire s-au ridicat monumente și troițe cu listele celor deportați. Începând cu anul 1992, Dumitru Covalciuc a editat Almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”, unde s-au publicat foarte multe mărturii ale persoanelor deportate, s-au întocmit liste și informații cu persoanele represate din diferite sate românești din regiunea Cernăuți.

În ultimele decenii s-au cules informații de la oamenii bătrâni, au fost întocmite liste cu persoane represate și au fost identificate o parte din victimele masacrelor de la Lunca și Fântâna Albă. După informații incomplete, la 1 aprilie 1941 au fost împușcate 16 persoane din Pătrăuți de Jos, 12 – din Dimca, 7 – din Carapciu, 5 – din Cupca, 5 – din Suceveni, 3 – din Pătrăuți de Sus. Pentru participarea la acest marș, 21 persoane din Pătrăuți de Jos au fost arestate la Fântâna Albă și deportate în Siberia. Din satul natal Cupca, 5 persoane au fost arestate și înmormântate pentru participare la acest eveniment; 19 persoane au fost arestate după evenimentul de la Fântâna Albă și au decedat în lagăre și închisori²¹. Magdalina Morar a expus amintirea mai multor cupceni, martori ai acestui eveniment tragic, a enumerat mai multe persoane din sat care au fost arestate în zilele următoare și nu s-a mai știut de soarta lor, a descris frica locuitorilor după acest masacru²¹.

Despre masacrul de la Fântâna Albă s-au scris articole în ziare și reviste, inclusiv în limba ucraineană, s-au publicat mărturii ale participanților la acel tragic eveniment. Tragedia de la Fântâna Albă este mediatizată în presă și la posturi de televiziune, dar sunt exagerate datele despre câteva mii de persoane ucise. Este greșită și informația, prezentată mai ales la posturi de televiziune, că tragedia de la Fântâna Albă s-ar fi produs chiar în ziua de Paști. 1 aprilie 1941 a fost într-o zi de marți, iar Paștele la ortodocși în anul 1941 s-a sărbătorit pe 20 aprilie²².

În poiana de lângă Fântâna Albă s-a ridicat un memorial și în fiecare an se adună românii din regiunea Cernăuți pentru a comemora pe cei care au fost uciși pentru că vroiau să trăiască în libertate. La aceste evenimente de comemorare participă membri ai diferitor asociații național-culturale ale românilor din regiunea Cernăuți, reprezentanți ai autorităților din Ucraina și România, preoți, profesori, învățători, elevi, studenți, locuitori ai satelor din împrejurimi. În ultimele decenii, un aport important la cunoașterea adevărului despre acest eveniment tragic a avut-o Societatea Victimelor Represaliilor Staliniste „Golgota” din Cernăuți.

În perioada 4-8 aprilie 2016, la sediul Parlamentului European din Bruxelles s-a organizat o expoziție comemorativă de fotografii „Masacrul de la Fântâna Albă. 75 de ani – pagina ascunsă a istoriei”. Expoziția a fost expusă în una din sălile Parlamentului european, la inițiativa eurodeputatului Siegfried Mureșan. Evenimentul a fost marcat prin prezentarea unei expoziții cutremurătoare cu imagini de la acel tragic eveniment. Lansarea evenimentului a avut loc cu prezența unui grup numeros de tineri din România și Republica Moldova²³.

Tot în anul 2016, pe malul Prutului din satul Lunca a fost înălțată o nouă troiță din piatră, în memoria victimelor împușcate în noaptea de 6-7 februarie 1941. Monumentul a fost ridicat în duminica de 7 februarie 2016, la inițiativa doamnei Elena Nandriș, primarul comunei Mahala. De asemenea, în cimitirul Mahala există Alea Eroilor, unde au fost înmormântați o parte din participanții la marșul de lângă Lunca. Autoritățile, oamenii de știință și de cultură, urmașii victimelor represiunilor staliniste au datoria să amintească despre evenimentele tragice ce au avut loc la Fântâna Albă și Lunca în anul 1941, să comemoreze victimele regimului stalinist, pentru a nu se uita de drama prin care au trecut românii bucovineni și basarabeni.

Constantin Ungureanu, doctor habilitat în istorie, cercetător științific principal la Institutul de Istorie a Universității de Stat din Moldova; cercetător științific grad I la Muzeul Național al Bucovinei din Suceava.

21 „Țara Fagilor”, 1993, p. 66; 1995, p. 141; 1996, p. 142; 1997, p. 155; 2000, p. 219.

22 Magdalina Morar, *Victime din Cupca ala marșului de la Fântâna Albă*, în „Țara Fagilor”, 1998, p. 111-114.

23 [https://siegfriedmuresan.eu/foto-expozitia-masacrul-de-la-fantana-alba-75-de-ani-pagina-ascunsa-a-istoriei-organizata-in-parlamentul-european/#lightbox\[gallery_image_1\]/5](https://siegfriedmuresan.eu/foto-expozitia-masacrul-de-la-fantana-alba-75-de-ani-pagina-ascunsa-a-istoriei-organizata-in-parlamentul-european/#lightbox[gallery_image_1]/5)

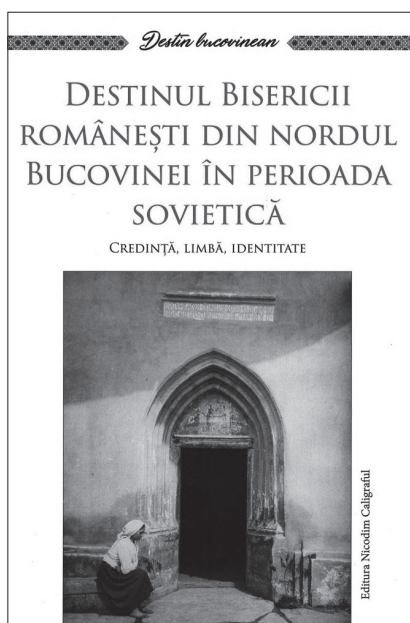
Viorica STAN

Destinul Bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică¹

Clea de-a doua ediție a volumului *Destinul Bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică: credință, limbă, identitate* (Putna, Editura Caligraful, 2022, 255 p.), în variantă revizuită și adăugită, reprezintă o contribuție importantă la completarea documentarului privind destinul instituției ecleziastice în Bucovina postbelică. Volumul este coordonat de Alexandrina Cernov, membru de onoare al Academiei Române, de la a cărei trecere la cele veșnice s-a împlinit un an, la 5 iulie curent.

Prin cele 22 de titluri incluse în cuprinsul volumului, cititorului interesat i se oferă, deopotrivă, informație științifică și perspective memorialistice asupra temei.

Cuprinzătoarea enciclopedie a crimelor totalitarismului roșu, *Cartea neagră a comunismului*, coordonată de Stéphane Courtois (ediția I, Paris, 1997; București, 1998)², in-

clude date despre instrumentele regimului politic în ceea ce privește opresiunea și anihilarea oricărei opoziții. În cazul de față, tomul coordonat de Alexandrina Cernov pare să completeze documentarul din *Cartea neagră*, descriind grupuri etnice dislocate, călăi și ideologie funebă, numeroase destine frânte și, peste toate, o instituție cu slujitorii săi, care a suferit împreună cu poporul.

O simplă trecere în revistă a cuprinsului volumului etalează studii științifice, articole de sinteză, micromonografii, por-

trete biografice, texte memorialistice, eseuri și reproduceri ale unor documente de arhivă³ – pe scurt, istorie și literatură într-un titlu aflat acum la o necesară ediție a II-a, publicată în seria „Destin bucovinean” inițiată de Editura Nicodim Caligraful a Mănăstirii Putna. Lucrarea a fost tipărită cu sprijinul Secretariatului de Stat pentru Culte, editor fiind Fundația „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga – Maica Benedicta” care funcționează sub egida sfântului așezământ monahal putnean. De

1 Prezentarea de față a volumului *Destinul Bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada sovietică: credință, limbă, identitate*, ediția a II-a, coordonator Alexandrina Cernov (Putna, Editura Caligraful, 2022, 255 p.) a fost publicată inițial, într-o formă restrânsă, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți-București, nr. 1-4/2022, anul XXX, nr. 111-114, p. 236-237.

2 *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune*, coord. Stéphane Courtois, București, Humanitas, 1998, 798 p.

3 Documentele, cercetate în Arhivele Statului, Cernăuți (fondurile 101, 320, 923) sunt reproduse ca Anexe la volum (p. 209-244), intervalul cronologic al acestora fiind 1921-1948. Instituțiile emittente sunt: Mitropolia Bucovinei, Prefectura Rădăuți, Prefectura Suceava, Legiunea de Jandarmi Rădăuți.

apreciat, o dată în plus, deschiderea diriguitorilor mănăstirii către editarea titlului integrat programului editorial derulat cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la canonizarea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare.

În studiul *Bisericile ortodoxe în viața românilor din nordul Bucovinei într-un stat ateu* (p. 9-36), Alexandrina Cernov atrage atenția asupra faptului că oamenii și lăcașurile lor de cult au suferit în egală măsură: „*Au suferit nu numai oameni cu credință în Dumnezeu, ci și edificiile de cult*” (p. 29). Din păcate, dincolo de granițele impuse în regiune în perioada celei de-a doua conflagrații mondiale, până acum trei decenii puțini au cunoscut adevărata tragedie a comunității românești nord-bucovinene. Autoarea surprinde această realitate într-un pasaj care evidențiază starea de fapt și rolul istoriografiei în documentarea acelor vremuri: „*Trecând prin grele încercări în 1940 [când partea de nord a Bucovinei, împreună cu Basarabia și Ținutul Herța au fost ocupate de Uniunea Sovietică în urma ultimatumului transmis de Moscova autorităților române⁴] societatea bucovineană se pregătea grabnic să plece. Peste ani [în 1944], armata sovietică intra din nou, de data aceasta într-o țară care luptase împotriva forțelor ruse, iar acțiunile sovieticilor promiteau să fie și mai crunte. Starea deplorabilă și umilitoare prin care au trecut bucovinenii și basarabenii în acea perioadă nu a fost descrisă de către istoricii români și doar în anii '90 ai secolului au început să apară, mai întâi în presă, apoi, timid, și în monografii ale satelor nord-bucovinene, mărturii ale supraviețuitorilor tragediilor zecilor de mii de locuitori ai acestui multipătimitor pământ, scrise de către jurnaliștii și istoricii nord-bucovineni de origine română*” (p. 27). Tocmai de aceea, continuarea publicării unor astfel de lucrări nu poate fi decât binevenită pentru completarea bibliografiei circumscrise istoriei Bucovinei.

4 Între primele titluri științifice dedicate temei reținem volumul istoricului Vitalie Văratice, *Șase zile din istoria Bucovinei* (28 iunie-3 iulie 1940). Invazia și anexarea nordului Bucovinei de către URSS, Rădăuți, Institutul Bucovina-Basarabia, 2001, 556 p.

Volumul continuă cu redarea studiului regretatului istoric Ilie Luceac (1950-2017), *Orașul Cernăuți cu bisericile sale – la 600 de ani* (p. 37-58), în care este amintită cea mai veche biserică ortodoxă a orașului, „Sf. Nicolae” (p. 44), monument de arhitectură din perioada Țării Moldovei, datând din 1607, din timpul domniei lui Simion Movilă (1606-1607). Apoi, biserica cu același hram, „Sf. Nicolae”, ridicată de Fondul Religionar al Bucovinei în perioada interbelică, în perioada domniei regelui Carol al II-lea, într-o concepție arhitectonică similară cu cea a Bisericii de la Curtea de Argeș (p. 45-46). De asemenea, biserica „Sfinții Petru și Pavel”, ridicată tot între cele două războaie mondiale, pe seama Fondului Religionar, astăzi lăcașul deservind Institutul Teologic Ortodox din Cernăuți (p. 47), precum și celelalte biserici istorice care funcționează în prezent: cea de la Horecea Urbană din 1938 cu hramul „Înălțarea Domnului” (p. 53), cea a mănăstirii din Horecea, cu o istorie aparte (p. 54). Din repertorierea lăcașurilor de cult ortodoxe ale orașului nu lipsește Catedrala cu hramul „Pogorârea Sf. Duh” concepută în stil renescentist și sfințită în 1864, care domină prin somptuozitate orașul (p. 55)...

Pentru o privire asupra trecutului Mitropoliei de la Cernăuți, putem parcurge sinteza *Sfârșitul Mitropoliei Ortodoxe Române de la Cernăuți* (p. 59-68), datorată istoricului cernăuțean Dumitru Covalciuc (1947-2017), de unde aflăm că, în 1940, sovieticii au impus bisericilor din regiune incredibile „*impozite pe credință*”. Se precizează că „*taxa pe credință*” impusă Catedralei s-a ridicat la 70.000 de ruble (p. 64).

Despre *Situația preoților din regiunea Cernăuți în primul an de dominație a puterii sovietice (1940-1941)* a relatat, sintetic, Petru Grior, președintele ONG-ului „Centrul de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți”, care a subliniat necesitatea publicării „*listelor preoților-martiri*”, în numele reabilitării victimelor comunismului, dar și al săvârșirii unui firesc act de justiție (p. 69-73).

O contribuție valoroasă remarcăm la prof. Adrian Iliuț, cu *O sinteză despre Biserica Bucovinei, alcătuită din Arhivele Statului din*

Cernăuți (p. 74-82), care ne oferă date statistice despre bisericile din Bucovina având la bază o cercetare în Arhivele Statului Cernăuți. Se evidențiază că, la nivelul anului 1957, în regiunea Cernăuți se aflau 366 de biserici, cel mai vechi lăcaș fiind cel de la Ropcea, datând din 1674, urmat de cel din Crasna Ilschi, din 1723, apoi cel din Budineț, din 1791 (p. 81).

În privința micromonografiilor, reținem titlul Rodicăi Zegrea despre *Biserica din Prisăcăreni și preoții cunoscuți care au slujit în ea în perioada 1784-1954* (p. 95-102), unde se arată, întemeiat, că localitatea și-a păstrat identitatea românească datorită Bisericii (p. 101-102), prilej la meditație asupra rostului credinței în viața neamului. Nu întâmplător subtitlul cărții pe care o comentăm este: „Credință, limbă, identitate”.

Publicista Maria Toacă-Andrieș semnează două articole bine conturate, care evidențiază personalități de vrednică amintire: În timpuri de restriște ne apără sfintele noastre altare (p. 103-113) și *Credință și suferință la românii din Boian* (p. 114-125). Primul subliniază chipul luminos al preotului Mihai Ivăsiuc, care „a redat duhul liturgic Capelei Mitropoliei din vechiul cimitir din Cernăuți”, refăcută cu susținerea Î.P.S. Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, actualul patriarh al României (p. 112-113).

Cel de-al doilea titlu, pune în valoare personalitatea lui Iraclie Porumbescu, preot și scriitor, supranumit „Creangă al Bucovinei”, tatăl neîntrecutului compozitor Ciprian Porumbescu, slujitor al Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Boian între anii 1857-1859 (p. 122), lăcaș al cărui destin a cunoscut efectele distrugerilor comunismului, renăscând datorită credinței boincenilor inimoși⁵.

În mod inspirat, volumul reține în cuprinsul său eseul *Bisericuțele noastre* al filosofului Constantin Noica (p. 193-195). Gânditorul ființei sufletului românesc glosează despre „bisericele Bucovinei care stăpâneau natura”, despre „di-

mensiunea noastră uitată” și despre cum „în fiecare toamnă moare câte un sfânt... pe pereți și în suflute, pentru că nu îndrăznim” (p. 195).

Astfel, textele cărții pot fi interpretate și în această cheie, anume despre ce poate însemna îndrăzneala de a fi alături de sfinții și martirii neamului nostru, între altele publicând și rostindu-le viața curajos în limba rugăciunii acestora.

Am studiat în Arhivele Naționale ale României documente privind instituția Bisericii în timpul regimului comunist. Dintre sutele de file parcurse, redau aprecierea unui slujitor al altarelor, preotul protopop Gheorghe Bariș din Tg. Frumos: „Cei care sunt pentru biserică sunt și pentru țara în care trăiesc”⁶. Și nu întâmplător acești slujitori au avut de suferit.

Revenind la cartea pe care o comentăm aici, nu putem decât să fim de acord cu aprecierea reținută în prefața semnată de coordonatoarea volumului: „*Biserica și școala valorifică toate resursele umane ale colectivității, contribuie la menținerea permanenței spirituale și culturale*” (p. 3). Îndemnăm pe toți cei interesați de aprofundarea zodiei roșii a bolșevismului să includă acest volum în lista lecturilor obligatorii menite să ducă la deciptarea integrală a ororilor totalitarismului.

Viorica STAN – Licențiată în teologie-istorie și master în antropologie și istorie europeană, Universitatea „Ovidius” Constanța. Program academic de formare la Institutul de Iudaică și Istorie Evreiască „Dr. Moshe-Carmilly”, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Membru în Corpul Național de Experți în Management Educațional. Fost inspector școlar de specialitate disciplina Religie, ISJ Constanța. Profesor gradul la Colegiul Economic „Viilor” București. A publicat studii și articole de specialitate și volumul *Relația stat-biserică în Republica Populară Română (1947-1965). Repere antropologico-religioase în sistemul politic totalitar* (Cluj-Napoca, Argonaut, 2020).

5 Fidelă locului de origine, distinsa publicistă a publicat recent, cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României, volumul *Boianul meu cu inima română*, Cernăuți, Misto, 2023, 384 p.

6 Prof. Viorica Stan, *Relația stat-biserică în Republica Populară Română (1947-1965). Repere antropologico-religioase în sistemul politic totalitar*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2020, p. 5.

Semnal editorial: o nouă carte din colecția „Scriitori români din Cernăuți”, editată cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni

Colecția *Scriitori români din Cernăuți* a Cediturii Druk Art din capitala Bucovinei se îmbogățește cu un nou volum: *Opera poetică* de Vasile Levițchi – un proiect realizat de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, cu sprijinul Departamentului pentru Românii de Pretutindeni din cadrul Guvernului României. Așteptat de multă vreme de iubitorii de literatură din Bucovina, volumul va fi deosebit de util profesorilor și elevilor din școlile românești din Ucraina, dar și din România și Republica Moldova. Prefațatorul cărții, criticul literar Ștefan Hostiuc – coordonatorul acestei remarcabile colecții și îngrijitorul tuturor celor 12 volume publicate până acum în această formulă editorială – își începe astfel cuvântul de deschidere:

„Pentru Vasile Levițchi Bucovina a însemnat totul. Dar nu toată lumea știe ce a însemnat pentru Bucovina Vasile Levițchi. Modest din fire, poetului nu-i plăcea să-și etaleze meritele. Cu toate acestea, nu cred că există, în nordul istorice

provincii, vreun român care să nu-i cunoască numele. Cu el începe, aici, după mai bine de un deceniu de vacuum spiritual, refacerea instituției culturale românești, instituție pe care o lasă în șantier, spre desăvârșire, generației tinere. El este, la Cernăuți, în perioada sovietică, primul autor de operă literară românească, primul român ales în Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S., primul redactor-șef al primei publicații de limbă română din regiune, primul președinte de onoare al Societății pentru Cultura Românească „Minai Eminescu” din însăși clipa constituirii acesteia ca unic organism non-guvernamental, independent al românilor din ținut. Dăruindu-se din plin și muncind pe mai multe direcții, Vasile Levițchi câștigă – cinstit – aprecierea specialiștilor ca neîntrecut traducător din literaturile rusă și ucraineană, și dragostea studenților, ca neuitat profesor de literatură română la Universitatea cernăuțeană în a doua jumătate a anilor ,60 și prima jumătate a anilor 70.”

Vasile ȚIPLE

Un nou muzeu de Istorie, Etnografie și Artă populară în Maramureșul istoric

Pe malul drept al Tisei, acolo unde Carpații coboară în șoaptă spre câmpia transcarpatică, într-un sat cu nume de legendă – Biserica Albă – s-a deschis un muzeu care nu doar păstrează trecutul, ci îl face să respire din nou. Este vorba despre „Muzeul Românilor din dreapta Tisei”, o instituție tânără, dar cu rădăcini adânci, care adună în jurul său memoria, identitatea și frumusețea unei comunități românești ce a știut să rămână demnă, chiar și dincolo de granițe.

O localitate cu nume de poveste

Biserica Albă, sat din raionul Teceu, regiunea Transcarpatia (Ucraina), este mai mult decât o simplă așezare. Este un spațiu de mitologie locală, de istorie vie și de tradiție păstrată cu grijă. Prima atestare documentară datează din 11 august 1373, dar sufletul locului pare mult mai vechi. Legenda spune că numele vine de la o bisericuță albă, ridicată pe malul Tisei, loc de popas pentru cei ce mergeau după sare la Ocna Slatinei. Acea bisericuță, vopsită în alb, era semn de tihnă și de binecuvântare pentru trecători. Astăzi, numele satului este o amintire vie a acelei ospitalități.

O casă veche, o inimă deschisă

Muzeul este găzduit într-o casă tradițională de aproape 150 de ani, care a aparținut Domniței Oichii – o femeie cu suflet mare, iubitoare de port românesc, de obiceiuri și de folclor. Ea nu a fost doar o păstrătoare de obiecte, ci și o păstrătoare de duh. Cu răbdare și dragoste, a transmis mai departe ceea ce nu se poate cumpăra: respectul pentru rădăcini, pentru muncă, pentru frumusețea simplă a vieții de la sat.

Casa ei, aflată pe strada Poștei nr. 4 – cunoscută în popor drept „Ulița de la poștă” – a devenit, începând cu 21 august 2025, un spațiu muzeal oficial, înregistrat juridic la 11 iunie același an. Dar povestea muzeului a început cu mult înainte de aceste date. A început în tăcerea podului, în mirosul de lemn vechi, în

cutiile cu zgardare și în sertarele cu ștergare. A început în privirea Domniței Oichii, care știa că fiecare obiect are o poveste, iar fiecare poveste merită spusă.

Un muzeu stratificat ca o țesătură

Expoziția este organizată pe straturi tematice, ca o țesătură de borangic în care fiecare fir are sens. Vizitatorii pot descoperi: o casă „găzdească” maramureșeană, cu mobilier autentic și atmosferă de altădată; o poartă de lemn sculptată, simbol al deschiderii și al demnității; reprezentarea familiei tradiționale maramureșene, cu roluri, gesturi și obiecte specifice; tiara de țesut, unde se învâрте firul memoriei; copacul cu oale și ulcioare, ca un arbore genealogic al gospodăriei; colecții de cămăși populare, vechi și noi, cusute cu migală și cu dor; năframe, lepedele, fâțoi de masă și ștergători românești, fiecare cu o poveste domestică; sticle maramureșene, păstrătoare de licori și de amintiri; păpuși îmbrăcate în port tradițional, ca niște ambasadoare ale copilăriei; colecții de ciururi, zgardare, „ștrinf” și „jilete” de lână, mărgelile și picturi pe fund de lemn.

Fiecare piesă este restaurată cu grijă, etichetată cu respect și expusă cu eleganță. Nu sunt doar obiecte – sunt martori. Sunt fragmente de viață, de sărbătoare, de trudă și de vis.

Un spațiu viu, nu doar un depozit

Muzeul nu este un simplu loc de expunere. Este un spațiu viu, unde trecutul și prezentul se împletesc. Vizitatorul nu este doar un privitor – este un participant. Este invitat să înțeleagă, să simtă, să se regăsească. Aici, o zgardă nu este doar un colier – este o declarație de identitate; un ștergar nu este doar o bucată de pânză – este o mărturie a grijii și a frumuseții cotidiene.

Muzeul este ca un tablou: trebuie să deschizi larg ochii ca să vezi tot, și să-i închizi ca să rememorezi povestea. Este un spațiu de contemplare, dar și de învățare. Cu un program accesibil și o echipă dedicată, muzeul primește vizitatori de toate vârstele – de la elevi și studenți, până la turiști și cercetători.

Este un loc unde se învață nu doar istoria, ci și răbdarea, munca, pasiunea.

Educație culturală și mândrie națională

Muzeul promovează constant educația culturală și mândria națională. Expozițiile temporare și evenimentele organizate aici aduc în atenția publicului valorile autentice românești, într-un context transfrontalier. Este un spațiu de dialog între generații, între regiuni, între identități. Este o punte între Bucovina și Maramureș, între trecut și viitor.

Povestea acestui muzeu este, în esență, o declarație de dragoste față de obiectele care au făcut istorie. Nu e vorba doar despre numere sau recorduri, ci despre oameni care și-au pus viața între rafturi, cutii, expoziții și povești. Este locul unde o simplă bucată de metal devine amintire, o fotografie devine document, iar un timbru – mărturie a unei epoci.

O invitație la redescoperire

„Muzeul Românilor din dreapta Tisei” este o invitație la redescoperire. Este un spațiu unde identitatea românească nu este doar conservată. Ea este și celebrată. Este un muzeu care nu se închide în trecut, ci deschide porți spre viitor. Este dovada că, dincolo de granițe, dincolo de vremuri, dincolo de dificultăți, există oameni care cred în frumusețea lucrurilor simple și în puterea memoriei.

Aici, în Biserica Albă, pe ulița de la poștă, istoria nu este doar în cărți – este în aer, în lemn, în pânză, în priviri. Este în fiecare zgardă, în fiecare ștergar, în fiecare poveste spusă la gura sobei. Este în fiecare fotografie care va însoți acest articol – mărturie vizuală a unui muzeu care nu doar expune, dar și inspiră.

Vasile ȚIPLE este profesor de limba și literatura română la școala din Biserica Albă, regiunea Transcarpatia, președinte al Asociației tinerilor români din Transcarpatia și director al Muzeului de Istorie, Etnografie și Artă populară din Biserica Albă

